

1
2010

FRI TANKE

Kommentar:
**Er vi på individets eller
trossamfunnets side?**

Side 6

Øltest:
**Kristent eller
ateistisk øl best?**

Side 12

Portrett:
Sylo Taraku

Side 24

Gudommelige du

– selvhjelpsindustrien står klar til å forløse din «indre kraft»

Side 32

Ja til renessanse for «Ja til et fargerikt fellesskap»

Vi har fått en samfunnsdebatt som er overdrevent preget av islam og muslimske innvandrere, og medias jakt på konflikt har skapt inntrykk av at det er store konflikter mellom innvandrere – især muslimske – og storsamfunnet.

Da er det godt at forskningen kan vise at det ikke står så ille til. I siste nummer av tidskriftet Samtiden skriver seniorforsker ved Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter, Cora Alexa Døving, at mye faktisk går bra i det flerkulturelle Norge.

Hun spør seg hvorfor mediene, politikere og debattanter velter seg i elendighetsbeskrivelser over den norske innvandrings- og integreringspolitikken, mens forskning viser at den norske integreringspolitikken faktisk er ganske vellykket.

– Andre generasjons innvandrere er godt integrert i arbeidsmarkedet, de praktiserer større grad av likestilling mellom kjønnene enn sine foreldre, jentene tar mer utdanning enn snittet og innvandrerbefolkningen generelt støtter opp om de demokratiske prinsippene, understreker Døving i Samtiden-artikkelen.

Selv om det selvsagt finnes problemer, er hennes poeng at det går i riktig retning over tid. Jo lenger man har bodd i Norge, jo bedre integrert blir man, både i arbeidsliv, utdanning og når det gjelder verdispørsmål.

Døving påpeker at mange av problemene som eksisterer blir tolket som å handle om kulturforskjeller, mens de egentlig handler mer om kommunal forvaltningspolitikk og økonomi.

Det er viktig å huske på at mennesker fødes *inn* i en kultur, ikke *med* en kultur. Kulturer – og religioner – ikke bare kan forandres, men forandres *alltid* over tid og etter påvirkning og i samspill med omgivelsene.

Derfor er det viktig at vi verken essensialiserer vår egen kultur – den norske, kristne kulturarven – eller innvandrernes muslimske kultur. Som Døving påpeker, er det ikke slik at universelle liberale verdier er spesifikt norske og kristne. De ble faktisk kjempet fram mot den rådende norske kulturen på et tidspunkt i historien.

Initiativet Likestilling Integrering Mangfold (LIM) – som vårt portrettobjekt dette nummer, Sylo Taraku, er en av initiativtakerne til – er et viktig bidrag i så måte. Det viser at det finnes mange religiøst moderate, progressive eller likegyldige muslimer blant innvandrere og deres etterkommere.

Og selv om religionssatiriske tegninger aldri må forbys, er det ikke nødvendigvis den typen religionskritikk som vil virke i dagens situasjon. Hvem vet forresten om ikke vi humanister også hadde blitt litt fornærmet på kristendommens vegne, om vi hadde vært innvandrere i et muslimsk land og opplevd harselering. Uansett hvor ateistiske vi er.

På åttitallet sluttet Human-Etisk Forbund seg til kampanjen «Ja til et fargerikt fellesskap». Cora Alexa Døving påpeker at de som i dag er godt integrerte i dagens arbeidsmarked, vokste opp med dette integreringspolitiske mottoet. Det norske samfunnet trenger på ny et inkluderingsfokusert motto – la oss gi dette en renessanse.

Kirsti Bergh

Du kan lese mer om Samtiden-artikkelen på Fritanke.no.

Én organisasjon får nesten like mye til barne- og ungdomsarbeid alene som alle de andre får tilsammen. Likevel er de misfornøyd. Gjett hvem? En new-age sekt har nettopp mener at buddhistguden Maitreya er gjenfødt. Gjett hvem den utvalgte er? Kommunal skole slipper til kristen info, men nekter muslimsk. Gjett hvor? Britiske aksjonister prøvde å ta en overdose homøopatpiller. Tror du de døde?

Bli klokere! Les Fritanke.no!

Denne utgave:

Kommentar:

Er vi på individets eller trossamfunnets side? 6

Reportasje:

Smaker ateistøl bedre enn kristenøl? 12

Tema trosopplæringsreformen:

Alle skal med – babymassasje, disco og fotball 16

Essay:

Oppdragelse er dannelselse 21

Portrett:

Sylo Taraku – en nykommer krysser sitt spor 24

Menneskerettighetsspalten:

Prinsipper på prøve 28

Skeptiker, så klart! 29

Selvhjelpsindustrien:

Kunsten å elske med seg selv 32

Kronikk:

«Vi har ikke vært gode nok når det gjelder denne delen av humanismen» 40

Meninger:

Les responsene til forrige nummers steinerskole-kritiske artikkel 42

Kristin Mile
generalsekretær i
Human-etisk Forbund

Humanistisk gravferd er vårt viktigste tilbud

Derfor er kampen for livssynsnøytrale seremonirom – som kan brukes av alle, uavhengig av livssyn – så viktig.

Fri tanke:

Medlemsavis for Human-Etisk Forbund Fri tanke redigeres etter redaktørplakaten. Redaksjonelt stoff i Fri tanke står ikke nødvendigvis for Human-Etisk Forbunds regning.

FRI TANKE
Tlf: 23 15 60 20
Faks: 23 15 60 21
E-post: fri.tanke@human.no

HUMAN-ETISK FORBUND
Tlf: 23 15 60 00
Besøksadresse:
Humanismens hus
St. Olavs gt. 27, Oslo

Postadresse:
Pb. 6744 St. Olavs plass, 0130 Oslo

www.fritanke.no

ANSVARLIG REDAKTØR
Kirsti Bergh
E-post: bergh@human.no

REDAKSJON
Even Gran
E-post: gran@human.no

LAYOUT
JPG-Jungelpatruljen
www.jpg.no

TRYKK
Agderposten trykk as

MATERIALFRISTER 2009 (med forbehold om endringer)
Nr. 2: 1. april
Nr. 3: 20. juni
Nr. 4: 20. oktober

OPPLAG
Ca. 60 000

FORSIDEFOTO
Svein Utigard/Jack Lie

I 2008 gjennomførte vi en spørreundersøkelse blant medlemmene i Human-Etisk Forbund. De svarte blant annet at Humanistisk gravferd var det viktigste tilbudet forbundet hadde. I en tilsvarende undersøkelse ut i befolkningen svarte over 40 % at de kunne tenke seg en humanistisk gravferd. Dermed kunne man se for seg at humanistiske gravferder utgjorde en betydelig del av gjennomførte gravferder i Norge, samt at antallet økte raskt.

Slik er det ikke. De siste 5 årene har antallet humanistiske gravferder økt med ca. 100, mens medlemstallet vårt har økt med over 8000. Noe av grunnen til et lavt antall humanistiske gravferder kan nok være at store årskull blant våre medlemmer fortsatt ikke har nådd høy alder. En annen grunn kan være at både blant medlemmene våre og ellers i befolkningen kan det oppleves som en ekstra påkjenning å finne et alternativ til kirkelig gravferd. De langt fleste, både i befolkningen generelt og blant våre medlemmer, gravlegges på tradisjonelt vis, med prest i kirken.

I forbindelse med et dødsfall må det tas beslutninger raskt, og gravferdsbyråene hjelper familiene med gjennomføring og gode råd. Både etterlatte og gravferdsbyråene vet at når man velger kirkelig gravferd så er hele opplegget godt kjent for alle. Presten gjennomfører gravferden, musikkinnslag velges i samråd med presten og – ikke minst viktig: kirken finnes i nærmiljøet og er vel kjent som seremonilokale for alle.

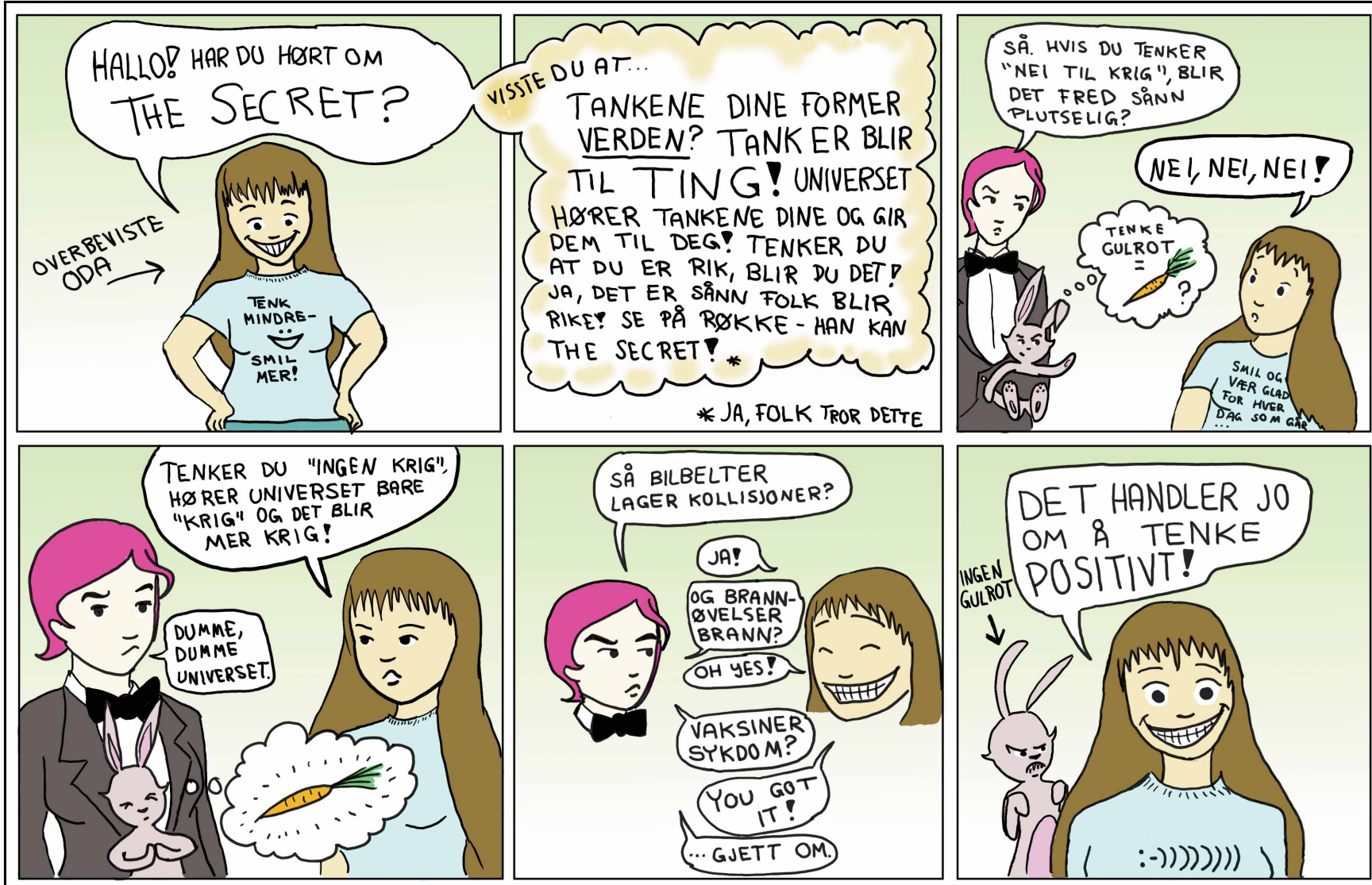
Dersom familien ikke ønsker en kirkelig gravferd for sine familie-medlemmer, må den foreta noen aktive valg for gjennomføringen av seremonien. Human-Etisk Forbund kan bistå med tale og seremonigjennomføring, men det er ikke like enkelt alle steder å finne egnede og verdige lokaler for seremonien. I mange kommuner, og også i store byer, kan det være vanskelig å finne lokaler som er ledige på kort varsel, som har den nødvendige fysiske utformingen, som har nok plass og som samtidig er høytidelige og verdige. Kapeller og krematorier er svært ofte dekorert med religiøse symboler og derfor lite egnet for humanistisk gravferd.

Etablering av høytidelige og verdige livssynsnøytrale seremonilokaler er en viktig sak for Human-Etisk Forbund. Fra 2009 har vi trappet opp Aksjon livssynsnøytrale seremonirom. Vi vil fortsette aksjonen nå i 2010. Både Stortinget og regjeringen har erklært at etablering av livssynsnøytrale seremonirom er en viktig sak, og i departementet har man startet utredningen av saken. Der vurderer man hvordan kommunene skal kunne forpliktes til å etablere seremonirom, og man vil utrede finansieringsspørsmålet.

Det er klart at det er dette siste som er en særlig utfordring. I dag har kommunene plikt til å finansiere nye kirkebygg. Å pålegge kommunene å etablere livssynsnøytrale seremonirom vil nok føles som en økonomisk tilleggsbelastning for kommunene.

Derfor er det viktig at vårt forbund med alle våre tillitsvalgte og frivillige er med og presser på for å få kommunene til å forstå at dette er en viktig sak. Vi ønsker seremonirom som kan brukes av alle, uavhengig av tro eller livssyn. Etablering av livssynsnøytrale seremonirom er viktig for å kunne etterkomme menneskerettighetene og likebehandle alle religioner og livssyn. De som ikke tilhører statskirken, og det gjelder omtrent en femtedel av befolkningen, må ha samme rett til verdighet ved markering av livets overgangsfaser.

Fra 2009 har vi
trappet opp Aksjon
livssynsnøytrale
seremonirom.
Vi fortsetter
aksjonen nå i 2010.

«Evighetens avkom og frø er vi alle»

Dikteren Bjørnstjerne Bjørnson var en av Norges første, prominente fritenkere. Han var politisk engasjert og skrev artikler og foredrag blant annet om kvinnens økonomiske stilling og sedelighets-spørsmål, og fikk kirken på nakken – og refset presteskabet tilbake. HEF framhevet Bjørnson i 1986 som en av 12 norske humanistiske pionerer, og Bjørnson har sågar bodd Humanismens hus – eid av bestefar Georg Marcus Nordraach – da han som 18-åring gikk på skole i Oslo. Hva passer vel bedre i anledning Bjørnsonåret å publisere hans naturalistiske dikt *Salme II*:

SALME II

Ære det evige forår i livet
Som allting har skapt!
Oppstandelsens morgen det minste er gitt,
Kun former går tapt
Slekt føder slekt, stigende evne den når
Art føder art i millioner av år.
Verdener forgår og oppstår.

Intet så smått,
at det ei finnes et mindre, ingen kan se
Intet så stort, at ei finnes et større bortenfor det
Krybet i jord, berge jo bygge det kan.
Støvet, som for, eller det skyllende sand
Riker har grunnlagt en gang.

Uendelig alt, hvor det minste og største løper i et.
Ingen skal skue det siste, - det første ingen har sett
Ordenes lov
Bærer det alt i sin favn,
Frukt og behov føder hverandre,
vårt savn møter det salmenes gavn

Evighetens avkom og frø er vi alle.
Takens har røtter i slektens morgen, da faller –
Spørsmål med svar, fulle av sæd over den evige grunn
Derfor dig glæd,
at du en svindende stund øgede evighets arv.

Bland deg i livsfryden,
du som fikk være blomst i dens vår,
Nyt et døgn til det eviges ære i menneske kår,
Yt din skærv inntil det eviges verv
Liten og svak
Ånde et eneste drag
Inn av den evige dag

Livet i tenåra – en film fra Hedmark

– Hvor er pudderet? Fotografen sier jeg er litt blank på nesa! Sju hedmarksungdommer var filmstjerner i 14 dager for å lage film til bruk i Humanistisk konfirmasjon.

Tekst: Gunn W. Hanssen

15. januar i år var det premiere på filmen *Femten – 7 ungdommer om livet i tenåra*, en film produsert på oppdrag fra Human-Etisk Forbund i Hedmark til bruk i Humanistisk konfirmasjon. Men lenge før det var vi på besøk «på settet» til innspillingen.

– Det er gøy, men litt slitsomt også, man må jo tenke så mye, forteller Lyka, en av ungdommene som er med i filmen, og som nettopp er ferdig med dagens filmopptak. Hver kveld i fjorten dager sist høst var sju ungdommer fra Hedmark samlet på ettermiddagene for å bli intervjuet en og en eller samlet om ulike tema som filmen tar for seg.

– Vi har snakket om ungdom og rus, forhold til voksne, ungdom og kropp, utseende, motepress og slanking, og ungdom og fordommer. Og så har vi snakket om menneskesyn, tro og livssyn, forteller ungdommene.

– Nå kommer pizzaen!

Signe Fransson Edin, opptaksassistent på produksjonen og kurslederassistent for Human-Etisk Forbund Hedmark, løper ned trappen for å ta

imot dagens pizza med pepperoni til ungdommene.

– Det som virkelig har vært gøy å oppleve i denne opptaksperioden er at disse sju ungdommene som kommer fra både Hamar, Brumunddal og Løten her i Hedmark, har kommet så godt overens og hatt det så moro sammen. Flere av dem kjente jo ikke hverandre fra før, forteller Fransson Edin.

Ungdommene selv nikker bekreftende.

– Vi er jo så forskjellige typer, men allikevel så passer vi så bra sammen mener Hanna, Emilie og Ida Marie.

Da forbundets fylkeslag i Hedmark fikk bevilget midler fra Human-Etisk Forbund sentralt for å lage film, ble det selvfølgelig glede i leieren, kan fylkesleder Robert Karlsen fortelle.

– Men prosessen med å finne ungdommene som skulle være med i filmen har vi brukt litt tid på, forteller han.

– Vi ønsket oss ungdom fra både «by – og land», og det fikk vi til etter hvert.

BÅDE DOKUMENTAR OG LÆREMIDDEFILM
Det er mangeårig kursleder for Humanistisk konfirmasjon, dokumentarfilm-

skaper og statsviter, Siri W. Klausen, som har vært prosjektansvarlig for å lage filmen. Hun har bakgrunn fra dokumentarfilmstudiet ved Høyskolen i Volda, og har laget flere dokumentarfilmer både for TV og andre oppdragsgivere.

– Denne filmen er jo en utfordring og veldig spennende å lage fordi den skal forene dokumentarsjangeren med et pedagogisk opplegg som skal fungere på konfirmasjonskursene HEF arrangerer over hele landet, sier hun.

– Målet med filmen er at dette skal være en film på ungdommens premisser, av og for ungdom for å stimulere til samtaler og diskusjon på konfirmasjonskursene. Og hvem er vel bedre til å beskrive hvordan det er å være fjorten-femten år i dag enn ungdommene selv?, spør hun smilende.

Hun forteller at ungdommene virkelig har imponert alle som har vært involvert i dette prosjektet med sin ærlighet og iver.

– De har stått på og vist ekte engasjement. Etter lange skoledager har de kommet så å si rett til filminnspilling og holdt på til langt på kveld. Det som slår meg er det høye refleksjonsnivået hos denne gjengen. Og med fare for å fornærme noen, må jeg si at jeg opplevde at de aller færreste ungdom var så reflekterte da jeg var på samme alder. Det er helt tydelig at dagens samfunn krever så mye av de unge at de har reflektert over problemstillinger som overhodet ikke var aktuelle for en ungdom å ha tenkt igjennom på midten av 80-tallet.

– Sikkert både på godt og vondt, tilføyer hun.

– Men at ungdom i dag nok modnes litt forttere enn min generasjon «fjortiser» gjorde, er jeg ikke i tvil om. Samfunnet krever det av dem.

– Takk for i dag, kjempebra jobba!, roper regissøren.

– Er det noen som trenger skyss hjem? Ta med dere litt pizza hjem da! Signe, har du lagt pudderet i hylla? Neser må pudres i morgen også, vet du. I morgen er temaet ungdom og rus. Tenk litt på det til i morgen da, folkens!

Ungdommene reflekterte over og diskuterte blant annet rus; forhold til voksne; kropp, utseende, motepress og slanking; og fordommer.

Foto: Liv Helma Hestnæs

FAKTA:

Femten

– 7 ungdommer om livet i tenåra

- Produsert på oppdrag fra HEF Hedmark til bruk i konfirmasjonsundervisningen.
- Ungdommene snakker i filmen om sitt forhold til ulike problemstillinger, alt fra forhold til foreldre, rus og kropp/utseende til tro og livssyn.
- Filmene er delt inn i sekvenser på ca 10 minutter som kan brukes som «oppspark» til kurskveldens tema.
- Det er laget oppfølgings spørsmål/ oppgaver til de ulike temaene, ment som hjelpemiddel for kurslederne som ønsker å bruke filmene i sitt kursopplegg.
- Filmene blir tilgjengelig for alle lokallag som ønsker å bruke dem.

Humanistisk konfirmasjon (HK)

- Årets konfirmasjonskurs er nå i gang, og nærmere 9000 ungdommer deltar nå ukentlig fram til kursavslutning og seremoni i mai.
- HK er et kurs i livssyn og etikk med en høytidelig avslutningsseremoni.
- Målet er å styrke de unges evne til selvstendig tenkning og etisk handling, gjennom å fremme innsikt i egne opplevelser, holdninger og atferd; evne til refleksjon og til å stille kritiske spørsmål; bevissthet om livssyn; evne til omtanke, respekt, toleranse og til å ta ansvar.
- Og å styrke humanistiske verdier i samfunnet.

Er vi på individets eller

KOMMENTAR

Kaja Melsom, rådgiver i Human-Etisk Forbund

Hvis ikke Human-Etisk Forbund våger å erkjenne at vi ønsker å liberalisere religionen, hvem skal våge det da?

De to danske forfatterne av *Adskillelsens politikk*, Jens-Martin Eriksen og Frederik

Stjernfelt, anklager dagens politikere og intellektuelle for å ha blitt mer opptatt av å verne om kulturer og religioner enn å hegne om opplysningsidealene. Siden opplysningsidealene som demokrati og menneskerettigheter utgjør kjernen i humanismen, er det grunn til å spørre om denne kritikken også rammer Human-Etisk Forbund.

I boka hevder Eriksen og Stjernfelt at det de kaller «kulturalisme» er blitt vår tids sjefsideologi, både på høyre- og venstresiden. Kulturalisme dreier seg om å betrakte kulturer som individets viktigste identitetsleverandør og dermed som en forutsetning for individets mulighet til å leve et fullverdig liv. Som ideologi går kulturalismen inn for at kulturer må respekteres og bevares. Som politikk handler kulturalismen om å etablere særlover for kulturelle og religiøse grupper med den hensikt å ivareta kulturer. Ifølge Eriksen og Stjernfelt står den kulturalistiske politikken i et motsetningsforhold til idealet om likhet for loven, og utgjør vår tids største trussel mot universelle og demokratiske verdier.

I Human-Etisk Forbund (HEF) har vi allerede god kjennskap til det forfatterne kaller «monokulturalisme», som hovedsakelig kommer til uttrykk på den politiske høyresiden. Et av de mest brukte argumentene fra forsvarerne av statskirkeordningen, har i senere år vært påstanden om at vi må verne om kristne verdier fordi kristendommen utgjør norsk kulturarv, og dermed norsk identitet. Det tjener som et godt eksempel på at monokulturalismen i følge forfatterne manifesterer seg som en ukritisk aksept av alt som kan legitimeres med nasjonal kultur og tradisjon.

Det er imidlertid ikke monokulturalismen som får hardest medfart i *Adskillelsens politikk*. Det er monokulturalismens motpart, *multikulturalismen*, som er bokas studieobjekt. Denne manifesterer seg tradisjonelt sett på venstresiden, men dens idégrunnlag skiller seg ikke stort fra høyresidens

monokulturalisme. Den baserer seg på samme tanke om at kulturer skal respekteres og bevares fordi de angivelig utgjør individets innerste identitet. Forskjellene består i at mens monokulturalisten forstår kultur, territorium og nasjon som en uløselig helhet, ser multikulturalisten for seg at mange kulturer kan leve side om side innenfor rammene av én og samme stat.

INDIVIDET GISSEL FOR KULTUREN

Multikulturalismen springer i følge forfatterne ut fra mellomkrigstidens antropologiske menneskesyn. I et sympatisk forsøk på å få bukt med en rasetenkning som plasserte den hvite mann på sivilisasjonens trone, erstattet antropologien rasebegrepet med kulturbegrepet. Men fordi man etter hvert betraktet kultur som like bestemmende for individets identitet som det tidligere rasebegrepet, tjente det ikke til å gjenreise respekten for individet. Individet ble i stedet gissel for sin kultur. Forfatterne gjør rede for hvordan den antropologiske kulturalismen smittet over på venstreintellektuelle i etterkrigstiden, og gradvis erstattet marxismen som venstresidens ideologiske grunnlag. I dag hevder de at venstresidens kulturalisme kommer til uttrykk som «en ukritisk aksept av et hvilket som helst initiativ som kan legitimeres med kultur eller religion».

Forfatterne understreker at problemet med multikulturalismen ikke er dens «multi», men dens «kulturalisme». Mer spesifikt er problemet det de definerer som *hard* multikulturalisme. Mens den *myke* varianten forsvarer individets ukrenkelige rettigheter, forsvarer den harde varianten kulturers ukrenkelighet, til tross for at disse ofte er uforenelige med de individuelle menneskerettighetene. Et eksempel som går igjen i boka, er at multikulturalisten i sin iver etter å bevare kulturer uendret, aksepterer inhumane praksiser som kjønnslemlestelse og sharialovgivning. Forfatterne legger ikke skjul på at det er islam som først og fremst representerer denne typen utfordringer i dagens liberale demokratier.

De fleste av oss har nok enda til

trossamfunnets side?

gode å møte noen som forvarer barbariske skikker i kulturens navn, og HEF tar selvsagt klart og utvetydig avstand fra sharialovgivning og umenneskelige praksiser, som kjønnslemlestelse. Men det at HEFs livssynspolitik er fundert på menneskerettigheter, gjør oss ikke immune mot bokas kulturalisme-kritikk. Forskjellige menneskerettigheter kolliderer ofte med hverandre, og i slike konflikt-situasjoner åpner selv menneskerettighetene for en kulturalistisk politikk.

Mens HEF på 50-tallet arbeidet for «religionens død og fornuftens seier», arbeider vi i dag for et pluralistisk samfunn. Det er et sunnhets-tegn at vi har lagt bort ambisjonen om humanismens trumf som samfunnsideologi, og i stedet betrakter humanismen som ett av mange mulige livssyn. Men det spørs om vi i iveren etter å fremme tros- og livssynspluralisme, er på vei mot det forfatterne av *Adskillelsens politikk* ville karakterisert som «fornuftens død og religionens seier».

FRARØVER VI BARN RELIGIONSFRIHET?

Av respekt for foreldres rett til å bestemme egne barns livssynsmessige tilhørighet, forsvaret HEF statlig finansiering av religiøse privatskoler: hvis foreldreretten skal være reell, må staten garantere for tilbudet. Problemet er at foreldreretten på dette området kolliderer med barnas egen trosfrihet. For å unngå dette kan staten stille strenge krav overfor religiøse privatskoler om ikke å drive med religiøs indoktrinering. Men det at Redd Barna stadig rapporterer om barn som har blitt utsatt for slik indoktrinering, vitner om hvor vanskelig det er å forhindre dette. Kanskje ville det vært en bedre løsning å la foreldrene stå for den religiøse oppdragelse utenom skoletiden? Slik kunne skolen, gjennom en objektiv formidling av religioner og trening i kritisk tenkning, sørge for at barnas trosfrihet også ble ivaretatt. Eller er vi nødt til å velge mellom foreldreretten og barns trosfrihet? I så fall er det grunn til å spørre om HEF skal fortsette å akseptere en religiøs oppdragelse som innebærer å frarøve barn deres religionsfrihet.

Av respekt for individets rett til å praktisere sin religion sammen med andre, forsvaret HEF gjeldende særlover som gir religiøse organisasjoner unntak fra den allmenne likestillings- og diskrimineringslovgivningen. HEF legitimerer en slik praktisering av religionsfriheten ved å vise til at man står fritt til å forlate en religiøs organisasjon hvis man føler seg urettmessig diskriminert. Men er det så enkelt? I så fall burde man vel også akseptere brudd på diskriminerings-

lovgivningen i andre organisasjoner? Det er sannsynligvis mindre fare for sosial ekskludering ved å forlate en idrettsorganisasjon enn et trossamfunn. Per dags dato er det bare tros- og livssynsorganisasjoner som er fritatt likestillings- og diskrimineringslovgivningen, samtidig som de mottar statsstøtte.

Det spørsmål som stilles i *Adskillelsens politikk*, er hvorfor religioner og livssyn, av alle tenkelige ideologier, skal kunne brukes til å legitimere brudd på allmenne og liberale borgerretter. Hvorfor skal man i religionens navn ha rett til å diskriminere? Fordi diskriminering av kvinner og homofile er grunnleggende i mange religioner? Det er ikke lenge siden slik diskriminering var grunnleggende i samfunnet for øvrig, så det argumentet faller på sin egen urimelighet. Spørsmålet er om ikke HEF med denne politikken bidrar til å legitimere og bevare tradisjoner vi i stedet burde ivret for å kvitte oss med.

Nå er det viktig å poengtere at det ikke er religionene HEF respekterer, men *individets rett* til frivillig å praktisere sin tro sammen med andre. Man kan ikke forby religioner eller livssyn fordi flertallet ikke har noe til overs for dem. Dette er jo kjernen i den toleransen HEF har som eget eksistensgrunnlag, og som vi setter så høyt. Alle borgere står dessuten fritt til å kritisere religiøse praksiser ved å benytte seg av sin ytringsfrihet, en rett HEF ofte benytter seg av i møte med diskriminering i religionens navn. Problemet er at respekten for individets rett til å praktisere sin tro med andre, lett tipper over i respekt for religion. Når man aksepterer «dette må vi gjøre fordi Gud har sagt det» som gyldig argument for fritak fra allmenn lovgivning, er det grunn til å spørre om man ikke er fanget i en kulturalisme som setter religiøse begrunnelser høyere enn andre typer begrunnelser.

Mer generelt kaster boka et kritisk lys over en utvikling som går i retning av å åpne opp for livssynsmessig særbehandling på flere og flere samfunnsområder. HEF har selv oppnådd vigselfrett, selv om vi i utgangspunktet mente at staten burde stå for dette, da ekteskap utløser en rekke statlige rettigheter. Er det lurt av oss å fortsette i dette sporet? Skal HEF ivre for å kunne tilby livssynsmessig betjening i institusjoner som fengsler og sykehus? Bør vi kjempe for en plass ved siden av kirken i offentlige minnemarkeringer og kriseberedskap? Gjør vi lurt i å hevde vår rett der kirken tradisjonelt sett har posisjonert seg? Som eksempelet med vigselfretten har vist, kan dette gå på bekostning av arbeidet for et livssyns-

nøytralt offentlig tilbud som er myntet på alle, uavhengig av religiøs tilhørighet. Ved at flere og flere allmennmenneskelige behov blir tatt hånd om av tros- og livssynsorganisasjoner, bidrar vi uvegerlig til å gjøre befolkningen mer «religiøs» enn den strengt tatt er, og til å forsterke de livssynsmessige skillelinjene i befolkningen.

VERDIER SOM ER UNIVERSELLE

For å komme oss ut av en utvikling, hvor valget står mellom mono- og multikulturalisme, oppfordrer forfatterne til å hente fram arven fra opplysningstiden, som setter likhet for loven og individets frihet i sentrum. Andre talsmenn for universelle verdier, som de franske ny-filosofene eller aktivistene på Document.no, fremhever gjerne disse som europeiske, eller kristne, og gjør seg dermed til representanter for en monokulturalisme som bidrar til å sette befolkningsgrupper opp i mot hverandre. Men, som forfatterne fremhever, er ikke universalismen særegent europeisk eller kristen. Den har like mye vokst fram som en kamp mot det som lenge kjennetegnet Europa og kristendommen: totalitære regimer og diskriminering av kvinner og homofile.

En tilslutning til universalismen forutsetter imidlertid at vi innrømmer å føre en politikk for å endre visse religiøse praksiser, snarer enn for å bevare dem. Som all annen kultur er religionen gjenstand for endring. Og i et liberalt samfunn må man ha noen felles kjøreregler, som også religionene må rette seg etter. Hvis ikke HEF våger å erkjenne at vi ønsker å liberalisere religionen, hvem skal våge det da?

På samme måte som HEF har oppfordret regjeringen til å utforme en helhetlig livssynspolitik, må vi ta debatten internt. Hva mener vi når vi hevder å kjempe for et pluralistisk samfunn? Individuell pluralisme eller et mangfold av livssynssamfunn? Det første forutsetter i mange henseender det siste, men ikke alltid. Når tros- og livssynssamfunnenes rettigheter kommer i konflikt med individuelle rettigheter, er vi nødt til å velge om vi kjemper på individets eller trossamfunnets side.

Jens-Martin Eriksen og Frederik Stjernfelt:
Adskillelsens politikk. Multikulturalisme – ideologi og virkelighet
Forlaget Press 2009

Fikk drapstrusler etter feilsitering

Etter å ha blitt feilsitert på NRK radios nyhetssendinger mottok Kari Vigeland hatmail og drapstrusler. Hun synes det er leit å bli tolket som at hun går inn for å avlive eldre.

Tekst: Kirsti Bergh

Ikke noe monster. Kari Vigeland understreker viktigheten av ressurser til god omsorg og lindrende behandling og pleie av døende. Foto: Karl Braanaas

Et monster som vil ta livet av alle over 90. Det var bildet mange fikk av Kari Vigeland, tidligere generalsekretær i Human-Etisk Forbund og nåværende styremedlem i Foreningen Retten til en verdig død, etter at NTB sendte ut en nyhetsmelding hvor det het at hun ba myndighetene om et tak på smertelindrende og livsforlengende behandling for de aller eldste. Men Vigeland var tildels feilsitert.

Nyhetsmeldingen var basert på et intervju med Vigeland i avisa Vårt Land, som igjen ble gjort på bakgrunn av en kommentar hun skrev for Fritanke.no om utfordringene ved den kommende eldrebølgen. NTB-meldingen ble referert gjentatte ganger i NRK radios nyhetssendinger den 4. desember, men Vigeland var reist utenlands og fikk ikke nyansert bildet som ble skapt.

– Mitt poeng var de kommende utfordringene med å få nok ressurser til god omsorg og smertelindring når

det blir så mange eldre og mennesker med kroniske sykdommer. Jeg ble feilsitert på at jeg ville ta bort alt dette, men jeg synes det er veldig viktig at det er nok ressurser til god omsorg og lindrende behandling og pleie av døende, samtidig som man avslutter *livsforlengende* behandling. Dette er helt i tråd med den nye *Nasjonale veileder for beslutningsprosesser for begrensnig av livsforlengende behandling hos alvorlig syke og døende* som kom sist høst, sier Vigeland.

Dette er en veileder skal hjelpe helsepersonell å ta beslutninger i forhold til det å ikke sette i gang, eller å avslutte, livsforlengende behandling av alvorlig syke pasienter hvor helbredende behandling ikke lenger virker og som ellers vil dø innen kort tid. Livsforlengende behandling kan for eksempel være pustehjelp og intravenøs næring for pasienter i koma eller hjerte-/lungeredning.

– Jeg er helt enig med veilederen

om at der livsforlengende behandling avsluttes, skal lindrende behandling trappes opp, understreker hun.

Vigeland's hovedpoeng er at man ikke må bedrive livsforlengende behandling for enhver pris, da det kan forlenge en ubehagelig dødsprosess eller forlenge et liv i store smerter, i tillegg til at det vil kunne føre til mindre ressurser til smertelindring og omsorg.

– Det foregår mye hensiktsløs behandling av eldre, også leger med stor kompetanse mener dette. Min oppfordring er at man må se på dette og begrense det, sier hun.

Det andre poenget, som hun beskriver som en selvrefleksjon, handler om egen opplevelse av situasjonen:

– Hvis situasjonen skulle utvikle seg slik at man må prioritere mellom å ha nok ressurser til de andre oppgavene i samfunnet – utdanning, barnehage og helsetilbud osv – ville jeg føle at det gikk på min selvaktelse løs om jeg, når jeg har lagt livet bak meg, skulle bli prioritert framover de yngre.

ALLE BØR SKRIVE LIVSTESTAMENTE

Noe annet Vigeland er opptatt av, er manglende «samtykkekompetanse», som også problematiseres i veilederen.

– I en situasjon hvor livsforlengende behandling vurderes, skal legen ta hensyn til hva som ville være pasientens ønske, og det må være veldig vanskelig for legen. Her sier veilederen at et gyldig livstestamente eller noen som kjenner pasienten kan være noe som kan hjelpe.

Hun tror det er sannsynlig at mange over 90 år som er demente og mangler samtykkekompetanse kanskje vil få livsforlengende behandling mot den viljen de hadde da de var bevisste.

– I et livstestamente gjør man det klart hva slags ønsker man har i forhold til livsforlengende behandling, hvis man kommer i en situasjon hvor man ikke lenger kan gi uttrykk for det. Bare svært få mennesker har skrevet et slikt testamente.

Vigeland oppfordrer alle til å skrive livstestamente og til å informere pårørende om innholdet i det.

Mange har blandet problemstillingene knyttet til avslutning av livsforlengende behandling med debatten om aktiv dødshjelp, men Vigeland påpeker at dette er to forskjellige ting.

– Aktiv dødshjelp handler om mennesker som er beslutningsdyktige og har uttrykt et klart og dokumentert ønske og så tilføres gift el lign som forårsaker døden. Det vi snakker om her, er jo det man kaller passiv dødshjelp – eller behandlingsutelatelse – at man lar naturen gå sin gang når det ikke lenger har noen hensikt å gi livsforlengende behandling. Passiv dødshjelp handler om situasjoner der man ikke er i stand til å gi uttrykk for sin vilje.

Det kom mange sterke reaksjoner både til henne personlig – på sms og på epost – og til Human-Etisk Forbund og Foreningen Retten til en verdig død. Hun ble blant annet ønsket en lang og smertefull død.

– Jeg ble selvfølgelig veldig lei meg, fordi jeg følte meg helt misforstått. Jeg oppfattet at det jeg hadde gitt uttrykk for, var en omsorg for de unge, og at man ikke kan skyve alle ressursene over på helseomsorg på de aller eldste, når det ofte vil være en meningsløs behandling som vil forlenge lidelse. Og at en slik prioritering ikke ville gi ressurser til den lindrende behandling som man trenger. Jeg oppfattet jo at jeg ga uttrykk for omsorg både for yngre og eldre.

Hun understreker at hennes viktigste poeng og budskap er at det ikke går an å stikke hodet i sanden og håpe at problemene med arbeidsføre kontra arbeidsuføre vil løse seg selv.

– Vi må ta denne debatten og sørge for en prioritering slik at det blir nok til å løse både lindrings- og omsorgsproblemene når vi får så mange eldre.

Les Kari Vigeland's opprinnelige kommentar på Fritanke.no/kommentar

– Ikke Forbundets mening

Siden NTB-meldingen poengterte at Kari Vigeland er tidligere generalsekretær i Human-Etisk Forbund, fant nåværende generalsekretær det nødvendig å presisere at Vigeland ikke uttalte seg på vegne av forbundet:

–Vigeland har ingen verv i for-

bundet i dag. Dette er hennes private mening. Det blir helt feil å trekke Human-Etisk Forbund inn i dette, sa Kristin Mile til Fritanke.no.

Hun har ellers svært lite til overs for koblingen Vigeland gjør i innlegget sitt.

– Jeg tar sterkt avstand fra den koblingen Vigeland gjør i innlegget sitt. Det er mulig å tolke det hun skriver som at noen mennesker må dø for at andre skal få nyte livet. Det er en svært uheldig kobling som relativiserer menneskeverdet, og som sier

at noen menneskeliv er mer verdt enn andre. Jeg tror ikke Vigeland egentlig står for et så ytterliggående syn, men jeg har behov for å presisere at dette er stikk i strid med det menneskesynet HEF står for, sa Mile.

Les også Levi Fragells kommentar «Dødshjelp sparer liv» på Fritanke.no 27.1.2010, og debatten som gikk mellom blant annet ham og lege Morten Horn deretter.

Idealistisk HEFer årets Oslo-borger

Arild Knutsen fikk i jula påskjønnelse av Aftenpostens lesere for sin utrettelige innsats blant Oslos rusavhengige.

Tekst: Even Gran (Tidligere publisert på Fritanke.no)

– Dette er en veldig hyggelig anerkjennelse for det arbeidet jeg driver med. Det er også et tegn på at stadig flere av Oslos innbyggere forstår at rusavhengighet er et alvorlig samfunnsproblem som vi ikke bare kan lukke øynene for, sier Arild Knutsen til Fritanke.no.

HEF-medlem Arild Knutsen har gjort seg bemerket som leder av Foreningen for human narkotikapolitikk og en tydelig stemme for «gatefolket» i Oslo. Det var Aftenpostens aftenutgave som holdt avstemningen, og Knutsen vant overlegent. Han fikk over halvparten av de 3526 stemmene. De andre kandidatene var Fakhra Salimi, Tom Remlov, Tommy Tee, Lise Fjeldstad, Erik Sture Larre, Anne Mikkelsen og Marie Knutsen.

I arbeidet sitt blant Oslos narkomane, opplever Arild Knutsen at folk i stadig større grad bryr seg.

– Det går riktig vei. Folk er i ferd med å oppdage at rusavhengige faktisk er medmennesker som man ikke bare kan overse. Før var det ikke uvanlig at unge menn dro inn til byen for å «banke narkomane». Det skjer ikke mer. Isteden merker jeg at stadig flere dukker opp for å hjelpe, sier han.

Aftenposten Aften-lesere kåret Arild Knutsen til årets Osloborger for hans innsats for Oslos rusavhengige. Illustrasjon: Inge Grøddum/Aftenposten

Aftenposten Aften-redaktør Kjersti Løken Stavrum er svært fornøyd med Knutsens overlegne seier.

– Arild Knutsen er en prisverdig vinner. Det er verdt å merke seg at folk velger en som vil bedre kårerne

En rekke verv i HEF

Arild Knutsen har vært aktiv i HEF siden slutten av 1990-tallet. Han har blant annet vært varamedlem til hovedstyret (2007 – 2009), medlem i Oslo og Akershus omsorgsutvalg (2006 – 2008), styremedlem i Akershus fylkeslag og i Asker lokallag. I tillegg har han siden 2002 vært gruppeleder for LISA (Livssynsnøytral Samtalegruppe (for tidligere rusavhengige)) i Oslo.

for de narkomane. Dette er et signal om at Oslos befolkning ønsker en løsning på rusproblematikken som går dypere enn å fjerne rusmisbrukerne fra gatebildet, sier hun til sin egen avis den 23. desember.

LOV TIL Å VÆRE FOR AVKRIMINALISERING

Som leder for Foreningen for human narkotikapolitikk kjemper Arild Knutsen for at Norge skal avkriminalisere bruk av narkotika, og behandle rusavhengighet mer som en sykdom enn å fordømme det som «misbruk». Dette er kontroversielle standpunkter som fortsatt blir avvist av et stort flertall av politikere.

Knutsen vil ikke tolke pristildelingen i Aftenposten som et tegn på at folkemeningen er på gli i denne saken.

– Jeg vil være forsiktig med å tolke det slik. Mange av de som har stemt på meg, er sikkert uenig med meg i legaliseringsdebatten. Men jeg mener resultatet kan sees på som en anerkjennelse av at mitt synspunkt i debatten er legitimt. Det at jeg er tilhenger av avkriminalisering, gjør ikke at jeg automatisk blir diskvalifisert, sier han.

LISA – vokser jevnt og trutt i Bergen

Det er ikke bare Arild Knutsen som gjennom Human-Etisk Forbund gjør en innsats for rusmisbrukere. I Bergen har LISA (Livssynsnøytrale SAMtalegrupper) vokst gradvis siden starten i 2002 og består i dag av tre mannsgrupper, to kvinnegrupper og en gruppe for pårørende til rusavhengige. Tilbudet finansieres i all hovedsak med tilskutt fra Bergen kommune, og koordineres av HEF.

LISA er en form for oppfølging etter behandling, hvor deltagerne møtes fast hver uke på kveldstid. Først har de en time samlet om et samfunns spørsmål, ofte med en ekstern foredragsholder, og deretter har de en time i mindre samtalegrupper hvor rus er hovedtema. LISA-møtene ledes av anerkjente fagfolk innen rusomsorgen. En av disse er Gerd Helene Irgens, ansatt ved Bergensklinikkene, som er gruppeleder og en av de fagansvarlige for LISA.

Svein Erik Rastad, nestleder i

Hordaland fylkeslag og styremedlem i Bergen lokallag, har intervjuet Irgens for fylkesbladet, og hun forteller at LISA-prosjektet har søkt om midler til å etablere en 20 %-stilling og ønsker seg fortrinnsvis et medlem av HEF.

– Rusmiddelavhengige er like mangfoldige og forskjellige som andre mennesker. Derfor finnes ingen standardløsninger for arbeidet med rusavhengighet. Personlighet og forståelse for eget rusproblem er viktig, og filosofien bak LISA er basert på at vi alle har frie valg og ansvar for eget liv. Det å søke hjelp i forhold til sin avhengighet er én måte å ta ansvar på. Ideologien i dette arbeidet dette arbeidet tangerer det humanetiske livssyn der den frie tanke, takhøyde og individualitet er sentralt, forteller Irgens.

Grunnen til at fagpersoner tar på seg denne ekstraoppgaven er fordi de gjennom LISA får følge mange rusmiddelavhengige gjennom en endrings-

prosess over tid. Det gir ytterligere erfaring for at arbeidet med rusavhengighet bærer frukter.

– Vi ser mennesker som får en økt livskvalitet, noe som gir kilde til håp og tro på at behandling og ettervernstiltak nytter, sier Irgens.

Deltagelse er frivillig og en fast kveld i uka. Ifølge Irgens er stabiliteten er god. Tilhørighet i fellesskap og mestring gjennom å stille rusfri er viktig, og spennende foredragsholdere og diskusjon gir merverdi og intellektuell inspirasjon.

Tilbudet blir ikke massivt markedsført, men brosjyrer formidles og alle NAV-kontor i Bergen vet om tilbudet.

Frivillige fra HEF har også en viktig funksjon i LISA-prosjektet. Irgens understreker at de kan ha en viktig støttefunksjon samtidig som man får anledning til å følge arbeidet på nært hold.

– Arbeidet vil vise en side av hva det vil si å være humanetiker i praksis, og du vil få en unik anledning til

å utvikle den gode samtale samt få en langt dypere innsikt i hva det vil si å være menneske.

Les mer om LISA-prosjektet i Bergens på lisagruppen.no

Medlemsmøte i HEF Bergen: Humanistisk rusomsorg

17. februar kl 19, i våre lokaler i C. Sundtsgate 56

Ved å sette søkelys på LISA-prosjektet ønsker vi en debatt om hvordan vi som medlemmer i HEF aktivt kan være med å bidra til at deltakerne i prosjektet kan få positive opplevelser med en tilværelse uten rus. Hvilke ressurser og engasjement sitter det i dere som LISA-gruppene og medlemmene kan få ta del i?

Innledere: Torbjørn Skjold og Truls Rossmer

Gir seg som HU-leder

Lars-Petter Helgestad gir seg som leder i Humanistisk Ungdom på landsmøtet i april. Dette er et verv han har hatt siden stiftelsen i 2007. Han forlater en organisasjon i vekst.

Tekst: Even Gran (Tidligere publisert på Fritanke.no)

Hvem etterfølger Lars-Petter Helgestad som leder for Humanistisk Ungdom? Her fra stiftelsesmøtet i 2007. Foto: Even Gran

Lars-Petter Helgestad fyller 26 år i løpet av 2010, og er snart for gammel til å være medlem i Humanistisk Ungdom (HU), Humanistisk Forbunds ungdomsorganisasjon. Det er en av grunnene til at han ikke tar gjenvalg på HUs landsmøte i april.

– Man kan være HU-medlem til og med 26 år. Derfor kunne jeg strengt tatt ha sittet som leder ett år til. Men det er på tide å slippe til noen som er yngre enn meg. Jeg er

fire-fem år eldre enn de andre i styret. Jeg er også sterkt involvert i HEF og har hatt en rekke småtillinger og oppdrag i «voksenorganisasjonen», så det er på tide å slippe til nye krefter som kan ha et nytt og friskt syn på ting. Jeg tror det vil være sunt for HU, sier han.

Helgestad vil ikke si noe om hvem som kommer til å ta over.

– Vi har selvsagt en del kandidater i kikkerten, men det kan jeg ikke si noe om nå. Uansett er det valgkomiteen

som skal gjøre den jobben, sier han.

Selv satser han på å bli værende i humanistbevegelsen, men har ikke noen klare tanker om hvilken form dette skal få.

VIKTIG Å REKRUTTERE DE YNGSTE

Den avtroppende HU-lederen understreker at den største utfordringen for HU nå, er å bli flinkere til å rekruttere og lære opp de aller yngste, 15-16-åringene.

– Det er litt annerledes å drive

ungdomsorganisasjon enn for eksempel en organisasjon som HEF. I dag har vi 15 lokallag som stort sett styres av folk som går på videregående skole. Om noen år er alle disse ferdig med videregående. Mange flytter da ut av lokalsamfunnet for å studere eller jobbe. Da må man ha noen yngre som kan ta over, ellers dør lokallaget. På grunn av dette er vi mer utsatt enn for eksempel HEF når det gjelder kontinuitet i lokallag, sier han.

Helgestad forteller at HU skal greie å rekruttere de yngste blant annet ved å markere seg sterkere overfor de humanistiske konfirmanter, noe de allerede jobber med.

– Blant annet har vi et pilotprosjekt på gang i Tromsø. Der skal vi være med og arrangere en konfirmanthelg sammen med HEF. Hvis dette blir vellykket, ønsker vi å prøve ut andre steder også, sier han.

Ved nyttår hadde HU forventet å ha 700 medlemmer. Men tallet ble høyere enn det. 808 betalende medlemmer kunne organisasjonen bokføre pr. 31.12.09. Hvis vi regner med de som har meldt seg inn, men ikke betalt kontingent ennå, samt de som har blitt for gamle (fylt 27) siden stiftelsen sommeren 2007, kommer vi opp i 1048.

– Det er veldig hyggelig at vi vokser raskere enn vi planla, så dette går den riktige veien. Blant annet har vi sendt et brev til alle HEF-medlemmer i målgruppa, noe som ga oss mange hundre nye medlemmer. Vi vokser mye sterkere enn andre ungdomsorganisasjoner som er dannet i løpet av de siste ti årene, sier HU-lederen.

Helgestad medgir imidlertid at han gjerne skulle ha sett enda raskere vekst. Antall HEF-medlemmer i aldersgruppen 15-26 vokser nemlig sterkere enn medlemstallet i HU. Hele 2800 personer i aldersgruppen har meldt seg inn i HEF siden HU ble stiftet i august 2007, mens HU altså bare har greid å samle 808 medlemmer.

– Dette er en utfordring for oss, og det skyldes delvis at HEF tilbyr gratis medlemskap for de under 26, mens det koster 50 kroner å bli medlem hos oss. Vi liker ikke at forbundet underbyr oss på denne måten og skulle ønske det kunne koste 50 kroner uansett. Men vi har ennå ikke fått noe gjennomslag for vårt syn hos HEF, sier han.

Største medlemsøkning på 20 år

I 2009 fikk HEF 4258 nye medlemmer og hadde ved årets utgang 76.507 medlemmer. Det ga en nettoøkning på 2620 medlemmer etter fratrukket for døde og utmeldte.

Tallene innebærer den største brutto medlemsøkningen på minst 20 år, mens nettotallet er det største på 15 år.

– Vårt forbund har hatt jevn økning i årevis. På den andre siden skyldes nok noe av økningen i 2009 den oppmerksomheten kirkevalget fikk samtidig med det siste stortingsvalget. Mange fikk da vite at de var oppført som medlemmer av Den

norske kirke uten at de selv var klar over dette medlemskapet, sier generalsekretær Kristin Mile.

Medlemstall i livssynssamfunn stagnerer eller går tilbake i de fleste miljøer. Unntaket er muslimske trosamfunn og Den katolske kirke i Norge, noe som ofte knyttes til innvandring.

– Våre tall gjenspeiler en økning i Norge. Vi er fornøyde, men ordentlig fornøyde blir vi først når en betydelig større andel av Norges befolkning som ikke betrakter seg som religiøse, er blitt medlemmer hos oss.

Kompromiss kan gi HU mer

Fylkeslederne i Rogaland, Buskerud og Finnmark ba hovedstyret om å gi HU de 1,75 mill. kr ungdomsorganisasjonen ba i årets budsjett.

– Jeg registrerer at HEF bare er villig til å gi dem litt over halvparten av det de ber om, og det synes jeg blir helt feil. Det budsjettet HU har lagt fram er nøktern og realistisk. I den startfasen de fortsatt er i, mener jeg det er viktig at ungdommene får de pengene de ber om, sa fylkesleder i Buskerud, Tom Hedalen, til Fritanke.no.

HOVEDSTYREBEHANDLINGEN 5/2 GA KOMPROMISS HU fikk bare de innstilte 920.000 til ordinær drift, men samtidig satte styret av 1 millioner kroner i en pott som HU (og fylkeslagene) kan søke prosjektmidler fra.

– Det er frustrerende at det tar så lang tid før vi vet hvor mye penger vi har, så det hadde vært fint med litt mer forutsigbarhet senere, sier HU-leder Lars-Petter Helgestad, som samtidig synes det er veldig bra at denne potten ble tilgjengelig.

– Jeg vet at vi kommer til å sende inn mange prosjektsøknader.

Vil synliggjøre humanisme lokalt

Målet med Humanistisk uke i Oppland er å tørre å være synlig utenfor kontorlokalene og seremoniene og å gjøre folk nysgjerrige.

Tekst: Kirsti Bergh

– Det er seremoniene som opptar lokallagene i Human-Etisk Forbund og tar mye tid, og det blir lite rom og liten tid til refleksjoner rundt humanistiske saker. Da glemmer man av og til å ha de gode diskusjonene og de gode samtalene på lokalplanet. Det blir få andre treffpunkter og veldig lite fokus på å spre kunnskap om humanisme til folk, forteller Randi Hermanrud, fylkesleder i HEF Oppland.

– Vi vet av tall hvor mange som kjenner til våre seremonitilbud, men som ikke drar parallellen til oss som medlemmer og aktive mennesker.

Det var noe av bakgrunnen for at Hermanrud, organisasjonssekretær Linda Dahl Henriksen i Oppland og tillitsvalgt Tore Nyeggen dro i gang Humanistisk uke i 2008. Ideen var å intensivere aktiviteten for å gjøre seg litt mer bemerket på noen flere arenaer, og kanskje aktivisere flere folk.

– Da vi startet i 2008 var målet at vi i fylket hadde en felles uke hvor vi jobbet med å få fokus, drive medlemspleie, leserinnlegg, biblioteksmøter og medlemsmøter. På Gjøvik hadde vi en vinkveld hvor medlemmer ble invitert til mat og vin for billig penge, og da var det 30-40 av 700 medlemmer som kom, vi måtte sette tak. Det var medlemmer som vi aldri hadde sett i styre-rom før, og det var fint, for ikke alle har lyst til å sitte rundt møtebordene. Veldig få har det, egentlig, haha.

Hermanrud opplever at det er mange medlemmer som er sugne på å være med for eksempel på diskusjonskvelder og filosofikafeer. Likevel er det vanskelig å få folk til å stille opp for å få det til å skje.

I 2008 ble det blant annet holdt seniorkafé, filosofikafé, seremonitreff på åpent kontor, medlemsmøter og arrangert skolebesøk, alt med et sterkt innslag av besøk fra HEFs hovedkontor. I 2009 var alle lokallagene involvert og gjorde noe – fra møter til å stå på stand – og den mest omfattende aktiviteten bestod i å distribuere bokpakker (bøker om humanisme fra Humanist forlag) og materiell til de offentlige bibliotekene.

Selv om det er vanskelig å se noen umiddelbar effekt av tiltaket, har organisasjonssekretær Linda Dahl Henriksen tro på at det vil synes over tid.

– Jeg tror spesielt det å stå på stand eller bare dele ut flyers, som altså gjør at du snakker med folk – og det er mange positive mennesker – har en effekt, men som vi kanskje ikke ser med en gang. Egentlig er hele grunntanken til Humanistisk uke å være synlig utenfor våre kontorlokaler og seremonier, og å gi små «drypp» og å gjøre folk litt nysgjerrig.

Arrangementet har gitt Oppland fylkeslag såpass mersmak at det blir Humanistisk uke også i år, nærmere bestemt i uke 39.

Humanistisk uke er et forsøk på å bli mer synlig lokalt. Her er det Siri Simonsen i Gjøvik lokallag som står på stand. Foto: Linda Dahl Henriksen

HEF gir 100.000 til Haiti

Human-Etisk Forbund har besluttet å gi 100.000 kroner til Røde Kors' arbeid for de jordskjelvrammede i Haiti. Forbundet går også ut med en oppfordring til sine medlemmer om å bidra til det humanitære arbeidet.

– Det er i god humanistisk tradisjon å bidra i katastrofer som dette. Dette er en stor sum for oss, men så er også dette en svært alvorlig katastrofe, sier generalsekretær i Human-Etisk Forbund, Kristin Mile.

– *Hvorfor valgte dere å gi pengene til Røde kors?*

– Fordi de var raskt på stedet med et feltsykehus, og fordi de generelt er dyktige på hjelpearbeid av denne typen, sier hun.

Mile forteller at de 100.000 kronene er en ekstraordinær bevilgning,

men at ikke er uvanlig at HEF trår til på denne måten.

– Vi bidro i forbindelse i tsunami-katastrofen i Sørøst-Asia i jula 2004 også, pluss at vi bruker å støtte NRKs tv-aksjon når denne har et formål vi synes er fornuftig. I tillegg driver vi langsiktig bistandsarbeid gjennom vår hjelpeorganisasjon HAMU, sier hun.

Også HAMU har øremerket 30 000 kroner til hjelpearbeid på Haiti. HAMU er allerede inne i regionen. Siden 2008 har hjelpeaksjonen finansiert et prosjekt rettet mot haitiske kvinner og barna deres i den Dominikanske republikk. HAMU-støtten blir kanalisert gjennom dette prosjektet.

Ildsjelen bak HAMUs prosjekt er Sebastian Velez. Han er doktorgradstipendiat og ansatt ved Harvard Uni-

versity. Velez reiser mye til Haiti og den Dominikanske republikk i forbindelse med forskningen sin, og var i området da jordskjelvet inntraff, heter det i en pressemelding fra HAMU.

Velez har brukt mesteparten av tida si de to siste ukene på å organisere leveranser av mat og medisinsk utstyr til byen Jacmel på Haiti. Her har også HEFs søsterorganisasjon i USA, American Humanist Association (AHA), et hjelpeprosjekt på gang.

– Noe av det som trengs mest nå er utstyr til å foreta amputasjoner og behandle alvorlige bruddskader, forteller Sebastian Velez som samarbeider med et team spanske doktorer i landet.

HEF med i sekt-roman

Torgrim Eggen har nettopp kommet ut med boka Jern. Den handler om en endetidssekt som holder til på det nedlagte gårdsbruket Folkvang i Østfold. Human-Etisk Forbund er også til-

delt en liten rolle i romanen, gjennom rådgiver «Ditlef Söderberg». Söderberg er i romanen veldig kritisk til Folkvang-sekten. Han ligner forøvrig ganske mye på en livssynsrådgiver fra virkeligheten, nemlig Didrik Söderlind som jobber ved forbundets hovedkontor i Oslo.

Intervju med Torgrim Eggen kommer på Fritanke.no

Smaker ateistøl be

I Danmark er det ølkrig på livssynsfronten. Ateistølet Gudeløs og kristenølet Himmelkys står steilt mot hverandre. Vi inviterte Norges fremste ølkjennere til å avgjøre saken.

Tekst og foto: Even Gran

(Tidligere publisert på Fritanke.no)

På tidlig høsten i 2008 ble ateistølet Gudeløs lansert av Bryggeriet Djævlebyg. Gudeløs er en mørk, mørk imperial stout med en alkoholstyrke på 8,9 prosent.

Det tok ikke lang tid før det kom et svar fra kristent hold. Kristenølet Himmelkys ble lansert i oktober samme år, etter et initiativ fra presten og ølentusiasten Torsten Dam-Jensen.

Himmelkys, brygget av Gourmetbryggeriet, satser friskt på å overgå Gudeløs på to fronter. For det første, størrelsen på flasken. Der Gudeløs serveres i ganske ordinære halvlitersflasker med vanlig topp, kommer Himmelkys i lekre, høye flasker på 0,75 liter med kork a-la en champagneflaske.

Dernest har Himmelkys frekke 0,1 prosentpoeng mer alkohol enn Gudeløs. Hele 9 prosent alkohol er det altså i det danske gudeølet. Ikke noe som vil slå an i bedehusmiljøene langs sørlandskysten, med andre ord.

Og der det doneres en krone til det danske Ateistisk Selskab pr. solgte flaske Gudeløs for å «udvise socialt ansvar», går det en krone til «Folketkirkens Nødhjelps humanitære arbeid» pr. solgte flaske Himmelkys. En frekk liten gest det også.

Men om Himmelkys scorer høyest på elegant frekkhet og flaskedesign, så sier jo det lite om hvilken av de to øltypene som er best. Og det var det vi ville finne ut. Vi ville la det flyktige spørsmålet om Guds eksistens ligge for et lite øyeblikk, og heller finne svar på noe vi kan si noe sikkert om; Hvem har det beste ølet?

ABSOLUTT NØYTRALITET

Derfor inviterte vi tre av Norges mest anerkjente ølkjennere, Vidar Johnsen, Bent Engen og Hylje Mortensen fra Norske ølvenners landsforbund, til en formell øltest.

De tre opptrer stadig som øltestere

Som ellers i verden, har ateistølet minoritetsstørrelse sammenlignet med kristenølet.

i mediene. Johnsen og Mortensen har også gitt ut boka *Den komplette guiden til norsk øl*.

For å sikre oss absolutt nøytralitet i testen, og oppheve den mulige effekten av at testen fant sted i HEFs hovedkvarter i Oslo, inviterte vi den kjente kristne forfatteren og samfunnsdebattanten Bjørn Are Davidsen.

Han ble satt til å administrere testen sammen med en militant ateist, nemlig regnskapsrådgiver i Human-Etisk Forbund, Robin Hørning. Der-

med kunne de to holde hverandre i ørene, slik at det de to øltypene skulle bli presentert for testerne på en 100 % nøytral og objektiv måte.

Ingen av testerne visste på forhånd hvilke øltyper som ble servert. De fikk kun beskjed om å smake på de to øltypene, og vurdere hvilken av de to som var best.

Så, hvordan gikk det? Testpanelet hadde på forhånd gitt beskjed om at den alkoholsvakeste av de to øltypene burde serveres først. Dermed ble

Gudeløs – ateistølet – servert først, i nøytrale tulipanformede stettglass.

– Du verden, hvis dette er det mildeste ølet så lurar jeg på hva som kommer etterpå, utbryter Hylje Mortensen når han får ølet på tungen.

Så kommer analysen. Ordene flyr over bordet fra de tre testerne:

– Dette var veldig kraftige greier. Ølet er fyldig og godt balansert. Det sterke hint av anis og lakris her, og salt, noe som ofte brukes for å gjøre denne typen øl kraftigere. Det er mange sterke karakterer her, og god sødme. Dette er en veldig typeriktig porter eller stout.

De tre testerne blir etter hvert enige om at dette er et veldig godt øl, som smaker slik denne typen mørkt øl skal smake.

– Men jeg ville ikke drikke for mye øl av denne typen. Det blir for mektig. Dette er et øl for mørke vinterkvelder, ikke lyse sommerdager. Du finner ikke slikt øl i land der det er veldig varmt. Det er ikke noe du tar med deg på stranda, sier Hylje Mortensen.

– Jeg vil tro det smaker godt sammen med østers. Stout og østers er to smaker som står veldig godt til hverandre, tilføyer Bent Engen.

STERK KRISTELIG ALKOHOLSMAK

Så over til Himmelkys. Kristen-Bjørn Are skjenger forsiktig opp sin kandidat, kontrollert av ateist-Robin, og de tre glassene med himmelsk brygg bæres forsiktig inn til de tre testerne.

På nytt begynner det å summe rundt bordet:

– Hmm. Dette er lysere på farge, og har større bobler, kommenteres det.

Når Himmelkys når smaksorganene, blir det klart at vi snakker om et ganske annerledes øl enn Gudeløs.

– Honning! Appelsinmarmelade! Kvae! Jeg lukter ett eller annet dropsaktig. Og kanskje en anelse syre, kanskje med litt sitrustopp? Samtidig er det litt brentsmak også, og litt lakris kanskje?

Etter hvert kommer det også noen negative karakteristikk fra de tre:

– Det blir litt for mye dropspose. Jeg synes ikke denne var så godt balansert. Den smaker nesten litt hostesaft, hva er det den heter igjen; Tuxi? Dessuten er den veldig sterk på alkohol, og alkoholsmaken og alkohollukta overdøver dessverre de andre smakene i litt for stor grad. Alkoholsmaken kunne vært kamuflert bedre hvis de hadde brukt mer syre, men denne er egentlig bare søt, veldig søt. Det blir litt for mye alkohol og sukker,

dre enn kristenøl?

rett og slett, og for lite andre smaker. Det er mulig den er filtrert. Da forsvinner mye av smaksvariasjonene...

– *Hva slags type øl tror dere dette er?*

– Jeg synes det smaker mest som britisk barley-wine, bygg-vin. Det er et øl som er nesten like sterkt som vin, derav navnet. Det er også et visst hint av noe belgisk her, men jeg tror ikke du ville ha funnet denne i Belgia. Ølet er litt ubestemmelig egentlig.

– *Nå har dere dessverre fått greie på at begge typene er danske, men hvor ville dere ha trodd at disse to øltypene kom fra, hvis dere ikke hadde visst det?*

– Når det gjelder det første (Gudeløs) ville jeg ha trodd Storbritannia eller kanskje helst USA, nord for California. De har de en del øltyper som smaker veldig sann som denne. Eller så ville jeg kanskje ha foreslått Danmark, faktisk, sier Bent Engen.

– Eller kanskje Polen? skyter Vidar Johnsen inn. – Der har de også begynt å lage en del øl av denne typen.

Panelet synes Himmelkys er mer ubestemmelig.

– Den kan egentlig komme fra hvor som helst, men ølet er som sagt britisk eller belgisk inspirert. I Storbritannia ville de kalle dette en barley-wine, mens i Belgia ville den kanskje ha gått som en stong gold.

DOMMEDAG

Så til dommen: hva er det beste ølet? Her er panelet klart og enstemmig:

– Det første vi smakte! Definitivt! (dvs. Gudeløs)

– *Hvorfor det?*

– Jo, det er rett og slett best balansert og mest typeriktig. Det er et godt laget øl som er fint avstemt mellom de ulike smakene. Ølet har salt og sødme som demper bitterheten, samtidig er det passe bittert også. Det andre ølet har for lite syre og bitterhet, er for søtt og har en sterk, ukamuflert alkoholsmak. Dessuten har det en litt besk ettersmak også.

Så bæres flaskene inn. Panelet får vite hva slags øltyper de har smakt på, og hvilken eksistensiell åndskamp de uvitende er blitt kastet inn i.

– Ha-ha, dette var morsomt, ler Bent Engen mens han studerer flaskene.

– Jeg har faktisk snakket med de som lager dette ølet – Bryggeriet Djæublebyg. De lager veldig godt øl. Veldig mørke og kraftige alle sammen. Jeg traff dem på den europeiske ølfestivalen i København for noen år siden. De gikk med svarte klær alle sammen, sier han.

Vidar Johnsen lukter og Bent Engen vurderer farge på ateistølet Gudeløs.

– *Hva med Gourmetbryggeriet som lager Himmelkys? Har dere hørt om det?*

– Jeg har hørt navnet, men kjenner

– Dette var veldig troverdig. Ting gikk skikkelig for seg. Jeg har derfor ikke annet valg enn å gratulere ateis-

komme med, tross sine 35 år som militant ateist i Hedningsamfunnet.

– Det er selvsagt hyggelig at ateist-

– Mens det later til å være bitterheten som rår på den ene siden, har den andre siden sødmen på sin side.

ikke like godt til dem, sier Engen.

– *For å få et mer velbalansert testresultat, må jeg vel også spørre om Himmelkys kan sies å være bedre enn Gudeløs på noen områder?*

– Til desserter. Det er jo et veldig søtt øl, så jeg tror jeg ville ha valgt Himmelkys foran Gudeløs hvis jeg skulle spise karamellpudding for eksempel, sier Hylje Mortensen.

Vår innleide kristne testkontrollør Bjørn Are Davidsen har ingenting å si på gjennomføringen av testen.

tene med seieren. Men jeg må påpeke at mens det later til å være bitterheten som rår på den ene siden, har den andre siden sødmen på sin side, sier han med et smil.

– *Så det er ikke beller et bittert nederlag for deg dette, da?*

– Slett ikke. Hvis ateistene ikke har mer å fare med enn dette, så står troen på trygg grunn, humrer Davidsen.

Davidsens makker, ateist-kontrollør Robin Hørning, er fornøyd med resultatet, men har en innrømmelse å

ølet falt mest i smak hos ekspertene, men selv må jeg si at jeg likte kristenøl best. Jeg liker ikke disse veldig mørke øltypene. Jeg lurte meg til en liten smak på bakrommet der, innrømmer han.

Takk til Humanistisk Selskab i Danmark som kjøpte ølet til oss, til Vinjar Tufte som tok flaskene med til Norge, samt til Knut Anders Berg som lanserte ideen.

Eks-ungdomsalibiet

Det er ikke lenge siden Randi Hermanrud sluttet å være ungdomsalibi i HEF. Nå er det hun som er streng overfor ungdommen.

Tekst og foto: Kirsti Bergh

Randi Hermanrud har sittet i HEFs hovedstyre siden 2005, gjenvalgt nå sist i 2009. Foto: Even Gran

Til tross for at hun har vært aktiv i Human-Etisk Forbund i 12 år, er det først i seinere tid folk har sluttet å omtale hovedstyrerepresentant Randi Hermanrud (33) som «ungdom» i HEF-sammenheng. Hun har hatt en lang ungdomstid i forbundet.

Hermanrud ble faktisk aktiv før hun ble medlem. Som 20-åring ble hun oppringt av Arbeidskontoret og spurt om hun kunne tenke seg en tre måneders praksisplass på fylkeskontoret i Oppland. Da visste hun ikke mye om organisasjonen, til tross for at hun hadde vært borgerlig konfirmant.

– Så spennende, tenkte jeg. Jeg visste at HEF hadde med Borgerlig konfirmasjon å gjøre, men lite annet. Jobben ga meg sjansen til å finne ut mer, og den aller første oppgaven jeg ble satt til var å intervju advokat Lorens Stavrum fra Lillehammer som førte KRL-saken for HEF. Så jeg ble kastet inn i det, ler Hermanrud.

Hun har i grunnen aldri vært annet enn aktiv. De tre månedene ble til flere, engasjementet varte fra august til sommeren etter. Etter et halvt års HEF-jobbing – og litt refleksjoner – fant Hermanrud ut at hun skulle bli medlem. Fra hun meldte seg inn, gikk det slag i slag; hun ble medlem i lokallagsstyret og jobbet tett med lokallagets konfirmasjonsansvarlige, og fra høsten ble hun instruktør for kursledere og selv konfirmasjonskursleder.

– Jeg fikk en kick-start, egentlig.

Jeg tror jeg var heldig som begynte med konfirmasjonsarbeid, for det var såpass mye praktisk jobb. Jeg tok over på et tidspunkt hvor jeg fikk lov til å være med å utvikle seremonien og arbeidet med konfirmantene. Ikke minst det å være ansvarlig for seremoniene var givende; å se at det planlagte faktisk fungerer, å jobbe med å få alle til å spille på samme lag. Og de gangene ting ikke fungerer så bra, ga det faktisk ekstra motivasjon til å gjøre en bedre innsats.

Det høres rosenrødt ut, og har Hermanrud har full forståelse for at det ikke er slik overalt. Ikke minst som hovedstyremedlem er hun kjent med at seremoniene i tillegg til å være grunnmur og drivkraft i organisasjonen, også er en tung bær for mange steder.

FULLBLODS ORGANISASJONSMENNESKE

Hermanrud er et ekte organisasjonsmenneske, og ble i tur og orden lokallagsleder, representant til fylkestyret og med tiden nestleder og leder også der. I 2005 ble hun første gang valgt til hovedstyremedlem i HEF, og hun har også vært involvert i flere utvalg. Konfirmasjonsengasjementet har hun likevel beholdt samtidig, helt fram til for to år siden.

– Da var jeg mett, da ble det fryktelig mye ungdomsarbeid på meg, sier hun.

De siste sju årene har Hermanrud nemlig også jobbet fulltid med Ungdommens hus i Gjøvik.

– Du har hele tiden hatt overskudd til å fortsette engasjementet i HEF – hva har vært motivasjonen?

– Sjefen min spør hvorfor jeg orker å bruke så mye tid på HEF i tillegg til jobb. Men det er vel det som gjør at jeg kjenner at jeg lever litt, da; at jeg får lov til å diskutere litt ordentlige spørsmål, uten å ha alle svarene. Jeg utvikler meg av det, og jeg synes organisasjonsarbeid er givende. Det å være med og påvirke organisasjonen og løfte fram saker, det synes jeg er spennende.

Men hun har også sine livssynspolitiske syn.

– Mange lurer på hva jeg egentlig brenner for i denne organisasjonen, men jeg har aldri vært aktiv fordi jeg brenner for et skille mellom kirke og stat eller mot de kristne formålsparagrafene, men jeg er opptatt av de sakene jeg også. Jeg kjenner at jeg er inderlig opptatt av at religion skal være en privatsak, jeg ønsker at staten Norge skal være religionsnøytral.

I diskusjonen om hijab i politiet beskriver Hermanrud seg som veldig enig og uenig med generalsekretær Kristin Mile, som støttet retten til å bære hijab i politiet.

– Jeg mener at det er nødvendig for å få en religionsnøytralstat at vedkommendes tro ikke synes. Derfor mener jeg at det er mest ryddig ikke å tillate hijab. Samtidig mener jeg at hvis religion er så viktig for folk, må de få bruke hijab, og da kommer jeg opp i et dilemma som jeg ikke har klart å løse ennå.

En annen sak Hermanrud er opptatt av, er at HEF ikke skal «løpe etter kirka» hele tiden.

– Et godt eksempel er HEFs kriseberedskapsgruppe som arbeider for å komme inn i den kommunale førstelinjegruppen ved krise, *kriseberedskapsgruppene*, for der er presten. Jeg mener at vi ikke bør jobbe for å komme inn, men for å få presten ut., poengterer hun.

FAKTA

Randi Hermanruds HEF-verv:

- Konfirmasjonsansvarlig Gjøvik (1998-02)
- Lokallagsleder Gjøvik (2002-04)
- Konfirmasjonskoordinator fylket (200-06)
- Fylkesleder Oppland (2004-)
- Hovedstyremedlem (2005-2007; 2007-2009; 2009-2011)
- Leder for ungdomsutvalgets utredning 2006
- Programkomiteen for Verdenskonkressen 2011
- Navneendringsutvalget (2008-)
- Programkomiteen for Verdenskongress 2011

Hermanrud trekker fram at alle leger, sykepleiere og psykologer som er tilknyttet sykehus, blir utkalt hvis det skulle skje en ny Åsta-ulykke.

– Hvis vi skal ha en kriseberedskapsgruppe som består av andre personer enn de legene og sykepleierne som allerede er der gjennom jobben sin, har vi en utfordring. Vi har mange medlemmer som jobber i akuttinntak og i psykiatri – de er jo humanister når de møter mennesker, uavhengig av hvilken hatt de har. Jeg mener at kriseberedskap langt på vei er en jobb vi ikke bør ta på oss, vi har ikke kapasitet, sier Hermanrud.

Men hun understreker at hun er for at HEF har omsorgspersoner som kan stille opp i etterkant av ulykker og kriser.

– Mange trenger hjelp og støtte også etter at «nyhetsverdien» har lagt seg. Vi kan gjøre en god jobb med livssynssamtaleprosjektet der engasjerte frivillige fra HEF blir kurset i å håndtere samtaler med mennesker som ønsker noen å snakke med. Det er her vi bør ha fokus, ikke på aktivitet ved selve ulykken. Samtidig er jeg opptatt av at vi må fortsette å være pådrivere for å gjennomføre livssynsnøytrale minnesamvær i offentlig regi, slik vi for eksempel gjorde etter tsunamien.

– Men HEFs landsmøte har jo gjort vedtak om at HEF skal arbeide for å bli inkludert i de lokale krisebe-

redskapsplanene og det er bevilget store summer til slik kursing.

– Ja, og der kommer vi opp i et dilemma. Vi er så innmari fornøyde når noen er engasjerte at vi glemmer å stille de kritiske spørsmålene. Vi lar dem sette i gang. Og så får vi – ikke bare hovedstyret – dårlig samvittighet og gir dem noen mandat fordi de har holdt på så lenge at de må få holde på litt til.

– Er dette et perspektiv du ser tydeligere fra din posisjon i hovedstyret?

– Ja, men når det er sagt, så har vi fantastisk gode tillitsvalgte! Jeg vil ikke ha det på meg at jeg mener at de tillitsvalgte ikke gjør en god jobb. Og jeg har møtt utrolig mange fine tillitsvalgte i HEF.

Hermanrud er også involvert i navnedebatten; skal HEF skifte navn, fortrinnsvis til noe med humanisme i? Hun sitter i utvalget som utreder saken for årets landsmøte. Den store debatten har latt vente på seg. De eneste som virkelig har vært engasjerte, er motstanderne, men mest påfallende er den rungende stillheten. Hermanrud kaller seg humanist og mener endringen av seremoninavnene til Humanistisk var riktig.

– Da vi endret navn var det for å rendyrke seremoniene som et humanistisk alternativ, slik jeg stemte. Jeg mener at det er kjempeviktig at vi har seremonier som heter humanistisk og at vi kan kalle oss humanister, men jeg synes likevel ikke HEF skal skifte

navn, erklærer Hermanrud.

Hun framhever både det at det ikke er lurt at organisasjonen tar hevd på et begrep mange mener å ha hevd på og merkevare-styrken til navnet Human-Etisk Forbund. Alle forbinder *noe* med det navnet.

HUMANISTISK UNGDOMS STRENGE TANTE

Noe av det Hermanrud er fornøyd med å ha vært med på i sin HEF-tid, er arbeidet som ledet fram til stiftelsen av Humanistisk Ungdom i 2007. Der satt hun i utvalget som utarbeidet framdriftsplan for organisasjonen og forslag til vedtekter.

– Det er kjempeviktig at vi har en ungdomsorganisasjon. De har også mulighet til å fronte saker som er mer aksjonsrettet enn HEF kan være. De har vært kjempeflinke til det og til å danne lokallag, men utfordringen deres er å få medlemmer. Det er ganske mange medlemmer i HEF som er i aldersgruppa – cirka 6000 tror jeg – men som ikke melder seg inn i HU. Der har de en utfordring.

HU mener at det delvis er HEFs skyld at disse ikke blir medlem i HU, siden det er gratis medlemskap for denne aldersgruppa i HEF, men koster 50 kroner å bli medlem i HU. Hermanrud forstår at ungdomsorganisasjonen kan se det slik, men er i all hovedsak enig med Kristin Mile i at HU ikke kan legge et stort ansvar på Human-Etisk Forbund for

deres egen medlemsrekruttering.

– Jeg vet det er noen som synes det er pussig at jeg som har ivret så for å opprette HU er en av de som sier at nok er nok. Det går ikke på at jeg ikke unner dem ressurser, men HU er en ung organisasjon, og de har flere ressurser og bedre infrastruktur tilgjengelig enn mange andre ungdomsorganisasjoner. Blant annet har HU plass i Humanismens hus og hjelp fra HEFs medlemsservice og regnskapsavdeling. Når de vil ha 300 000 ekstra på budsjettet, tenker jeg at selvsagt kunne de fått det, men da vil de gjerne ha 200 000 ekstra igjen. Det blir lett en sovepute for dem.

Konfirmasjonsarbeid, hovedstyreverv, opprettelse av ungdomsorganisasjon og gode møter med tillitsvalgte landet rundt; det som likevel har gjort mest inntrykk i Hermanruds HEF-tid, er det internasjonale arbeidet.

– Både i den internasjonale humanistforbundet IHEU og i unghumanistforbundet IHEYO er HEF sterke pådrivere for å få organisasjonene til å leve. Samtidig har vi mye å lære av andre. Når jeg møter unge pakistanske kvinner som jobber for humanisme og kvinners rettigheter i Islamabad i dag, tenker jeg at vi har våre utfordringer i Norge, men vi må huske på at vi har det veldig bra. I min jobb ser jeg at mange ungdommer sliter med å se verden utenfor sin egen boble. Jeg tror mange norske ungdommer også kunne hatt godt av å se hvordan de mindre privilegerte har det. Kanskje vi skulle jobbet mer med utveksling? I Tyskland har man hatt utveksling for unge humanister med ungdom i India.

Det tror hun også kunne være med på å få ungdom til å engasjere seg i HEF.

– Jeg tror det er viktig at HEF kan tilby noe som er godt forankret i vårt verdigrunnlag og som kan gi ungdom en liten pekepinn på hvordan verden ser ut utenfor vår synsvidde. Vi lever i en verden full av informasjon, men det å lese om hvordan barn i andre verdensdeler har det, er ikke det samme som å se med egne øyne at det er ufattelig mye å gjøre for at verden skal bli et litt bedre sted – men gjennom HEF og HAMU gjør vi faktisk en forskjell, poengterer Hermanrud.

– Ett av mine desidert sterkeste øyeblikk var da ei 15-årig jente i en landsby i India stolt viste fram sin nye sykkel. Den gjorde ikke bare at hun kom raskere til skolen, men hun ble med den litt mindre utsatt for trafficking. Slike møter burde flere få oppleve, slik at de kan komme hjem og se at de er heldige, tross alt.

Tro til folket

Med trosopplæringsreformen «Størst av alt» og tresifret millionstøtte skal Den norske kirke ta igjen det den tapte da skolens ansvar for dåpsopplæringen ble avvirket i 1969.

Tekst: Helene Lindqvist

Kristen tro og kristne verdier har preget vårt folk gjennom tusen år; i hjemmet, i arbeidslivet, i oppbyggingen og utviklingen av våre samfunnsinstitusjoner, i byggeskikker og lovverk. Denne arven kommer til uttrykk i vårt språk, i vår litteratur, i musikken og i billedkunsten.

Slik argumenteres det i alle fall i Stortingsmelding nr. 7 (2002-2003) «Trusopplæring i ei ny tid. Om reform av dåpsopplæringa i Den norske kyrkja».

I mai 2003 ble meldingen vedtatt med et bredt politisk flertall bak seg. Nå var det klart for en stortilt reform av kirkens dåpsopplæring: En styrket trosopplæring blir i meldingen beskrevet som sentral både for å ved-

vært gjennom en femåring forsøks- og prosjektfase. Mellom 2004 og 2008 ble det utført prosjekter både lokalt, regionalt og nasjonalt. 1000 menigheter søkte, og 479 menigheter ble tildelt midler til å gjennomføre trosopplæringsprosjekter.

1. januar i år gikk reformen over i en ny fase, kalt gjennomføringsfasen. Etter hvert skal alle menigheter få tilført friske midler til å gå i gang med en fornyet trosopplæring. Det vil bli igangsatt en rekke tiltak for å støtte det lokale planarbeidet, både for de menigheter som allerede mottar midler, og de som ennå ikke har fått tildelinger, opplyses det på Kirken.no.

OVERLEVERE FOR Å OVERLEVE

Arbeidet med å utrede tanken om lovfestet rett til dåpsopplæring

dåpsopplæring prioriteres og organiseres på en helt annen måte enn i dag, het det. Utvalget foreslo derfor å gi opplæringen et omfang på 315 timer fram til fylte 18 år, og regnet de budsjettmessige konsekvensene til å bli 550 millioner kroner.

Utvalgte poengterte at selv om dåpsopplæring i skolens regi formelt falt bort i 1969, har dette ikke blitt kompensert med tilsvarende ressurser til kirkens dåpsopplæring. Dette innebærer en faktisk, dramatisk nedbygging av kirkens dåpsopplæring, ble det hevdet.

For etter å ha vært kirkens dåpsopplæring i 250 år ble det i forbindelse med Lov om grunnskolen i 1969 altså slått fast at kristendomsundervisningen ikke lenger kunne kalles kirkens dåpsundervisning, og

medlemmer blir døpt, og dåpstallet ligger på 74 prosent i forhold til årskullet, ifølge tall fra Dnk. Hva statskirkemedlemmene selv legger i sitt medlemskap er imidlertid noe varierende.

I utredningen til dåpsopplæringsutvalget refereres det til en undersøkelse som Dnk offentliggjorde våren 2000. Her er foreldre som har døpt sine barn spurt om hva de synes er viktig med at barnet er døpt. Det viser seg at over 80 prosent synes det er viktig at barnedåp er en fin tradisjon. Derimot er det kun 52 prosent som mener det er viktig at barnet skal være en del av kirken, og bare 44 prosent som er opptatt av at barnet skal vokse opp som kristen. Utredningen viser også til undersøkelsen Folkekirke 2000, der tre av fem mener at kirken ikke bør kreve noen form for forpliktelse fra dåpsforeldrene til å gi barnet en kristen oppdragelse.

Så hva er det som er så viktig med å få en grundig opplæring i den troen en er rekruttert inn i?

I stortingsmeldingen «Trusopplæring i ei ny tid» konstateres det at opplæring i egen tro gir et viktig grunnlag for å utvikle og å være trygg på egen identitet. Tros- og livssynsopplæring regnes altså som en viktig del av den enkeltes identitetsutvikling. Spesielt skal dette være viktig i et stadig mer flerkulturelt samfunn. For i møte og dialog med personer med et annet livssyn, en annen tro og en annen kulturbakgrunn, er det viktig å ha innsikt i og være bevisst på egen tro og egne kulturtradisjoner, hevdes det.

Ikke alle vil være enig i en slik tankerekke.

– Det er fristende å spørre om det norske samfunnet er tjent med en religionsbasert integrasjonsstrategi for utvikling av det flerkulturelle samfunn, skrev historiker Kim Helsvig i en kronikk i Dagbladet etter at meldingen ble vedtatt. Helsvig gjorde også et poeng av at reformen er basert på en innstilling fra et utvalg som ble nedsatt av Bondevik I-regjeringen i 1999, og som la fram sin utredning høsten 2002 under Bondevik II.

– Det er et gjennomgående tema

«Det er et påfallende norsk særtrekk at nær sagt hele det politiske miljøet legger vekt på at opplæring i religiøs tro er avgjørende for å utvikle en trygg kulturell og personlig identitet.»

likeholde Den norske kirke (Dnk) som en såkalt levende folkekirke, og for å videreføre den kristne kulturarven.

I november 2009 vedtok Kirkemøtet kirkens nye plan for trosopplæring: «Gud gir – vi deler».

– Dette er et historisk vedtak. Det er et av de viktigste vedtakene jeg har vært med på i mine 16 år i Kirkemøtet. Dette er åndelig arbeid i særklasse. Det er realiseringen av en drøm, uttalte Ole D. Mjøs fra Nord-Hålogaland bispedømmeråd i sitt begeistrede sluttinnlegg, ifølge en artikkel på Kirken.no.

I tiden mellom Stortingets klar-signal for reformen «Størst av alt», og Kirkemøtets vedtak av opplæringsplan, har trosopplæringsreformen

startet etter forslag i Stortinget i 1996. I 1999 ble det oppnevnt et offentlig utvalg til å greie ut spørsmålet. Nils-Tore Andersen ledet utredningsarbeidet, som resulterte i NOU 2000:26 «...til et åpent liv i tro og tillit»: Dåpsopplæring i Den norske kirke. Denne danner igjen bakgrunn for nevnte stortingsmelding.

Bare den kirke som overlever, vil overleve, ble det konkludert i utredningen. Utvalget anbefalte derfor dåpsopplæring som en lovfestet rett for alle som er døpt eller ønsker å bli døpt i Dnk. Det ble lagt vekt på viktigheten av at Dnk videreføres som folkekirke, og at opplæringen dermed må favne flere enn «de få». Men for at det skal være mulig, må

at kirken selv har ansvar for å gi dåpsundervisning. Kanskje er det likevel først ved innføringen av KRL-faget i 1997 at folk flest har innsett at det ikke er skolen som tilbyr dåpsopplæring. At det i henhold til Mønsterplanene både av 1974 og 1987 ble gitt tilbud om fullt fritak fra kristendomsfaget, samtidig som det ble tilbudt alternativ livssynsopplæring, bidro sterkt til å opprettholde inntrykket av at skolens undervisning var kirkens undervisning.

– EN FIN TRADISJON

Det er ikke til å komme fra at det store flertall av Norges innbyggere er medlemmer av Den norske kirke. Nær 90 prosent av barna til kirkens

i utdanningsreformer over store deler av Europa at skolen sterkere må fremme kunnskap om egne verdier og egen kultur. Det er imidlertid et påfallende norsk særtrekk, som kanskje har mer affinitet med nord-amerikansk enn europeisk tenkning, at nær sagt hele det politiske miljøet legger vekt på at opplæring i religiøs tro er avgjørende for å utvikle en trygg kulturell og personlig identitet, skrev historikeren.

«ONKEL GUD OG HANS VERDEN»

Men kritikken mot kirkens nye reform er også kommet fra eksplisitt kristent hold. Da den femårige forsøksfasen var over, advarte teolog Eskil Skjeldal gjennom en kronikk i Vårt Land mot at kirken i sin iver etter å skape tilhørighet, i praksis underkommuniserte sentrale elementer i den kristne tro.

– Med den nye trosopplæringsreformen «Størst av alt» skal det bli mindre snakk om synd i kirken, og vi skal få en gudstjeneste som angår «deg», harselerte han. Og oppsummerte:

– Utfordringen for hele reformen har kort sagt vært å gjøre det hele så spiselig og lite utfordrende at opplegget ikke støter noen vekk. Dersom man vektlegger et for spesifikt kristent innhold i det lokale trosopplæringstilbudet, vil det vise seg vanskelig å nå like mange som man ville nå dersom man legger seg på en mer allmennmenneskelig tilnærming til onkel Gud og hans verden. Det er i tråd med dette hensynet tanken om «mindre synd» må forstås. Synd betraktes som et tabuord som vil skremme vekk barna og familiene deres fra kirkens tilbud.

Gjennom hele forsøksfasen ble prosjektet fortløpende evaluert av en gruppe forskere fra Det teologiske Menighetsfakultet og Diakonhemmet Høgskole. Gruppen kartla hvilke erfaringer forsøksmenighetene, de dømte og deres foreldre gjorde. De vurderte også konsekvensene av å være forsøksmenighet, og la et grunnlag for å vurdere overgangen fra forsøk til varig reform. En av forskerne, Håkon Lorentzen, ble intervjuet på nettstedet Forskning.no etter endt forsøksfase. Blant funnene han og kollegene hadde gjort i evalueringen var at reformen så ut til å mangle en nærmere bestemmelse av trosopplæringens kunnskapsinnhold.

– Et grunnleggende dilemma er at hvis du skal tiltrekke deg brede lag av ungdom som ikke er spesielt religiøse, så må du tone ned det spesielt religiøse og legge mer vekt på å skape tilhørighet til kirken og til et fellesskap. Spesielt for de litt eldre gruppene ser vi at tilbudet har et sterkt preg av fritidsaktivitet, forklarte Lorentzen.

En lignende framstilling av reformens forsøksfase ble gitt i avisen Vårt Land. Under overskriften «Lite tro i trosopplæring» skrev avisen at trosopplæringsprosjektene var dominert av sosialisering, opplevelser og praksis. I den grad fortolkning av bibelfortellingene skjedde, var teologien sentrert rundt at vi er skapt og elsket av

Gud. Kontroversielle tema ble derimot fortiet, skrev den kristne avisen.

Nå er altså forsøksfasen over, og reformen går over i en treårig gjennomføringsfase. Denne har som hovedmål å fornye den lokale trosopplæring for bredden av alle dømte mellom 0 og 18 år. Når dette fornyelsesarbeidet har resultert i en lokal plan for trosopplæring, går disse menighetene over i neste fase av reformen. Her skal reformen bli en integrert del av menighetenes ordinære virksomhet, opplyses det på Kirken.no.

Alt skulle dermed ligge godt til rette for «Størst av alt». Eller gjør det ikke det? I komiteens merknad til Kirkemøtet i 2009 ble det uttrykt uro over at statlige midler ikke økte i den takt som var forventet. I regjeringens statsbudsjett for 2010 er det foreslått 20 millioner kroner i ny tildeling for

2010. Dermed er den totale bevilgningen til prosjektet kommet opp i 170 millioner kroner av den totale rammen på 250 millioner 2003-kroner. Reformen ligger altså etter den opptrappingsplanen som tidligere er vedtatt av Stortinget.

Kirkemøtets bekymring resulterte i vedtaket «Kirkemøtet forventer at regjering og Storting oppfyller tidligere vedtak om bevilgninger, i hvert fall i den størrelsesorden og takt som var forutsatt.»

– Det haster med å gi alle dømte mellom 0 og 18 år tilbud om trosopplæring, konstateres det i dokumentet fra Kirkemøtet.

**) Andre tros- og livssynssamfunn vil bevilges tilsvarende støtte (regnet per medlem) som Dnk mottar til trosopplæringsreformen.*

Etter at kristendomsundervisningen formelt opphørte å være del av kirkens dåpsopplæring i 1969, har kirken selv ansvaret for trosopplæringen. Her fra konfirmasjonsforberedelser i Vålerenga kirke i Oslo. Foto: Scanpix

Alle skal med

Hva har babymassasje, diskotek, teater og fotball til felles? De er alle statsstøttede aktiviteter som skal lære døpte barn opp i den kristne tro. – En måte å være kirke på i 2010, sier lederen for arbeidet med forslaget til ny plan for trosopplæring, Kristine Aksøy.

Tekst: Helene Lindqvist

«**G**ud gir – vi deler» er navnet på Den norske kirkes nye plan for trosopplæring. Like før jul ble planen vedtatt på Kirkemøtet, og fra 1. januar av er det meningen at alle landets menigheter skal ta del i trosopplæringsreformen «Størst av alt».

I mange menigheter er reformen likevel gammelt nytt. «Størst av alt» ble innledet med en femårig forsøks- og prosjektfase, og i perioden 2004–2008 fikk nærmere 500 menigheter landet over midler til å gjennomføre trosopplæringsprosjekter for barn og unge fra 0 til 18 år.

Flertallet av de som skal læres opp er altså skoleelever. Skolen burde dermed være en ypperlig arena for rekruttering av landets døpte. Her er det gode muligheter til å få barna servert på fat.

– FREMDELES EN RESSURS FOR SKOLEN

– Forkynning skal ikke forekomme i skolen, forsikrer Kristine Aksøy. Aksøy er seksjonsleder i Kirkerådets seksjon for barn, unge og trosopplæring, og har ledet arbeidet med forslaget til ny plan for trosopplæring. Hun kan imidlertid ikke garantere at menighetene holder seg helt unna skolene:

– Kirken og skolene har samarbeidet i en årrekke, og kirken er fremdeles en ressurs for skolens undervisning om kirke og kristendom. Men trosopplæring og skole-/kirkesamarbeid er to forskjellige ting, og dette har det vært viktig for oss å informere menighetene om, sier Aksøy.

Det vil dessuten være klokt å se saken helhetlig, framhever seksjonslederen: For selv om kirken og skolen er to separate arenaer, er det nyttig for kirken å ta hensyn til hva skolen lærer elevene i RLE-faget på de ulike årstrinnene, når den skal utforme sin egen opplæringsplan.

Også på andre områder enn det «faglige» ser menighetene ut til å ha lagt seg tett opp mot skolen og begreper som assosieres med skole. Det er skolestartsmarkeringer og skoleferieopplegg. Blant prosjektene er det flere som ønsker å være et alternativ til SFO. Mange deler inn barna etter klassetrinn, og prosjektene kan ha navn som «SKULK» og «Etter

Trosopplæring er visst ikke bare aktiviteter knyttet til kirke, skal vi tro kirkens egne markedsførings-illustrasjoner.
Illustrasjon: Birgitte Kolbeinsen/kirken.no

skoletid». Skolen legger altså premisene, og kirken innretter seg.

Men er reformen kjent? Er dette noe alle statskirkeforeldre har hørt om? Det varierer nok veldig etter hvor de bor, og hvordan menigheten der jobber, tror Aksøy. Reformen er enda ikke innført i alle landets menigheter, og mange kjenner kanskje til tiltakene uten å kjenne til

reformen i seg selv, mener hun.

På nettet kan interesserte finne Den norske kirkes database over prosjekter, tiltak og ressurser innenfor reformen. Her har de enkelte menigheter lagt ut beskrivelser av både gjennomførte og igangsatte prosjekter. Ofte har de avgrensede målgrupper, for eksempel konfirmanter. Babymassasje ser ut til å være populært til de

minste, og disco til de største. For utenforstående kan det høres rart ut. Nesten som om det er viktigere at barna er med på aktiviteter i kirkelig regi, enn at aktivitetene fylles med spesifikt kristent innhold.

– Hva slags tro er det barna skal læres opp i?

– Vi har en helhetlig tilnærming til tro, forteller Aksøy, og utdyper:

– Trosopplæringen skal gi innføring i kirkens tro og tradisjon, erfaring med kristen tro i praksis og bidra til livstolkning og livsmestring. Det handler også om trosartiklene, bønnene, høytider og etiske spørsmål.

Hun understreker samtidig at reformen retter seg mot et stort aldersspenn, fra 0 til 18 år, og at opplæringen må tilrettelegges på ulikt vis for de ulike aldersgruppene.

SKULKEKLUBB

I Saltdal har trosopplæringsprosjektet fått det syndige navnet SKULK. SKULK står for Spennende Kirkelig Ungdomsarbeid med Latter og Kreativitet, og målgruppen er barn og unge i alderen 6 til 18 år. Tildelingen opplyses i databasen å være på 647.000 kroner årlig fra 2006, og blant de konkrete aktivitetene er å samles til SKULKEKLUBB hver 14. dag etter skolen. I presentasjonen anbefaler Saltdal menighet andre menigheter som skal i gang med å fornye trosopplæringen til å høre med skolene i nærheten om å få slippe til med informasjon. Aksøy mener en slik oppfordring ikke nødvendigvis er problematisk.

– Dette er det vel skolen og kommunen som bestemmer. Jeg synes det er greit om det skjer på en ryddig måte og de ulike aktørene behandles ut fra en enhetlig praksis. Dersom de slipper til korps og kor og humanistisk konfirmasjon, så burde de også kunne slippe til menigheter, resonnerer hun.

SKULK gjennomfører også Bibelselskapets undervisningsopplegg «Vandring gjennom Bibelen». Dette inkluderer, ifølge presentasjonen, å dele ut bibelbok og en oversikt over spennende bibelhistorier enten i gudstjeneste eller på skolen. Kurset har tidligere vært omtalt på Fritanke.no: I november i fjor holdt en av prestene i Lenvik menighet, Frank Stellmacher, kurset for 5. klasse ved Silsand og Småslettan barneskoler i Troms, i skolens RLE-timer. Stellmacher forsikret imidlertid overfor Fritanke.no at «Vandring gjennom Bibelen» ikke dreide seg om forkynnelse.

– Nei, trosopplæringsreformen har ingenting med disse skolebesøkene å gjøre. Trosopplæring er forkynnelse, og forkynnelse er ikke et mål med dette bibelkurset, uttalte han. Presten forklarte forøvrig at han er ansatt i

menigheten som kateket, og ikke på midler fra skolens trosopplæringsreform.

– NÅR DE GÅR LEI SKOLENS SFO

Fåberg menighet skriver om prosjektet «Etter skoletid». Dette retter seg mot «5.-7. klassetrinn», og har fått en årlig tildeling på i underkant av 500 000 kroner. Tanken er å tilby et alternativ til SFO tre til fire dager i uken, og tilby mekkeverksted, syverksted, uteliv med fotball og skøyter, samt sang-, dans- og dramaverksted. Gjennom aktivitet og kontakt håper menigheten at barna kan bli kjent med og erfare kristen tro i hverdagen. Men til tross for et attraktivt tilbud meldes det om rekrutteringsproblemer. I presentasjonen skriver menigheten at «for å vinne på bredden, har vi tenkt å samle 3. klassinger, for å rekruttere tidlig, når de begynner å gå lei av skolens/kommunal SFO».

Også i Sørumsand har de kalt opplæringsprosjektet «Etter skoletid». I presentasjonen kan de fortelle at de håper å dra på «5. klasseleir» til våren. Aksøy anbefaler å kalle det noe annet.

– Vårt råd er å unngå «klasse»-benevnelse og heller kalle det 11-årsleir, eller for eksempel Elvisleir.

– Det er skolene som har klasser, kirken har årskull. Men jeg skjønner hvorfor de gjør det, siden elever i samme klasse har ulike aldre, medgir hun.

Et arbeidsfellesskap fra Diakonhjemmet Høgskole og Det teologiske menighetsfakultet evaluerte forsøksfasen av trosopplæringsreformen mellom 2004 og 2008. I den 4. delrapporten lister de opp prosjekter som menighetenes prosjektledere har vært spesielt fornøyd med. Blant disse nevnes kontakt med jeger- og fiskeforeningen i forbindelse med helgesafari, opplevelsesbasert gudstjeneste for 0–2 åringer og skattejakt. Om oppslutning rundt reformen konkluderes det med at det er lettest å nå aldersgruppene fra 0 til 12. Mest utfordrende for opplæringen er det å konkurrere med andre tilbud, eller «å bryte gjennom i fritidsmarkedet», som noen kaller det. Et krevende mål er også å skulle nå alle dømte, selv om et prosjekt kan glede seg over at «vi har formidlet mye dybde til barn fra mange kirkefremmede familier».

– De fleste statskirkebarn møter kir-

Vi har en helhetlig tilnærming til tro, forteller Kristine Aksøy, som er ansvarlig for arbeidet med trosopplæringplanen. Foto: Den norske kirke

ken mest i dåp og konfirmasjon. Er trosopplæringsreformen med sine fengende aktiviteter en måte å rekruttere til statskirken på?

– Nei. Det vil jeg ikke si. Reformen gjelder jo de barna som alt er dømte og medlemmer i kirken. Kirken har en forpliktelse, sammen med for-

igjen av det kristne budskapet om menighetene må lokke med pizza og fotball for å trekke de unge?

Aksøy er ikke så sikker på at budskapet forsvinner, og mener de ulike arbeidsmåtene snarere kompletterer hverandre.

– Jeg tror ikke budskapet blir

«Jeg vet riktignok ikke hva slags budskap et diskotek har.»

(Kristine Aksøy, Kirkerådet)

eldre og faddere, til å følge opp sine dømte medlemmer. Det er det trosopplæringsreformen handler om, svarer Aksøy.

LITE TRO I TROSOPPLÆRING?

Kristne hevder ofte at den «kristne kulturarven» gjennomsyres alt i samfunnet. En slik tankegang brukes blant annet som et argument for økt kristendomsundervisning i skolen. Når det kommer til trosopplæringsreformen kan det imidlertid se nesten motsatt ut. Her ser Jesus ut til å ha havnet mer eller mindre i skyggen av diskolysene. For hva blir det egentlig

utvannet selv om det relateres til aktuelle tema. Jeg ser heller på det som en måte å være kirke på i 2010. Hvis tro er relevant for livet, må jo de to kunne snakke sammen, påpeker hun.

– Ut fra den helhetlige forståelsen av hva trosopplæring er, kan tro praktiseres og drøftes både over pizza og gjennom dans. Jeg vet riktignok ikke hva slags budskap et diskotek har. Så det kommer jo an på hva man gjør i tillegg. Det er selvsagt viktig at kirkene er bevisst på at de har et budskap, og finner en balanse mellom aktivitet og innhold.

– HEF bør følge med på reformen

HEFs Hans Christian Nes mener kirken må få drive sin trosopplæring som den vil, men er bekymret for lokalt kirkemonopol på allmenne barneaktiviteter og for samrøre mellom skole og menighet.

Tekst: Kirsti Bergh

– **D**et kan se ut som det er viktigere for kirken at barn og ungdom får en tilknytning til kirken enn at kirken lager en arena der tro og eksistensielle spørsmål er det sentrale, sier rådgiver for skole- og utdanningspørsmål i Human-Etisk Forbund (HEF), Hans Christian Nes.

– Slik må kirken selvfølgelig være fri til å prioritere, og jeg vil ikke moralisere over det. Men jeg synes det er litt spesielt at det kan spores så lite trosopplæring i forhold til allmenne aktiviteter som *ikke* kan sies å være utpreget knyttet til tro. Her har kirken bedt om reform og økte ressurser til trosopplæring – da er det ikke urimelig å påpeke manglende sam-

svar mellom kirkens uttalte behov og de aktivitetene trosopplæringen er fylt med. Kanskje ville det vært mer ærlig å be om ressurser til allment barne- og ungdomsarbeid – og ikke kalle det trosopplæring.

Selv om han mener det må være legitimt for kirken å drive sin trosopplæring på denne måten, har han visse betenkeligheter, som gjør at han mener HEF bør følge med.

– På veldig mange samfunnsområder, som for eksempel rusomsorg, er det en sterk kristen dominans på mange av tilbudene som finnes. Og det er klart at hvis det i mange lokalsamfunn og bydeler blir en tendens til at tilbud til barn og unge blir salderingsposter i kommunebudsjettet, slik at de allmenne fritidstilbudene som

står igjen i enda større grad blir i kristen regi, er det grunn til å følge med.

– «*Siden kirken har fritidsklubb og ungdomsdisco, trenger ikke kommunen bruke penger på det?*»

– Ja, og vi vet jo fra mange lokalsamfunn og bydeler at ungdomsklubber og andre tilbud legges ned på grunn av stramme budsjetter. Det er på mange måter litt absurd at kirken styrkes og lager allmenne tilbud til barn og ungdom, mens det i samme kommune kanskje legges ned en ungdomsklubb. Slike forhold bør HEF være opptatt av å følge med på. Vi mener allmenne tilbud ikke må overtas av organisasjoner med spesiell livssynsinnretning, sier han.

SAMRØRE MED SKOLEN?

I tillegg mener Nes at tendenser til for tett samarbeid mellom kirkens trosopplæring og skolen er bekymringsfullt.

– En rekke prosjekter knytter seg opp mot skolen med etter skoletidstilbud og eget skolefritidstilbud. Dette blir betenkelig når man ser summen av alle eksterne aktører i forhold til skolen. Når vi summerer alle kristne aktører som ønsker å tilby sine prosjekt i skolen, samt et

antall årlige gudstjenester, kirkelig skolefritidsordning – ofte formidlet gjennom skolen – og bibelkurs i regi av menighet eller bibelselskap, i tillegg til den kristne dominansen i RLE (Religion, livssyn og etikk), har dette en ganske tung slagside til kristen påvirkning og tilknytning. Det blir veldig tydelig for barna at «i Norge er vi kristne», og vi som ikke er det, er litt rare og utenfor. Det må uvegelig bli et viktig, opplevd budskap for mange barn.

Hans Christian Nes poengterer at HEF ønsker skolen skal være uavhengig av religion og livssyn, og at RLE skal være skolens fag, med lærerne som fagpersoner.

– Da må vi stille oss skeptiske overfor alle former for innblanding i skolen fra religiøse grupper. At frivillige organisasjoner og trossamfunn inviteres inn i skolen kan være riktig i noen sammenhenger, men vi er opptatt av at det skal skje på skolens premisser. Det må ikke være slik at en eller annen prest eller kateket kommer inn og tar over bibelundervisning. Da er vi på vei tilbake til den gang kristendomsundervisningen var del av kirkens dåpsopplæring som en gang var.

Rådgiver i HEF, Hans Christian Nes, mener det er grunn til å følge med hvis kirken overtar allmenne barne- og ungdomsaktiviteter. Foto: Merete Haseth

Humanistisk sommerleir for barn?

Har Human-Etisk Forbund noe å lære av Den norske kirkes trosopplæringsreform? Ikke direkte, mener skolerådgiver i forbundet, Hans Christian Nes. Men han mener likevel at det er på tide for organisasjonen å ta en grundig gjennomgang av hvordan man jobber i forhold til barn og ungdom.

– Per i dag har vi ikke andre tilbud til barnefamilier enn navnefest og et par ansatser til barnekor. Så har vi konfirmasjon, som heller ikke følges opp av aktiviteter før og etter, bortsett fra Humanistisk Ungdom, som er veldig lovende på ungdoms premisser og som bør styrkes.

– Selvsagt kan vi ikke konkurrere med kirken, men vi bør vurdere å sette i gang tilbud for barn og unge utover det vi har i dag, særlig tilbud før konfirmasjonsalder. Et naturlig tiltak å prøve ut er sommerleir for barn i alderen 10-12 år. I tillegg bør arbeidet med konfirmasjon styrkes, kanskje gjennom prosjektmidler til å teste ut spennende ideer og måter å drive konfirmasjonsarbeid på. Det gjøres allerede i noen grad, men bør styrkes. Dette er tre relevante områder HEF bør satse på, særlig når vi nå får såpass mye mer i statsstøtte på grunn av trosopplæringsreformen. Vi er i en posisjon der vi har spillerom til å prioritere å jobbe mer overfor barn og ungdom.

Oppdragelse – en dannelsesprosess

Barn må oppdras til å bli dugelige samfunnsborgere, men også få en dannelsesprosess, men dannelsesprosess forutsetter ikke kristelighet.

Tekst: Morten Fastvold

Ordet dannelses har unektelig fått en utdatert klang og forbindes helst med avleggse regler for skikk og bruk. Og hadde dannelses stort sett dreid seg om å vite hvilket bestikk man skal begynne å spise med i finere middager samt hvilke bøker man bør ha lest for å bli regnet med i det gode selskap, kunne vi fint ha tatt lett på en slik fordring. Men en slik høyborgerlig dannelses og det vi kan kalle alminnelig dannelses er ikke det samme. Og det er den alminnelige dannelsen det siktes til i påstanden om at oppdragelse er en dannelsesprosess.

Kirkens trosopplæringsreform aktualiserer dette basale temaet. Den skal stimulere barn til «bygging av egen identitet» og inngi dem en «forståelse av egen kultur og tradisjoner», som det heter i stortingsvedtaket som baner vei for reformen. Der fastslås det også at man ved å fostre barn og ungdom som er trygge i sin religiøse identitet, gir grobunn for respekt og toleranse i møte med dem som har en annen tro eller et annet livssyn.

DANNELSE OG KULTURELL BEVISSTHET

Det å inngi barn og unge en forståelse av egen kultur og tradisjoner hører unektelig med til den dannelsesprosess som følger med en god oppdragelse. Og siden norsk kultur har en tusenårig kristen forankring, er det ikke rart at trosopplæringsreformen vektlegger dette. Dermed kan det se ut som at dannelsesprosess forutsetter kristelighet.

Men dette er ikke tilfellet. En ting er å bli oppdratt i kristen tro, noe helt annet er å ta inn over seg at kristendommen preger vår kultur og tenkesett på mange områder. Selv en ihuga ateist som den engelske biologen Richard Dawkins vier et helt kapittel i sin bok *Gud – en vrangforestilling* til den elementære kristendoms-kunnskapen (bibelsitater inkludert!) en dannet person bør ha, kristen som sekulær. Bibelen er jo en ansamling av fyndord med mer eller mindre appell, samt et vell av anekdoter fra en svunnen tid langt fra våre breddegrader; den rommer mye «hummer og kanari» som har bidratt til å forme vår kollektive bevissthet.

Innser man ikke dette, gjør man seg historieløs. Og er man historieløs,

kan man vanskelig stake ut noen vet-tug kurs for ens videre livsløp eller for samfunnet som helhet. Nettopp fordi man mangler dannelses. Så når sekulære barneoppdragere bringer Bibelen på bane, vil de ikke ta den for en ansamling av sannheter og som en moralsk veileder. De vil blott og bart betrakte den som en grunnbok for vår kultur – ja, for vår vestlige sivilisasjon – på linje med *Iliaden* og *Odysseen* (som for antikkens grekere

var like moralsk veiledende som det Bibelen er for de kristne). Å skulle fornekte denne vår kulturarv, kanskje ved å ignorere eller fortrenge den så godt vi kan, blir feilslått.

Heldigvis kan vi fortelle barna at det neppe finnes noen allvitende Gud som følger med på all vår gjøren og laden, eller noen frelse eller fortapelse, selv om Bibelen hevder dette – like lite som det finnes noen Zevs og Poseidon eller noen andre av de

gamle greske guder som angivelig kan straffe eller belønne oss mennesker ut fra hva de er i humør til. Videre kan vi avvise tanken om at vi mennesker er født syndige, selv om vi bør kjenne til dette Bibelens budskap. I stedet kan vi si at mennesker fødes med naturlige tilbøyeligheter som verken er gode eller onde, men som kan bli gode eller onde hvis de brukes henholdsvis konstruktivt eller destruktivt. Vi blir ikke mindre dannede av den grunn.

MANGFOLDET AV «KRISTEN OPPDRAGELSE»

Hvor stor vekt kristne barneoppdragere vil legge på de ulike bibelske forestillinger, vil nok variere. Når vi snakker om «de kristne», snakker vi jo om et mangfold av trossamfunn – alt fra lavkirkelige, karismatiske sekter som pinsevenner og baptister mm., til Den norske kirke, altså statskirken,

Jesus er allmenndannelses. Selv religionskritiker Richard Dawkins vier plass i *Gud – en vrangforestilling* til den elementære kristendoms-kunnskapen en dannet person bør ha. Illustrasjon: Istockphoto

Vi reflekterer over det som foregår i livet og danner oss – bevisst eller ubevisst – en livsfilosofi. Foto: Istockphoto

der det er rom for så vel konservative som liberale prester og teologer. Kirkens Bymisjon er kanskje den tydeligste eksponenten for et liberalt teologisk syn der dette med fortapelse og arvesynd tones ned, mens nestekjærighet og toleranse fremheves – inkludert en utvetydig aksept av lesbiske og homofile prester, også om de «lever ut» sin legning i et parforhold. Ut-sagnet «Jeg hater synden, men elsker synderen» er rettesnoren for det utstrakte humanitære arbeidet Bymisjonen driver, og som spesielt retter seg mot samfunnets utstøtte som rusmisbrukere og prostituerte.

Uten å kunne støtte seg til noen sosiologisk dokumentasjon på hvordan trosopplæring og barneoppdragelse faktisk foregår i de ulike tros-samfunn som kaller seg kristne, er det vanskelig å si noe bastant om dette mangslungne temaet. I fraværet av noen slik dokumentasjon kan vi bare anta at alle kristne vil hevde at de oppdrar barn i den sanne kristne tro, selv om de nok vil vektlegge troens ulike aspekter forskjellig. Vi må altså vokte oss for å skjære alle «de kristne» over én kam, både i dette og andre spørsmål.

Men noe kan vi gjette oss til uten å ta altfor store sjanser. Sannsynligvis vil de lavkirkelige betone dogmet om menneskets syndighet langt sterkere enn det man i liberale miljøer å la

Kirkens Bymisjon er tilbøyelig til å gjøre. Videre vil forestillingen om helvetet, djevelen og evig fortapelse neppe stikkes under en stol i lavkirkelige og «konservative» kristne miljøer, mens liberale kristne vil tendere til å underkommunisere dette. Kanskje sier de liberale her noe å la det sørlandspietistene sier til historien der Jesus gjør vann til vin: «Me veit om det, men me liker det ikkje.» Dessuten er spørsmålet om homofili stadig betent i store deler av kristen-Norge. Og i de mest konservative miljøer finnes det fortsatt en uvilje mot kvinnelige prester, snart femti år etter at statskirkens første kvinnelige prest ble ordinert, og sytten år etter at den første kvinnelige biskop ble utnevnt.

Også i spørsmål som alle kristne vil enes om, som det helt sentrale dogmet om at Gud er kjærlig og elsker oss mennesker, kan til dels store forskjeller finnes under den tilforlatelige enigheten. I det enkelte kirkesamfunn og det enkelte hjem kan det f.eks. variere ganske mye hvordan denne Guds kjærlighet får komme til uttrykk. Som mange barn av kristne foreldre har fått høre opp igjennom tidene, er Gud både kjærlig og streng. Og den gamle «sannhet» om at «man tukter den man elsker» har hatt gode kår innenfor en tradisjonell kristen oppdragelse. Vel vil dagens liberale teologer ta like mye avstand fra den

slags kristentukt i kjærlighetens navn som det sekulære humanister gjør. Og vel mener ikke lenger kristenfolk flest at det meste som er gøy her i livet, er synd. «Gla'kristen» har jo lenge vært et begrep. Etter en årrekke med offentlige avsløringer av kristelig dømmesyke og av regelrette overgrep som kristne oppdragere har begått i sin kjærlige Guds navn, enten i menigheten eller i hjemmet, måtte kirkens kvinner og menn gå i seg selv og reformulere hva det vil si å være en troende kristen, både i teori og i praksis. Også der i gården har verden faktisk gått fremover.

DEN «ROMSLIGE» KIRKENS DILEMMA

Ser vi på denne utviklingen i et femtiårsperspektiv, har hovedtendensen i norsk kristentro dreid markant i liberal retning. Mens en Ole Hallesby for snart seksti år siden fikk stå fram i Norsk rikskringkasting og true med evig fortapelse for den som ikke omvendte seg, og som derfor ikke visste om han eller hun våknet i sin seng eller i helvetet, ville dette vært utenkelig i dag. På 1950- og 60-tallet var også «fritenker» et like stigmatiserende begrep som «homofili», og mørkemenn av begge kjønn, i og utenfor statskirken, kunne holde hele lokalsamfunn i sitt moralske jerngrep.

Kontrasten er derfor stor, for ikke å si slående, til den «romslige folke-

kirken» som dagens statskirke nå er blitt – eller som den ynder å fremstille seg som. I kjølvannet av debatten som fulgte etter Hallesbys helvetespreken, der ikke minst biskopen Kristian Schjelderup tok sterkt til motmæle, har statskirken fått en stadig mildere og mer humanistisk profil. Den liberale kristenhet har i all hovedsak vunnet fram, mens den svoveldunstende indremisjonslinja er blitt marginalisert.

Men kan man helt kvitte seg med kristentroens eim av svovel uten at den slutter å være kristentro? For det er jo «hiin enkelte» betraktet som en slagmark for Gud og Satan som har utgjort kristendommens drama, enn si livsnerven, der vi med vår frie vilje blir nødt til å velge side. Avlyses dette i romslighetens og toleransens navn, for at det ikke skal stå i veien for den nye inkluderingsiveren og det nypolerte bildet av en grenseløst kjærlig, men ikke lenger så streng far (eller mor?) i himmelen, ender man opp med en tro uten torner. Og kan en kristentro være uten torner – det vil si uten en Gud som ikke bare er bunnløst kjærlig, men også streng og dømmende, og som gjør evig fortapelse til en mulighet vi alle stilles overfor?

Kristne barneoppdragere konfronteres følgelig med et dilemma: De må enten være tro mot sin tro og belemre barna med forestillinger om syndighet og fortapelse og helvete og

Satan, eller så må de underslå disse troens mørke sider og dermed gjøre seg skyldig i løgn. For den vanligste måten å lyve på er å underslå vesentlig informasjon – det som på engelsk kalles *lying by omission*. Og som enhver veloppdratt kristenperson vet, er det å lyve en synd.

IKKE DØMME, MEN TILGI

Like fullt synes Den norske kirke glatt å lukke øynene for en slik unnlatelsesynd. I en tid der kravet om salgharhet er blitt ufravikelig for å nå ut til et stort publikum, er også kirken kommet i en situasjon der budskapet – trosopplæringsreformen inkludert – må gis en størst mulig salgspå appell. Kirkens folk vil nok medgi det, hvor lite de enn liker at det er blitt slik.

Følgelig blir det neppe mange søndagsskoler eller konfirmasjonskvelder eller pilegrimsvandringar i Den norske kirkes regi der man eksplisitt vil omhandle syndighet, helvetet, Satan og fortapelse.

Kanskje skal vi humanetikere være glade for dette og ønske en slik utvikling velkommen. Vi kunne endog fristes til å si at det snarere er vårt livssyn som har vunnet fram også blant statskirkelemmer, der de fleste på sett og vis tror på Gud, men ikke vil kalle seg «personlig kristne» og ikke går i kirken (bortsett fra på julaften), og snarere legger mer vekt på humanistiske verdier enn på spesifikt kristelige påbud og forbud i sin gjøren og laden.

TRO OG TRO, FRU BLOM...

Sekulære, humanistiske barneopdragere slipper det dilemmaet kristne oppdragere kommer i når de må velge mellom å fortelle eller tie om sitt livssyns mørke sider. Men om de sekulære slik sett har det greiere, vil nok de kristne mene at dette har sin pris. I følge dem mangler jo de sekulære det viktigste og mest herlige av alt, nemlig en gudstro. De religiøse anser fraværet av en slik tro som et stort savn, eller endog som et smertelig tap som de ikke unner noen – jamfør Mor Teresa, som i sine dagbøker (offentliggjort etter hennes død) beklaget seg over at hun hadde mistet sin tro og måtte leve uten den i nesten alle de år hun arbeidet for de fattige i Calcutta. Ja, vil kristne kunne istemme, blir ikke livet tomt og grunt og trivielt uten en gudstro, henvist til det materielle og forgjengelige som man da er?

Alternativt betviler kristne personer at sekulære humanister ikke har noen tro. Tror ikke de sekulære på evolusjonen, kanskje? Er ikke Darwin deres profet og laboratoriet deres kirke? Enhver er salig i sin tro, så la oss være enige om å være uenige i våre trosoppfatninger – og om å godta det faktum at vi alle har en tro!

Siden de kristne i begge tilfeller betviler muligheten av at sekulære personer kan være dannede, må vi imøtegå slike innvendinger. Førstnevnte argument – la oss kalle det «grunnhetsargumentet» – forutsetter at sekulære humanister ikke har noen åndelighet og derfor henfaller til perspektivløs snusfornuft. Og det andre argumentet – som vi

kan kalle «vitenskapstroargumentet» – tåkelegger forskjellen mellom en religiøs tro og en empirisk basert tro på at noe forholder seg slik og slik, f.eks. at evolusjonen er en realitet. Her kan språket forlede oss, sider vi i begge tilfeller snakker om tro. Men tro i betydningen antakelser som kan testes empirisk, er noe ganske annet enn en ikke-rasjonell og gjerne mystisk tro på at noe vi aldri vil kunne belegge empirisk, like fullt eksisterer. Det hører med til en allmenndannelse å vite om denne forskjellen.

Både grunnhetsargumentet og vitenskapstroargumentet forutsetter at de sekulære mangler en åndelig dimensjon fordi de angivelig kun godtar det Vitenskapen holder for sant. Men det er ingeniørlig slik at sekulære humanister kun forholder seg til empiri og fakta og vitenskap. For som dannede personer vet, både kristne og sekulære, kan ikke vitenskap gi svar på alt mellom himmel og jord. Eksistensielle og etiske anliggender er for eksempel en realitet i ethvert menneskes liv, men noe som ikke kan reduseres til vitenskap. Det er fordi disse anliggender utgjør en åndelig dimensjon som vi alle, også sekulære humanister, omfattes av.

ÅNDELIGHET UTEN RELIGJØSITET

Både kristne og humanetikere må ha det klart for seg at åndelighet ikke er det samme som religiøsitet. Vel henger religiøsitet uløselig sammen med åndelighet, jamfør betegnelsen «åndelige sanger» som gjerne brukes om salmer. *Men åndelighet henger ikke uløselig sammen med religiøsitet.* Faktisk går det fint an å være åndelig uten å være religiøs. Det er en sannhet som lett overses i begge leirer.

En ikke-religiøs person kan endog føle ærefrykt for noe som er større enn en selv – som når man «atter ser slike fjell og dalar», som salige Aasmund O. Vinje sa. Står man på Besseggen som en liten, forgjengelig prikk i verdensaltet og skuer utover to glitrende fjellvann omkranset av mektige fjell en solskinnsdag, skal det godt gjøres å ikke overveldes av ærefrykt. Og da for Naturen og for den Evolusjonen som både har skapt fjellene og oss selv, inkludert vår evne til å oppleve naturen som vakker og storslått – uten at vi dermed guddommeliggjør naturen eller evolusjonen eller må bringe en skapergud inn i bildet. Dette er en åndelig opplevelse som ikke fullt ut kan forklares vitenskapelig. Og som dessuten inngir oss en grunnleggende slektskapsfølelse til alt som eksisterer – mineraler, blomster, dyr – noe som harmonerer mer med evolusjonslæren enn med den kristne skapelsesbetretningen (der et slikt slektskap ikke finnes). Heller ikke Richard Dawkins har problemer med slike «religiøse» øyeblikk, noe han fastslår i nevnte bok.

Her kan vi knytte an til vårt utgangspunkt om oppdragelse som en dannelsesprosess, ettersom dannelsen har med åndelighet å gjøre. Ja, vi kan si det så sterkt som at uten åndelighet, ingen dannelsen. Ta for eksempel ut-sagnet «Han kan alt, men det er alt han kan». En slik person ville ha svart til mange kristnes vrengebilde av en

sekulær humanist, som en som kun er opptatt av det vitenskapen går god for og av faktakunnskaper man finner i *Hvem Hva Hvor*. At en slik person vil oppleves som grunn, enda han kan «alt», indikerer at vedkommende mangler dannelsen. Det er fordi dannelsen ikke bare er å ha kunnskaper, men å ha noe mer enn som så. Om et visst monn av kunnskaper er nødvendig, er dette ikke nok.

DANNELSE GJENNOM REFLEKSJON

Men hva er det dannelsen består av ut over det å ha kunnskap? Filosofer har spekulert over dette i de nærmere to hundre årene som er gått siden begrepet ble lansert i den tyske kultur, som *Bildung*. Både kristne og ikke-kristne tenkere gjorde begrepet til en grunnstein i et prosjekt der de oppvoksende slekter skulle bli til vel-fungerende samfunnsborgere. Det fordrer at man ser enkeltmennesket og samfunnet i en sammenheng, ettersom den enkelte bare kan foredles og få realisert sitt fulle potensial innenfor et samfunn og en kultur. Noe som betyr at dannelsen forutsetter en kultur, og at det å være dannet er historisk foranderlig.

Trolig er det evnen til refleksjon

erkjennelseslære, saklighetslære og etisk kompetanse står sentralt. Men også i en allmenndannelse vil særlig kritisk refleksjon og etisk kompetanse være grunnpilarer. For det er bare gjennom en slik refleksjon at vi kan bearbeide våre erfaringer og gjøre de kunnskaper vi tilegner oss til våre egne, ved at de blir en del av vår betraktningssmåte og av hele vår karakter.

Dannelsen handler følgelig om å bygge karakter. Hva slags karakter vi vil bygge hos oss selv og andre, er det vi igjen og igjen må reflektere over. Ikke all slags karakter er like etterstrebellesverdige, og hvorfor det er slik, må hver og en prøve å få klarhet i. Slik at man kan bli til den man ønsker å være og få realisert sitt potensial. Her finnes ingen fasitsvar, også fordi kulturen og samfunnet er i stadig endring. Men ulike rollemodeller finnes i form av personer vi uten videre anerkjenner som dannede, og som vi kan bestrebe oss på å ligne.

TROSOPPLÆRING SOM DANNELSE?

I hvilken grad kirkens trosopplæringsreform kan betraktes som et dannelsesprosjekt, må kunne vurderes ut fra

– I en allmenndannelse vil særlig kritisk refleksjon og etisk kompetanse være grunnpilarer.

som utgjør dannelsens fremste grunnlag. I følge filosofen Anders Lindseth, som satt i det statsoppnevnte «Dannelsesutvalget» som i august 2009 leverte sin innstilling, består dannelsens forutsetning i en refleksjon som setter ord på «vårt levde verdensforhold». Dette vårt levde verdensforhold er av eksistensiell art og noe vi mennesker ikke kan fri oss fra. Vi forholder oss jo ikke bare til alt som foregår i livet (noe også dyrene gjør), men også til dette vårt forhold til livet. Vi reflekterer dermed over det som foregår i livet og danner oss – bevisst eller ubevisst – en livsfilosofi.

For å sitere fra Lindseths essay i innstillingen: «Dannelsesprosessen må dermed bygge på en refleksjon innenfra og ut, en synliggjøring og tydeliggjøring av vårt levde verdensforhold, vår livserfaring, slik at vi merker hvordan verdensforholdet står på spill.» Og en oppdrager må «merke at verdensforholdet står på spill i barnets uttrykk». Først da blir det vi forstår og erkjenner «noe mer enn en intellektuell lek eller en rent teoretisk praksis; den blir en erfaring som har betydning i livssammenheng. Bare slik blir dannelsen, det vil si en personlig utvikling, mulig».

Dannelsesutvalgets fokus var høyere utdanning, altså en akademisk dannelsen der kritisk refleksjon, innsikt i vitenskapelig tenkemåte og

de nevnte kriterier. Der evnen til kritisk refleksjon står sentralt, og ikke de kristne kardinaldydene tro, håp og kjærlighet. En av grunnene til det er at forholdet mellom tro og intellekt har vært spenningsfylt og til tider motsetningsfylt innenfor kirken opp gjennom historien. Der noen teologiske lederskikkelser har ment at budskapet må tilegnes blindt, fordi vår kognitive forståelse ikke kan fatte troens mysterier, mens andre innflytelsesrike teologer har fremholdt at man er nødt til å forstå, kognitivt, det man prediker. Martin Luther sa for eksempel at fornuften er en hore, og vektla dermed troens forrang.

Men dagens kirke ripper nødig opp i disse gamle kontroverser, så romslig og inkluderende som den gjerne vil være. Følgelig åpner den også for filosofering i trosopplæringen, uten at tankens kraft betones særlig sterkt av den grunn. «Størst av alt er kjærligheten» er og blir fanesitatet, enda kjærlighet kan gjøre blind. Med den forblindethet som preger kirkens iver etter å inkludere og tolerere og behage, er dette neppe noen oppskrift på suksess. Resultatet kan like gjerne bli misforstått snillisme og konturløshet som et løft for den kristen-humanistiske dannelsen.

Morten Fastvold er filosof og skribent.

Sylo Taraku

Tekst: Marianne Lyné Larvoll Melgård Foto: Marianne Lind

En nykommer krysser sitt spor

Fra materialist, til muslim, til sekulær humanist. Fra asylsøker til forsvarer av flyktningers rettigheter. NOAS' Sylo Taraku har reist langt, åndelig så vel som geografisk.

Kosovo, 1989. Seksten-årige Sylo Taraku deltar i en demonstrasjon for ytringsfrihet. Det ulmer i hjemlandet, og snart vil Balkan rives i stykker av en av de blodigste konfliktene i nyere tid. Dagsrevyen rapporterer sobert om stigende dødstall, om nasjonalisme og religiøse motsetninger, om hundretusener på flukt fra krigsherjningene. I Oslo, tjue år senere, står han fortsatt på barrikadene, med samme budskap og fornyet glød. Det er januar 2010, og foran Stortinget markerer det nystartede nettverket LIM (Likestilling, Integrering, Mangfold) sin avsky for voldshandlinger i kjølvannet av karikaturpubliseringene – igjen gjort aktuelt etter drapsforsøket på karikaturtegneren Kurt Westergaard. Taraku er en av de sentrale kreftene bak innvandrernettverket, som ønsker å verne om ytringsfriheten og liberale verdier.

– Det som bekymrer meg mest på lang sikt, er politisk mobilisering på religiøst eller etnisk grunnlag i Norge, forteller Taraku.

– Kulturforskjeller i seg selv betyr ikke konflikt, men «eliter» kan begynne å bygge på disse forskjellene for å skape fiendebilder, avstand og frykt – og da blir veien kort til et helvete.

Med min bakgrunn fra Balkan er jeg kanskje overfølsom for sånt, men jeg synes det er viktig å være på vakt mot dem som enten spiller på frykt eller tendensiøst inntar en offerrolle, ved å utpeke en annen gruppe som trussel eller overgriper.

LIMs målsetning er å gi en stemme til innvandrere som er lei av at konservative og religiøse organisasjoner dominerer integrerings- og innvandringsdebatten, ved å innta et moderat standpunkt. Nettverket, som også inkluderer Steinar Lems enke Gunn Hild Lem, ønsker å fremme gjensidig forståelse fremfor ytterligere polarisering av motstridende standpunkt.

– Dagens integreringsdebatt handler i for stor grad om posisjonering, i forhold til en «enten-eller»-virkelighetsbeskrivelse, mener Taraku.

– Er man innvandringsvennlig, ønsker man å sette fokus på de positive aspektene ved innvandring, og motsatt. Det handler om å se situasjonen fra flere sider, både fordeler og ulemper, seire og nederlag. Fokuset i det siste på det såkalte «moralpolitiet» på Grønland i Oslo, synes jeg var positivt. Mange kvier seg for å sette fingeren på det negative, men vi må tørre å kritisere, og stille krav.

ANSVARLIGGJØRING VISER RESPEKT

Få diskusjoner preges av like høy temperatur som de integrerings- og asylpolitiske. Som seniorrådgiver i NOAS, Norsk Organisasjon for Asylsøkere, er Sylo Taraku vant til heten. Den beryktede banden «folk flest» er visstnok skeptiske til innvandrere, muslimer, fremmedkulturelle, lykkejegere. Tarakus jobb er å forsvare flyktingenes rettigheter, og han kaller dem selv for «nykommerne».

– Norge er et sivilisert land, og vi ønsker å opprettholde dette selvbildet. Menneskerettigheter er viktig, og vi er nødt til å ta ansvar og vise solidaritet. Men så er det bekymringer for at det kommer for mange asylsøkere, og man ønsker å kontrollere innvandringen. Man ønsker å endre vårt internasjonale omdømme, for nå er man redd for å fremstå som *for* attraktive og *for* snille.

Da Taraku selv ankom landet som asylsøker i 1992, spurte politiet om hvorfor han valgte nettopp Norge. Og da nykommeren fortalte om kongerikets gode rykte, at han hadde hørt at dette var et flott land, trygt og godt å leve i, så politimannen ut til å sette pris på svaret hans. Taraku tror ikke han ville møtt den samme holdningen i dag.

– I dag blir man heller bekymret når man hører sånt. «Åh, utlendinger tror vi har det så godt her i landet, dét må vi gjøre noe med!» Det synes jeg er synd. For i dag ønsker vi å vise asylsøkere at de *ikke* er velkomne her, og det er et veldig dårlig utgangspunkt for integrering av dem som får bli.

FAKTA:

Sylo Taraku

- Generalsekretær i NOAS (Norsk Organisasjon for Asylsøkere)
- Master i sammenlignende politikk (demokratibyggning) ved UiB
- Sentral i nettverket LIM (Likestilling, Integrering, Mangfold)
- 36 år, opprinnelig fra Kosovo
- Bor i Drammen med kone og to barn på 8 og 10 år
- Følg Sylo på <http://twitter.com/SyloTaraku>

Sammen med blant annet (fra v.) Shakil Rehman og Lily Bandehy har Sylo Taraku markert seg som en moderat muslimsk stemme. Foto: Aftenposten/Scanpix

– Det som bekymrer meg mest på lang sikt, er politisk mobilisering på religiøst eller etnisk grunnlag i Norge.

Med lederstilling i NOAS, mastergrad i sammenlignende politikk, utallige innspill i samfunnsdebatten, engasjement som lagleder for barnas håndballgruppe, deltakelse i oppstarten av LIM og styreverv i Amnesty og Drammen SV på samvittigheten, må Sylo Taraku kunne sies å være eksepsjonelt godt integrert. Han brenner for å bidra til at flere nykommere skal føle at de hører til her, og at man gjennom tilpasning og inkludering skaper en felles, norsk borgeridentitet. Og Taraku påpeker at dagens system iblant motvirker innvandrernes mulighet for deltakelse.

– Man må se på ordninger som pasifiserer og umyndiggjør folk, eller isolerer dem fra storsamfunnet. Vi må huske at flyktningene har satsset hardt for å komme til Norge, og de har et sterkt ønske om å finne seg til rette her. Å ansvarliggjøre dem for eget liv i større grad er en god måte å vise respekt på. I dag blir asylsøkere plassert på relativt isolerte mottak, ofte langt fra resten av samfunnet. Når man etter hvert får opphold og blir bosatt i en kommune, blir man satt i egne klasserom for å lære norsk språk og om norsk kultur. Selv hvis man finner seg en jobb, får man beskjed at

man skal følge kurset. Det kan ha gått **5-6 år** uten at man har fått lov til å jobbe og klare seg selv!

Så snarere enn manglende ønske om å integrere seg fra nykommernes side, handler det ofte om strukturelle svakheter i det offentlige, påpeker Sylo. Videre mener han at det bevilges for mye statlig støtte til etnisk og religiøst baserte foreninger, fremfor å støtte tiltak som skaper fellesarenaer mellom innvandrere og etniske nordmenn.

FØLTE SEG LITEN SOM ASYLSØKER

Vi returnerer til Kosovo, og skruer tiden tilbake. 21 år gammel mottar Sylo Taraku innkallelse til militærtjeneste.

– Vi fikk høre at de som ble rekruttert i Kosovo ville bli sendt til fronten i Kroatia, som mineryddere og annet, fordi det var serberne som dominerte på den tiden, forteller Taraku.

– Og faren min forsto at denne krigen ville bli helt vanvittig, og ikke en krig som var verdt å kjempe. Han var en prinsippfast mann og hadde tidligere vært klar på at man skulle gjøre sin plikt i militæret. Han fikk også problemer etter at jeg hadde reist, etter å ha brutt med kommunistpartiet og deltatt i dissidentgrupper.

Familien blir enig om at unge Sylo må komme seg ut av landet, men det er ingen lett avgjørelse. Verken mor, far eller de tre søsknene ønsker å forlate livene sine. Alle gråter. Sylo skal reise alene til Norge, og så vil resten av familien komme etter når de kan. Noen måneder senere trår han for første gang på norsk jord.

– Jeg ble kjørt til en politistasjon av menneskesmuglerne som hadde organisert reisen, vi var en gruppe som kom med buss.

Fra politistasjonen bar det til asylmottaket på Tanum, drevet av Røde Kors. Taraku blir blank i øynene når han forteller.

– Jeg følte meg så liten. For første gang så jeg afrikanere, som jeg aldri hadde sett før annet enn på nyhetene – da som sultofre og flyktninger. «Stakkars dem», hadde jeg tenkt, «der står de og venter på en bolle med ris». Og nå sto jeg der blant dem. Plutselig var jeg på en hjelpeinstitusjon, med flyktninger fra fjerne deler av verden. Nå var **jeg** en av de «stakkars folka», som trengte hjelp fra Røde Kors.

Taraku er stille et øyeblikk.

– Jeg følte meg veldig liten.

Etter noen dager på Tanum, ble han satt på et tog til Nordland og et mottak ved Sandnessjøen.

– Togreisen gjorde inntrykk. Jeg la merke til at det var så stor avstand mellom husene, folk bodde så alene, og jeg lurte på hvorfor de valgte å bo så langt fra hverandre. Jeg var vant til å se at folk bygde hus i nærheten av hverandre, men her var det gjerne et par kilometer til nærmeste nabo. Det syntes jeg var spesielt.

Taraku forteller om en varm mot-

takelse i Sandnessjøen, han fikk raskt venner og førsteinntrykket av nordmenn var svært godt. Men han trivdes ikke med å gå uvirksom, og kom seg på egen hånd hurtig ut av asylsystemet.

– Jeg kontaktet politiet og forklarte at jeg hadde et sterkt ønske om å jobbe. Og de ga meg faktisk en midlertidig arbeidstillatelse, sannsynligvis uten å ha lov til det. Det var vel fordi de syntes det var sympatisk at jeg ville jobbe. Da begynte jeg på et gartneri i Lier. Siden den gang har jeg jobbet kontinuerlig, også ved siden av studier. Jeg integrerte meg på egen hånd, uten offentlige norsk-kurs og andre tiltak.

Selv trivdes Taraku godt med jobben på gartneriet, og tenkte at dette var en fin jobb for en innvandrersom han selv. Etter noen år håpet han på fast ansettelse. Sjefen sa nei.

– Da hun avsto søknaden min, ble jeg først trist, og redd jeg ikke hadde gjort en god nok jobb. Men sjefen min sa at hun så potensial i meg, og hun inspirerte meg til å tro at jeg kunne komme meg videre. Og nettopp dette er så viktig, å gå ut med budskapet om at «du **kan!**» fremfor «jeg skal hjelpe deg». Vi må formidle historiene om de som har klart seg, gi håp og inspirere til å gjøre en innsats, for mulighetene er der. I Norge er det mye fokus på stakkarsliggjøring. Det er godt ment, men å fokusere på at innvandrere har vært utsatt for traumer og vært gjennom så mye... Det kan lett bidra til en offerrolle som er farlig.

Taraku mener de fleste innvandrere ville greid seg bra med mindre hjelp fra det offentlige, men med opp-

følgingstilbud til de som trenger det. I tillegg til midlertidig arbeidstillatelse, mener han at kortere behandlingstid og bedre returavtaler er de viktigste tiltakene å få gjennom i asylpolitikken. Dessuten minner Taraku om at økt bistand til konfliktområder vil begrense strømmen av asylsøkere, ved å hjelpe folk der de er.

– Det er stort sett folk fra konfliktområder som søker asyl. På 90-tallet var det Balkan, og i dag er det mange fra Irak, Somalia og Afghanistan. Asylsøkere kan deles i tre grupper: «den ideelle flyktning» er aktivisten, menneskerettighetsforkjemperen eller den politiske flyktningen. Dette er de asylsøkerne man først og fremst ønsker å gi beskyttelse til. Den andre gruppen asylsøkere er forfulgte folkegrupper, så som bosniske muslimer under Bosnia-krigen. Og den tredje gruppen er tilfeldige ofre for krig, der de ikke selv er part i konflikten, men trues av voldelige omgivelser slik som i Irak, Afghanistan og Somalia. Problemet er at i den tredje gruppen kommer også en del asylsøkere fra forholdsvis trygge land, og det har blitt stadig vanskeligere å skille de beskyttelsestrengende fra de andre.

Og disse «andre» kalles gjerne grunnløse asylsøkere – eller med Frp-språk; *lykkejegere*. Taraku smiler skjevt av det negativt ladede uttrykket.

– Tenker man på integrering, er det et godt utgangspunkt å være lykkejeger. Det betyr jo at de ønsker å gjøre noe med livet sitt, klare seg selv og integrere seg. Så det må jo være et positivt ord. Men i den diskursen snakker man om *grunnløse* asylsøkere, og ved innstrammingene hevdes det at de gjøres for å hjelpe de som virkelig trenger det. Men egentlig ønsker man bare å være strengere, uten at de såkalt «ekte» asylsøkerne er i fokus.

BLE RELIGIØS I NORGE

Hjemme hos familien Taraku i vest-Kosovo var ikke religion særlig viktig. Tarakus familie var «kultur-muslim», noe som også beskriver de fleste muslimer i Norge i dag. I likhet med nordmenns forhold til kristendommen, markerte familien kun de tradisjonelle høytidene, uten å være religiøse i hverdagen. Jugoslavia var et kommunistisk land, faren var medlem av partiet og de hadde en statue av Lenin i hjemmet. Men da Taraku kom til Norge, ble han konfrontert med sin religiøse identitet fra dag én. Og etter hvert ble han en troende muslim.

– Da jeg møtte politiet for første gang ved ankomsten, spurte de hvilken religion jeg tilhørte. Og på mottaket kalte muslimene meg for «brother» da de hørte at jeg var registrert som muslim, uansett om de var fra Somalia eller Iran. I denne perioden ble jeg nysgjerrig på religion, og de andre muslimene på mottaket ble sjokkerte da de forsto at jeg ikke visste mer om islam. De lærte meg mye, lånte meg Koranen, og jeg bestilte selv mer litteratur.

Spesielt Koranen gjorde et sterkt inntrykk på Taraku. Den hadde så sterkt språk at han ikke forsto at boka

kunne være skrevet at noe menneske – den måtte være guddommelig. I litteraturen om islam leste han at religionen var antinasjonalistisk, og dette traff Taraku spesielt nært. Han anså nasjonalisme som årsaken til blodbadet som på den tiden foregikk på Balkan.

– Den kontakten jeg hadde med andre muslimer på mottaket var nok også avgjørende. Situasjonen min som asylsøker, helt ny i Norge, venner og familie i Jugoslavia, krigen på Balkan var på sitt verste, hundretusener ble drept og drevet på flukt... Jeg var veldig sterkt preget av det, og tenkte mye på dette med rettferdighet og urettferdighet. Islam så ut til å gi meg en identitet, og kunne tilby en endelig rettferdighet – om ikke i dette livet, så i det neste.

Men Taraku opplevde aldri å bli en like «god muslim» som sine nye venner. Han hadde alltid vært opptatt av det materielle, og han gikk fortsatt på byen, og likte fremdeles å kjøpe fine klær. For ham handlet religion om å finne mening, om å ta stilling til grunnleggende verdier, og i en periode følte han at religiøse mennesker hadde bedre verdier enn han selv hadde. Men snart begynte hans opphøyde oppfatning av islam og religion å slå sprekker.

– Etter hvert oppdaget jeg hvordan de andre muslimene var sterkt preget av strenge regler. Av hva som var *haram* og *balal*, forbudt og ikke forbudt. Jeg har aldri hatt særlig sansen for den dogmatiske biten og har vært kritisk til tradisjoner som ikke er særlig fornuftige. Dette fokuset på straff eller belønning, å skulle redusere moral til et så lavt nivå, det gjorde meg stadig mer skeptisk til religion. Jeg fikk problemer med ideen om en *sanksjonerende* gud. Og da jeg leste mer, stusset jeg ved destinasjonslæren, at en gud skal ha bestemt seg for alt på forhånd. Dette har den kristne og den muslimske læren til felles.

For Taraku hang det ikke sammen at man skal straffes eller belønnes av den samme guden som avgjør menneskers skjebne. Det fremsto stadig tydeligere at Tarakus verdens- og menneskebilde handlet om at folk måtte ansvarliggjøres for egne handlinger.

– Determinismen, reglene og den forenklede holdningen til moral gjorde at jeg søkte videre ut fra muslimsk litteratur, og mot filosofien.

BRUDD ETTER MUHAMMED-KARIKATURENE

Etter en periode på syv-åtte år gikk Taraku bort fra religion og sin muslimske identitet, og han kaller seg i dag humanetiker. Det definitive bruddet skjedde i forbindelse med publiseringen av Muhammed-karikaturene, og i 2006 meldte han seg inn i Human-Etisk Forbund. Taraku beskriver det han opplevde som et enormt press mot muslimer som gruppe, og han følte skyld og skam på vegne av andre muslimers dårlige oppførsel i kjølvannet av karikaturstriden.

– Selv var jeg ikke negativ til publiseringen av karikaturene, men

jeg var ikke helt sikker på hva som var rett og galt. Det jeg vet var galt, var noen av reaksjonene som kom etterpå. Retten til satire setter jeg høyt, og jeg er personlig stor fan av karikaturer. Jeg liker spesielt godt politiske karikaturer, og samler på de beste, som jeg organiserer tematisk på maskinen min. Samlingen har blitt ganske stor etter hvert; jeg har samlet siden jeg reiste fra Jugoslavia, så tegningene viser både utviklingen i verdenspolitikken og min egen holdningsreise gjennom de siste årene.

Selv om han ikke er sikker på om publisering av karikaturene var og er riktig, understreker Taraku at satire og tegnede streker må tåles. Det er hensikten ved publiseringen han stiller seg tvilende til, og dette er en debatt han synes er interessant og viktig å ta.

– Det er interessant med dynamikken mellom avsender og mottaker her, og merkelig hvordan det kom reaksjoner på at Jyllandsposten og Magazinet publiserte tegningene, men ikke da andre publikasjoner gjorde det samme, så som Ny Tid. Dette avgjøres nok av om mottakeren opplever avsenderen som fiendtlig overfor islam eller ikke. Et eksempel er Lars Gule, han kommer unna med sterk kritikk av muslimer og islam, fordi han i andre sammenhenger forsvarer muslimers rettigheter og religionsfrihet.

– Jeg tror på det positive i menneskene, men jeg har mer tro på et godt samfunn, for det er grunnlaget for at de gode sidene skal komme til uttrykk.

Taraku mener at avsenderens holdning, og underliggende agenda, dermed er avgjørende for hvordan mottaker tolker budskapet. Videre forklarer han hvorfor vi har alt å vinne på å være respektfulle i vår kommunikasjon, og etterlyser økt bevissthet i hvordan vi forholder oss til hverandre.

– Det er problematisk at så mange i den muslimske verden er sikre på at Vesten er ute etter å knuse dem og knekke religionen islam. Vi har blitt stående i et motsetningsforhold, der muslimer spør hvorfor Vesten krenker noe som er hellig for dem, og svaret fra Vesten er at ytringsfriheten er deres helligdom. Derfra kommer man ikke videre uten kommunikasjon, og her kan vi gjøre mye mer. Man bruker milliarder på militæroperasjoner for å bekjempe militant islamisme, men veldig lite på kommunikasjon. Jeg snakker ikke om å være mer hensynsfull eller forsiktig, men om å være mer målrettet i å skape gjensidig forståelse. I stedet for å snakke om ytringsfrihet som en vestlig verdi som nå trues av islamistene, er det viktig å få frem at dette er en universell verdi, som er like viktig for muslimer som for alle andre.

TROR MER PÅ ET GODT SAMFUNN

Hvordan ville livet vært i dag, dersom han hadde blitt i Kosovo? Taraku tenkte mye på dette da han reiste tilbake på besøk for et par år siden. Han traff igjen gamle venner, og de fleste hadde greid seg bra, en var til og med blitt direktør for Nasjonalmuseet. Men Tarakus største mareritt er at han kunne blitt en drapsmann, en krigsforbryter, som en av sine barndomskamerater.

– Det ble sagt at han hadde drept 26 mennesker i løpet av krigen. Det skremte meg. Han var en så varm og fin person, og det var ufattelig at han kunne gjort noe sånt. Det gjorde at jeg ble veldig interessert i spørsmålet om ondskap. Hva er det som skjer med mennesker, hvordan kan de bli i stand til å utføre så onde handlinger?

Taraku ønsker ikke å bruke betegnelsen «ond» om mennesker, og påpeker at vi alle er sammensatte, med potensial til å gjøre både ondt og godt – avhengig av situasjonen vi befinner oss i.

– Ondskap er iboende hos meg også. Om jeg havnet i en krigskontekst, der det var forventet at jeg skulle drepe, hadde kanskje jeg også blitt overbevist om at det var riktig. Jeg tror på det positive i menneskene, men jeg har mer tro på et godt samfunn, for det er grunnlaget for at de gode sidene skal komme til uttrykk.

På spørsmål om hvordan han

definerer det humanetiske livssynet, refererer Taraku til en vitenskapelig tilnærming, og en erkjennelse og aksept av at man ikke *kan* få svar på alt. Den sekulære Sylo har gitt avkall på lydighet overfor autoriteter som guder og hellige tekster, og tror i dag på en moralsk kodeks basert på menneskerettigheter og menneskeverd. Dessuten tror han på å bekymre seg.

– Det er humanistisk å bekymre seg, og vi *må* bekymre oss for deler av utviklingen ved samfunnet vårt. Det er å vise ansvar.

En av måtene Taraku tar ansvar på, er ved å bidra til humanistisk konfirmasjonsundervisning. I møte med fjortenåringer ønsker han å fremme toleranse, refleksjon og humanistiske verdier.

– Det er lett å bli for opptatt av det praktiske og materialistiske. Da vi snakket om ondskap, var vi inne på kontekst – hvordan du kan bli gradvis dratt inn i en diskurs, uten å føle ansvar for utviklingen av holdningene rundt deg. Da er det viktig å ha reflektert over dine grunnverdier, gjenkjenne hvordan andre kan påvirke din oppfatning av rett og galt, og forstå hvor viktig din egen stemme kan være.

Dagen derpå: «Takk» står det på kampanjeplakaten for forbud mot minareter. Mer enn 57 % stemte mot religionsfriheten i folkeavstemningen. Foto: AP/Scanpix

Prinsipper på prøve

Når vi begynner å nekte andre mennesker de rettighetene vi selv har, beveger vi oss bort fra våre prinsipper.

MINARETFORBUDET: I Sveits er det nå forbudt å bygge minareter. Det bestemte innbyggerne i en folkeavstemning før jul. Mange var forbauset over resultatet, og den sveitsiske regjeringen skal visstnok føle seg pinlig berørt på vegne av sitt folk. Stemningen i det sveitsiske folkedypet viste seg å være alt annet enn «politisk korrekt». I ettertid har spørreundersøkelser i andre europeiske land vist at forbudet har overraskende stor støtte. I Norge synes én av tre at det er greit å forby muslimene å reise sine religiøse tårn. Responsen må forstås på bakgrunn av en bekymring for «islamisering»; for kvinneundertrykking, homofobi, religiøs fundamentalisme, og – i siste instans – terrorisme. Saken viser at det eksisterer spenninger mellom folkegrupper i Europa som må tas på alvor. I vurderingen av hvilke virkemidler som bør settes inn for å redusere konfliktnivået, er det kanskje viktigere enn noen gang før ikke å la seg styre av følelser og frykt, men å tenke prinsipielt.

FORPLIKTET AV MENNESKERETTENE
Mange hevder at minaretforbudet er uproblematisk og at sveitserne er i sin fulle rett til å bestemme over lover og regler i sitt eget land. Det er imidlertid ikke så enkelt. Sveits har forpliktet seg til en rekke internasjonale menneskerettighetskonvensjoner og flere FN-organer har kritisert resultatet av folkeavstemningen på det sterkeste.

FNs menneskerettighetskomité har uttalt at avgjørelsen bryter med flere av artiklene i Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter og eksperter på Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen mener at beslutningen også bryter med denne. Forbudet er nå klaget inn for Europadomstolen i Strasbourg. I en eventuell fremtidig sak (det kan gå flere år før den blir behandlet), er det derfor mye som taler for at Sveits kan tape, noe som vil innebære at landets muslimer igjen vil måtte få lov til å bygge minareter.

For noen kan det kanskje virke urimelig at en internasjonal domstol kan overprøve en lovlig og demokratisk folkeavstemning. Imidlertid er en av menneskerettighetenes viktigste oppgaver nettopp å hindre at stater vedtar menneskerettsstridige lover. Og alt tyder på at det å nekte muslimer å utforme sine religiøse bygg som de ønsker, er et brudd på religions- og livssynsfriheten og på menneskerettighetenes forbud mot å diskriminere på religiøst grunnlag. Når vi begynner å nekte andre mennesker de rettighetene vi selv har, beveger vi oss bort fra våre prinsipper. Forskjellsbehandlingen vil gi grupper en legitim grunn til å føle seg ydmyket og diskriminert. Dette er ikke formålstjenlig, men vil tvert i mot føre til mer splid og aggresjon.

Ikke-diskrimineringsprinsippet er på mange måter menneskerettighetenes «grunnmur». Statene har et

ansvar for å sikre rettighetene til alle uten forskjell av noen art, for eksempel på grunn av rase, farge, kjønn, språk, religion, politisk eller annen oppfatning, nasjonal eller sosial opprinnelse, eiendom, fødsel eller annet forhold, slik det heter i FNs Verdenserklæring. Menneskerettighetene gir like rettigheter til *alle individer*. Men det er nettopp personer som tilhører minoriteter og de som betraktes som «annerledes», som mest av alle trenger det vernet menneskerettighetene gir. For flertallet har ikke alltid rett. Tvert imot er historien full av eksempler på at flertall kan tyrannisere mindretall. I moderne tid har demokratisk valgte ledere som Hitler og Milosevic hatt bred folkelig støtte i ryggen. De aller fleste samfunn har sin erfaring med forskjellsbehandling av minoriteter. Norge, som mange andre land, har en lite stolt fortid å vise til. En hard forfølgingspolitikk med utstrakt diskriminering og grove overgrep rammet samer, kvener, jøder, tatere (romani) og sigøynere (rom). Menneskerettighetenes gevinst er et sivilisert samfunn med like rettigheter for alle. En omskrivning av Dostojevskijs kjente sitat er fristende: *Hvis du vil vite hvordan et samfunn er, skal du se hvordan det behandler sine minoriteter.*

PRINSIPPER PÅ PRØVE

Når det gjelder «islamisering», må folks bekymring møtes på mange andre måter enn at vi selv bryter menneskerettighetene. Det er viktig å understreke at handlinger som mange er frykter skal bre om seg, som tvangs-ekteskap, omskjæring av kvinner og annen kvinneskandaler – skikker som noen begrunner religiøst –

Hva er menneskerettigheter:

Leder for Menneskerettighetsakademiet, Lillian Hjorth, skriver om problemstillinger knyttet til menneskerettighetene.

Send gjerne spørsmål til: lillian@mr-akademiet.no

er kriminalisert for lenge siden. En høyere prioritering av etterforskning av slike saker og det at flere blir domfelt, vil sende klare signaler til overgrepsmiljøer om at praksisen ikke er godtatt og vil bli strengt sanksjonert. Religiøs fundamentalisme som oppfordrer til lovbrudd, må det likeledes reageres strengt mot. En bedre synliggjøring av at minoriteter og stor-samfunn står sammen om disse utfordringene, vil kunne ha en viktig

toleransen for «annerledeshet» være raus. Videre bør det finne sted en kollektiv refleksjon rundt de psykologiske prosessene som er i sving når mennesker med ulik bakgrunn lever om hverandre. Mye tyder nemlig på at avstanden mellom «oss» og «dem» ikke er så stor som vi gjerne tror. Flere undersøkelser viser at de som har mest kontakt med innvandrere er de som mener best om dem. De som har dårligst inntrykk, er ofte de som

«Det er nettopp personer som tilhører minoriteter og de som betraktes som «annerledes», som mest av alle trenger det vernet menneskerettighetene gir.»

effekt for majoritetens oppfatning av mindretallsgrupper. Der det eksisterer uenigheter om religiøse og etiske spørsmål, må kampen føres gjennom ord og eksempelets makt, ikke gjennom forbud. Varige holdningsendringer kommer innenfra, etter selvstendig refleksjon basert på dialog, kunnskap, observasjon og fri og åpen debatt.

Et godt fungerende flerkulturelt samfunn er avhengig av at alle tilpasser seg, minoriteter så vel som majoriteten. Men integrering er ikke det samme som assimilering og folk må få lov til å være forskjellige. Lever man i tråd med lover og regler, bør

har minst kontakt. Hos de sistnevnte får medienes negative stereotyper regjere, uten å bli justert i forhold til egne erfaringer.

Det er nettopp i møtet med det som er ukjent og annerledes at våre prinsipper blir satt på prøve. Det kan synes som om sveitsernes forbud har fyrt opp under en stadig mer følelsesstyrt islamfrykt som brer om seg i Europa. I denne situasjonen må hodet holdes kaldt. Kampen mot det vi ikke liker, må ikke vinnes på bekostning av liberale frihetsprinsipper og menneskerettigheter. Da har vi tapt uansett.

SKEPTIKER, SÅ KLART!

Marit Simonsen er masterstudent i biologi.

Ekte skepsis er ikke farlig

Jeg kaller meg skeptiker, men det er verken vaksiner, ideen om at 9-11 var en innside-jobb, eller evolusjonsteoriens holdbarhet jeg stiller meg skeptisk til.

Skepsis betyr ikke å være «ukritisk kritisk», men å lære seg hvilken type påstander som fortjener kritikk og hvilke som ikke gjør det. Skepsis handler om å rette et kritisk blikk mot oppsiktsvekkende påstander, og deretter å bruke vitenskapelig funderte metoder til å skille fakta fra fantasi.

Skeptiker-bevegelsen (ja, det har blitt en bevegelse etter blogg-revolusjonen, med egne celebriteter, konferanser, blader og organisasjoner) er en løs samling mennesker, med det til felles at vi utøver grundig kildekritikk, er over middels opptatte av vitenskap og vitenskapelig metode og ivrige brukere av Occam's barberhøvel. Sistnevnte kan kort oppsummeres som prinsippet om at unødvendige elementer ikke skal introduseres i en teori. Sagt på en annen måte: den enkleste forklaringen ofte er den beste og mest sannsynlige. Blant skeptikere er dette et kjært uttrykk.

Det forhindrer ikke folk fra å bruke den samme barberhøvelen for å forklare overnaturlige fenomen. «Jeg møtte forloveden min i kø i Disney World, og så viser det seg at vi gått på naboskoler hele oppveksten! Verden er så kompleks og uforståelig. Den enkleste forklaringen må være at det er skjebnen.» Når skeptikere bruker rasjonalitetens høvel er det derimot på en måte som ligger nærmere Occams egne påstander: Man skal ikke introdusere nye, ukjente fenomener for å forklare noe som kan forstås med kjente fenomener. Gjennom oppdagelsen av naturlig seleksjon ble en overnaturlig skaper av biologisk mangfold høvlet vekk. Merkelige tilfældigheter forekommer i hopetall bare tallene blir store nok. *Naturen selv er en tilstrekkelig forklaring.*

Rent logisk kan det naturligvis hende det finnes overnaturlige fenomener. Men for alt som har blitt undersøkt hittil har det vist seg at det finnes svært gode forklaringer i naturlover, statistikk og psykologi. Og flertallet av anekdote er ikke bevis.

Det finnes mange fenomen skeptikere stiller seg kritiske til. UFO-besøk, spøkelser, tankeoverføring, homeopati, dommedagsprofetier, synskhet, kryptozoologi (Bigfoot o.l.), mirakelkurer, evighetsmaskiner, konspirasjonsteorier; egentlig de fleste påstander som virker ubegrunnede, dogmatiske eller helt utestbare. Ekstraordinære påstander krever ekstraordinære bevis. Debatten går, og det blir satt stor pris på dersom noen, om de forstår at de har tatt feil, anerkjenner det. Man følger bevisføringen dit den leder.

Vi skeptikere virker kanskje som gretne og strenge regelryttere, kynikere som ikke tror på noe som helst. Det er ikke sant, men mange av oss er skuffet over utdannings-systemet, som ikke gir ungdom bedre redskaper til å forstå verden og hvordan man best kan finne ut av ting. Vi blir frustrerte over å måtte forklare gang på gang på gang hvorfor vi tror det vi tror. Etter noen år med skepsis har man dessverre også møtt et hav av sjarlataner. Slikt setter sine spor.

Likevel er vi en livsbejaende gjeng. Vi gleder oss over medisinske fremskritt, som med systematiske og kontrollerte forsøk fjerner menneskelige fordommer om hva som virker og ikke. Vi gleder oss over oppriktig søken etter sannheter som kan deles av alle som kan observere. Vi hyller vitenskapens oppdagelser og fryder oss over merkelige hendelser, som med sine naturlige forklaringer får oss til å fnise over verdens underfundigheter.

Det er lett og det er viktig å være skeptisk. Verden er kul nok som den er.

Et etisk menemenneske

Den nye riksmekleren hoppet fra kirkelig til borgerlig konfirmasjon, tror på menneskets verd, sa fra seg kjempepensjon og er skeptisk til kristne formålsparagrafer. Og litt fascinert av astrologi.

Tekst: Frida Sabina Skatvik

Ien toppetasje i Oslo sentrum sitter Norges nye riksmekler, Kari Gjestebý, med panoramautsikt og vintersola i øynene. Hun har nettopp avsluttet en vellykket mekling og er fornøyd, da Fri tanke møter henne på Riksmeklingsmannens kontor.

– Streik er veldig kostbart for samfunnet, så målet er selvfølgelig å unngå det, forklarer hun.

Det var ikke mange ukene den tidligere direktøren i Norges Bank rakk å være pensjonist før hun ble tilbudt stillingen som riksmekler – og takket ja. Nå er hun blitt husvarm på kontoret, og kanskje også litt bortskjemt – det innrømmer hun – med sola som står opp ved kontorpulten i

øst og går ned ved sofagruppen i vest. På veggen over arbeidspulten henger bildene av tidligere riksmeklingsmenn med alvorstyngede blikk. Noe bilde av sitt eget smilende vesen har hun imidlertid ikke hengt opp.

Kari Gjestebý er den 14. i rekken av riksmeklingsmenn, og Norges første kvinnelige riksmeklingsmann. Endringen til det kjønnsnøytrale «riksmekler» skjer nemlig ikke før Arbeidstvistloven trer i kraft senere i år, så inntil videre står det «riksmeklingsmann» både på dørschild og visittkort. Hun opplever det litt kunstig å omtale seg selv med suffikset *mann*, så navneendringen ønskes hjertelig velkommen.

Gjestebý har vært første kvinne i en rekke stillinger og verv, så det er ikke første gang hun trækker opp nye løyper. Har hun støtt på mange utfordringer?

– Jeg har nok hatt bruk for en viss utholdenhet, svarer hun med et lurt smil, men legger til at det aldri har vært noe stort problem.

Da Norges Bank skulle ansette nye økonomer for et par år siden, anså hun det ikke engang som nødvendig å legge til at «kvinner oppfordres til å søke». Og hun fikk rett: Banken endte med å ansette de seks best kvalifiserte, hvorav fem av dem var nyutdannede kvinner.

– Da ble jeg glad, sier Gjestebý.

Et og annet har altså forandret seg siden hun studerte ved Norges

Handelshøgskole på midten av 1960-tallet. Som én av førti kvinner blant tusen elever, fikk hun høre at hun hadde tatt studieplassen til guttenes kamerater. Motgangen gjorde at hun i større grad enn sine medstudenter måtte forsvare valget hun hadde tatt.

BORGERLIG KONFIRMANT

Fem år før hun begynte å studere siviløkonomi hadde hun tatt et annet valg som hun også måtte forsvare: Hun konfirmerte seg borgerlig.

– Jeg tok konfirmasjonen veldig alvorlig, husker Gjestebý.

Hun hadde i utgangspunktet meldt seg opp til konfirmasjon i Sagene Kirke, og på forhånd hadde hun lest nøye gjennom hele bibelen. Men da hun kom til konfirmasjonsforberedelsene sto ikke opplevelsen til forventningene.

– Jeg gikk dit to-tre ganger. Men det var ingen samtale om viktige temaer. Vi måtte bare pugge salmevers. Det var så banalt at jeg ble i opprør, og jeg tenkte at dette ville jeg ikke være med på.

Så fikk både foreldre og prest beskjed om at hun ikke ville bekrefte dåpsløftet sitt likevel. Foreldrene støttet henne, så da presten ringte hjem for å avtale et møte med dem, svarte moren at det var Kari han måtte snakke med. Det var tross alt hennes valg. Presten var nølende, men kom til slutt på besøk, og Kari forklarte ham

inngående hvorfor hun ikke ville ta opp konfirmasjonsundervisningen.

– Han gikk derfra med uforrettet sak. Helgen etterpå, da konfirman-tene var invitert til søndagsmesse, ble det bedt for den frafalne – og det var jo meg. Bønnens kraft skulle gjøre om min beslutning! Det forsterket bare min overbevisning om at jeg hadde valgt rett.

Like etterpå kom hun over en avis-annonse om Human-Etisk Forbund. Kanskje borgerlig konfirmasjon kunne være noe for henne? Og snart satt hun i et møterom i Majorstua bibliotek, uten å kjenne «en kjefte». Kristian Horn var kursleder.

– Etter første kursdagen tenkte jeg: Her er det jeg skal være. Det var en helt annen måte å bli møtt på. Kurslederen tok oss på alvor og trakk oss inn i krevende og viktige temaer.

Gjestebý opplevde å bli sett som et selvstendig, tenkende menneske. Etter konfirmasjonen meldte hun seg inn i Human-Etisk Forbund, og der har hun vært medlem siden.

– Jeg har faktisk ikke hatt noe behov for å stille spørsmål om det humanetiske grunnlaget etter konfirmasjonen, sier hun.

Med «humanetiske grunnlag» tenker Gjestebý først og fremst på overbevisningen om at alle mennesker, i alle livets faser, har et grunnleggende likeverd. Likevel er hun snar med å legge til at hun ikke nødvendigvis trenger å være enig i alt som foregår i forbundet, og at det finnes uenigheter, blant annet i diskusjonen om Statskirken.

– Poenget er heldigvis ikke å være enig i alt, slår hun fast.

– Det viktigste er at det foregår en debatt som belyser ulike tema fra andre vinklinger enn kirkens og religionens.

VIL IKKE SLIPPE RELIGIONEN HELT LØS

En av de viktigste kampsakene for Human-Etisk Forbund har vært skille mellom stat og kirke, men Gjestebý er blant de som mener at vi må akseptere at statens frigjøring fra kirken må skje over lengre tid.

– Grunnholdningen min er at jeg ikke synes at staten skal bestemme religionen til folk. Men samtidig må vi ikke glemme at statskirken også har hatt modererende effekt på grupper som lett kunne forsterke et sekterisk preg. Jeg er litt urolig for hva som skjer hvis religion slippes helt løs, og det er her humanetikere er uenig om tempo.

Men er det viktig at politikk er religiøst uavhengig?

– Ja, det vil jeg påstå, svarer damen som også har litt fingeravtrykk i politikken.

Gjestebý har blant annet kunnet styre sin begeistring for opplæringsloven.

– Jeg har alltid vært i mot kristen formålsparagraf, både når det gjelder barnehager og skoler.

Nå håper og tror hun at dagens religionsundervisning er blitt bedre enn da de to døtrene gikk på skolen.

– Jeg var litt skuffet over alternativet til kristendomsundervisning, til det som da het livssyn. Det var nok ikke alltid det var kvalitet over dette tilbudet. Det verste i kristendomsundervisning i skolen er den forkyn-

FAKTA:

Kari Gjestebý (62)

- Riksmeklingsmann, snart riksmekler (2009-)
- Har tidligere vært mangeårig direktør i Norges Bank, samt konstituert nasjonalbibliotekar, direktør i Norsk Lyd- og -
- Blindeskriftbibliotek
- Har vært statssekretær i to
- Arbeiderpartiregjeringer, seinere
- justisminister (1990-1992), samt stedfortredende
- generalsekretær i Nordisk Ministerråd (1983-89)
- En rekke styreverv

Den nye riksmekleren har vært medlem av Human-Etisk Forbund siden konfirmasjonen. Foto: Sissel M. Rasmussen/LO Media

nende delen. Men den historiske, den er viktig! Det gikk de som valgte livssyn glipp av, sier Gjestebý.

For henne var det viktig at døtrene fikk velge selv. I dag er de blitt voksne, og eplene har sannelig ikke falt langt fra stammen. Som moren valgte de bort kirken da konfirmasjonen sto for tur, og til våren er en av døtrene selv kursleder for humanistisk konfirmasjon.

SA NEI TIL DOBBEL LØNN

«Noen ser seg rundt i verden med store øyne, andre mener noe om den.» Slik inndelte en tidligere klassevenninne verden da hun plasserte Gjestebý i den sistnevnte gruppen og kalte henne et «menemenneske» – en som hele tiden måtte mene ting. Og den beskrivelsen kjenner Gjestebý seg stadig igjen i.

– Jeg klarer ikke la være å ta standpunkt!

Ikke bare klarer hun ikke å la være, hun føler seg også forpliktet til å finne standpunkt.

– Som mennesker plikter vi å finne vårt etiske ståsted, selv om det noen ganger er ubehagelig, mener hun.

Et etisk valg det ble blest om, var da hun takket nei til 600.000 kr i pensjon i tillegg til lønnen som riksmekler. Gjestebý rakk aldri å finne fram strikkesøyet etter at hun gikk av som direktør i Norges Bank før hun sa ja til å erstatte riksmeklingsmann

Svein Longva, som døde i april. Regelverket er slik at hun kunne motta pensjonsytelse fra Norges Bank samtidig som hun mottok lønn fra annet arbeid. Men det tok ikke lang tid før Gjestebý ringte for å stoppe pensjonen.

– Det som overrasket meg mest, var reaksjonene. Først fra media, og så alle de positive reaksjonene i etterkant av oppslagene.

– Det tyder kanskje på at ikke alle ville gjort det samme?

– Ja, tydeligvis. Jeg fikk til og med en sms hvor det sto: «Dette ville ingen mann ha gjort». Jeg vet ikke om dette er noe typisk kvinnelig, men for meg var det selvsagt at jeg ikke skulle motta to statlige lønninger samtidig. Så ja, jeg er mest forundret over oppstusset.

Tilsynelatende er det ingenting skandalejegere kan ta Gjestebý på: på spørsmål om hun noensinne har vært på kant med loven, må hun tenke lenge.

– Beklager, men jeg er ganske kjedelig. Jeg kjører til og med innenfor fartsgrensene.

Skattemessige forhold har hun også alltid forsøkt å være nøye med.

EN FLØRT MED DET UFORKLARLIGE

Men så viser det seg at Gjestebý er litt på kant med det sekulære, humanistiske livssynet i Human-Etisk Forbund. Hun interesserer seg nemlig for astrologi.

– For noen år siden, da jeg hadde

en litt vanskelig periode, var det en som anbefalte meg å gå til en som kunne stille mitt horoskop. Jeg endte opp med å gjøre det, og det var helt utrolig spennende! Jeg hadde ikke drømt om at et fremmed menneske kunne tegne opp et kart og fortelle om spenninger i meg som jeg knapt nok hadde ord på selv. Hun satte for eksempel fingeren på trekk ved min

meg til å tenke at det nok finnes mer mellom himmel og jord enn hva mitt rasjonelle jeg kan få oversikt over.

– Men det må vel være greit, legger hun til.

Hvor viktig er det å forholde seg til hva som regnes som vitenskap og hva som faller utenfor? Hun vil ikke komme med noe svar, men sier at hun har en ydmyk holdning overfor

– Jeg klarer ikke la være å ta standpunkt!

personlighet, som det at jeg er sky privat, men ikke i jobbsammenheng. Dette systemet ble jeg nysgjerrig på.

Astrologi er forestillingen om at visse himmellegemers stilling ved din fødsel påvirker din personlighet og hvordan livet ditt vil arte seg. Det finnes ingen vitenskapelig holdbarhet i astrologien, og den har heller ikke holdt vann i vitenskapelig funderte tester. Astrologi er rett og slett religion.

Gjestebý innrømmer at astrologifascinasjonen kolliderer med hennes ellers så rasjonelle livssyn.

– Jeg kan ikke forklare mer enn at jeg synes det er interessant. Det fikk

hvordan verden henger sammen. Gjestebý nevner historiske byggverk som et eksempel:

– Våre forfedre har åpenbart hatt kunnskaper om byggeteknikk som dagens ingeniører ikke kan forklare. På samme måte er dagens vitenskap imponerende, men den dekker likevel ikke alt.

Hun mener hun ikke blander astrologiinteressen inn i sitt rasjonelle virke, og noe større oppmerksomhet vier hun det ikke. Kari Gjestebý sier seg enig i min sluttdiagnose: Hun er først og fremst en agnostiker som har valgt å forholde seg til det hun har kunnskap om.

Selvhjelpsguruene hevder å kunne hjelpe deg å bli et lykkeligere menneske, gjerne ved bruk av mystiske krefter i deg selv og i universet. Kritikere mener selvhjelpsindustrien oppmuntrer til narsissisme og fører til et samfunn fritt for engasjement, «fullstendig oppslukt av oss selv».

Tekst: Per Øyvind Solvang

Kunsten å elske med seg selv

Hva er det gode livet og hvordan oppnå det gode liv? Det har opp-tatt mennesker siden tidenes morgen, og filosofer har skrevet mange hyllemeter om det. Det er en omfattende oppgave å finne ut av, men det står en moderne industri beväpnet til tennene med vismenn klar til å hjelpe. Denne armeen av selvhjelpsguruer, inkludert Rhonda Byrne, forfatter av *The Secret* og Dr. Deepak Chopra, mannen bak *Suksessens sju åndslover*, lover ikke bare svar på disse dypere spørsmålene, men enda viktigere, løsningen for å oppnå dem.

Såkalte «suksesslitteratur», oppskrifter på et bedre liv, er ikke et nytt fenomen. I USA var det allerede fra 1700-tallet en interesse for å lese om livene til suksessrike forretningmenn. Ofte var det selvbiografier med betraktninger over verden fra toppen av makthierarkiet. Med tiden kom det også praktiske manualer forfattet av nyrike som ville dele oppskriften på sin ferd mot toppen, som Dale Carnegie og hans stadig populære klassiker *How to Win Friends and Influence People* – en praktisk manual for enhver som vil klatre i den sosiale pyramiden.

Ånden fra pionerene er i dag videreført i det vi gjerne betegner *selvhjelp*. Mest kjent og utbredt er boken, men de mest populære forfatterne har for lengst utvidet repertoaret til å inkludere seminarer, kurs og personlige rådgivningstjenester. Selvhjelpsindustrien er blitt en kraft å regne med, i alle fall for enhver bokhandler med respekt for sin egen forretningsdrift. Sammenlignet med USA, der selvhjelpsindustrien anslagsvis omsetter for 2,5 mrd dollar årlig, kan det beskjedne utvalget hos Libris og Norli virke forsvinnende lite. Men selv om utvalget og omfanget av selvhjelpslitteratur er mer marginalt her til lands, er innholdet

alt annet. Titler som *The Secret* (*Hemmeligheten*), *Finn deg selv på 10 dager* eller *Helbred deg selv og livet ditt* inviterer oss med på en reise som tar sikte på å føre oss fra det middelmådige eller det rent ut sagt sykelige, til det suksessrike og lykkelige – kort sagt, *det gode liv*.

INTERVENERER STADIG NYE OMRÅDER

Om suksess er målet kan man trygt si at forfatterne selv har lyktes. Anthony Robbins, den mest innflytelsesrike i selvhjelpshierarkiet, har siden han startet som motivasjonstaler på midten av 80-tallet høvet inn over 300 millioner dollar, forfattet et utall bøker og i tillegg vært Bill Clintons personlige rådgiver. Godt hjulpet frem av gjentatte opptredener hos Oprah, har også størrelser som Dr. Deepak Chopra og Rhonda Byrne rukket å bygge sterke merkevarer av sine selvhjelpskonsepter.

Økende konkurranse i selvhjelps-markedet har ført til at stadig flere områder av våre liv erklæres i nød og med behov for selvhjelpsguruenes intervensjon; sex, ekteskap, oppdragelse, undervisning, venner m.m. blir utropt som nye problemområder som bare kan løses ved hjelp av selvhjelpseksperternes veiledning. Selvhjelpsforfatterne tilbyr derfor et bredt spekter av spesialisert ekspertise som skal adressere disse nye områdene. Nisjer for en utvidelse av etablerte imperier eller byggingen av nye. Ta for eksempel ekteskapsguruen John Gray, den tidligere hindumunken bak suksessen *Men Are from Mars, Women Are from Venus*. Grays vei mot toppen startet med råd og innsikt i det han mener er den distinkt forskjellige kommunikasjonen mellom kjønnene, men med oppfølgere som blant annet *Mars and Venus in the Bedroom*, *Children are From Heaven* og *Mars and Venus in the*

Workplace har Coveys suksess også kommet til å omhandle sex, oppdragelse, arbeidsplassen og den alltid like populære kategorien all-round suksess. Taktikken har utvilsomt gitt uttelling for Gray. Bøkene innbringer stødige 10 millioner dollar årlig, han har gjentatte ganger opptrådt hos Oprah (tv-show), arrangerer seminarer (inn-gang: \$199), holder forelesninger (\$ 5000 pr. stk.) og har ansatt 250 sertifiserte Mars og Venus-coacher som distribuerer bøker og annet materiell gjennom 500 mindre workshops og gruppemøter.

Selvhjelpslandskapet er utvilsomt en lukrativ affære for de få som makter å nå toppen, og de hemmelighetene som brakte disse forfatterne suksess loves vi også del i, bare vi betaler. Men det er ikke nødvendigvis smarte pengeråd og viktigheten av finslipte kommunikative evner, temaer som opptok de tidlige forfatterne, som er i sentrum for denne nye generasjonen suksessforfattere. I alle fall ikke når det gjelder rådene de gir sine lesere. Vitalt er det derimot at vi kommer i kontakt med oss selv. Penger, venner, partnere, lynkarrierer og alt annet vi måtte ønske, handler ikke så mye om å investere i kollegiale forbindelser, venner eller aksjer, men om å investere i oss selv. Det betyr naturligvis ikke at penger ikke er et viktig tema i denne typen bøker, men som en forutsetning for all materiell endring i livene våre, må vi først konsultere *vårt indre selv*. Som selvhjelpsguruen John Bradshaw Pongterer: «All endring i livene våre begynner med oss selv».

DIFFUST OM KRAFTEN INNI OSS

Etter å ha brukt hundrevis av kroner vil nok mange bli skuffet over bare å få presentert slike selvfølgheligheter. Men skal vi tro selvhjelpsguruene er gevinsten desto høyere bare man føl-

ger deres metoder for å utvikle selv-potensialet. For det er denne kraften inni oss som er målet for denne litteraturen, uansett hvor praktiske problemene vi måtte ha kan virke. Arbeidet som må utføres må derfor utelukkende utføres på oss selv.

Enten det gjelder sex, penger, karriere eller venner, imperativet er alltid det samme, «finn deg selv», «elsk deg selv», «overøs verden med deg selv». Det er først og fremst dette selvhjelpsguruene skal sette oss i stand til, ofte ved hjelp av en rekke øvelser og metoder hentet fra et vidt spekter av religiøse og psykologiske retninger. Meditasjonsøvelser, terapeutiske samtaler, bekjennelser overfor oss selv og vårt indre og affirmasjoner (repeteer en ting mange nok ganger og du vil få det) opptreer hyppig og vitner om en liberal innstilling til hvor og fra hvem man velger å hente ulike konsepter og ideer.

Det er derfor nedslående hvor tause og diffuse selvhjelpsbøkene blir når denne kraften skal beskrives eller gjøres rede for, i særdeleshet med tanke på det detaljert beskrevne mangfoldet av øvelser og metoder som skal sette oss i forbindelse med den. Mest innsats på dette området kan kanskje det åndelige segmentet av selvhjelpsindustrien fremvise. Med Deepak Chopra i spissen har en rekke åndelige veiledere identifisert vårt indre med en guddommelig kraft som, bare den blir kontaktet på den riktige måten, er villig til å gi oss all den materielle og immaterielle velstand vi bare kan drømme om.

For den gruppen av konsumenter som misliker den eksplisitt religiøse sjargongen, er Rhonda Byrne et populært alternativ. Med boken *The Secret* raste Byrne inn på bestselgerlistene nesten over natten. Kanskje var det tittelen og en rekke finurlige

reklametriks i forkant av lanseringen som gjorde utslaget, men det revolusjonerende og enkle budskapet lever opp til forventningene som ble skapt: Byrne forteller oss at det i tillegg til de naturlovene vi kjenner gjennom fysikken, også finnes en annen «naturlov» – loven om tiltrekning. Innsikten i denne loven, som i så mange tusen år har vært overlevert i hemmelighet, kan du nå få kjennskap til for en billig penge. Ideen er enkel: det du tenker blir virkelighet. Tenk for eksempel på penger og du får penger. Tenk derimot på at du ikke har penger, og du får heller ingen. Denne innsikten, reklamerer Byrnes nettside, er nøkkelen til «velstand, helse, forhold og lykke. Dette er hemmeligheten til livet.».

Kritiske tunger har noe ironisk uttrykt at med denne innsikten, burde de rike landene stanse sine bistandsprosjekt til fordel for en vidstrakt distribuerende av *The Secret* til alle de som sulter eller på annen måte har satt seg selv i fattigdom, krig og nød på grunn av sine negative tanker.

Etablerte selvhjelpsguruer er imidlertid mer positivt innstilte. Selv-

hjelpspioneren Louise Hay beskriver entusiastisk denne loven som en kosmisk take-away, og når vi bare lærer oss metodene selvhjelpseksperter selger for å tappe denne kraften, «da kan vi bestille alt vi vil fra det kosmiske kjøkken».

Finnes det så overhodet noe belegg for at noe av dette virker? Selvhjelpsindustrien selv offentliggjør ingen dokumentasjon, ut over de vanlige entusiastiske vitnesbyrdene fra personer som mener å ha fått livene sine endret. Psykologiske undersøkelser har gitt tvetydige resultater og kan bare fortelle om pasientene selv føler seg bedre eller ikke. Om de virkelig har oppnådd den rikdommen som selvhjelpsindustrien lover, er tydeligvis uten interesse for både psykologer og selvhjelpsguruer.

NØRER OPP UNDER EGOSIME OG NARSISSISME
Fra andre hold har kritikken vært hardtslående. Sosiologen Frank Furedi mener for eksempel at selvhjelpsindustrien nærer opp under de mest egoistiske og narsissistiske sidene ved oss selv og ikke fører til annet enn et samfunn fritt for politisk engasje-

ment «fullstendig oppslukt av oss selv». Konsekvensen av opphøyelsen av oss selv som den eneste mulige løsningen på alle mulige problemer, er at sosiale forhold utenfor oss selv, for eksempel kriminalitet, fattigdom, diskriminering, urettferdighet osv., overhodet ikke er et tema hos selvhjelpsforfatterne. I den grad de mot formodning skulle bli nevnt, bli de fremstilt som problemer knyttet til individets forhold med seg selv. At kriminalitet, narkotikamisbruk eller fattigdom kan ha sosiale eller politiske årsaker er helt fremmed for denne typen litteratur. Kriminelle eller rusmisbrukere, blir vi fortalt, lider ikke så mye under fattigdom, sosial stigmatisering eller fremmedgjøring, som av «lav selvtillit» eller et «usunt forhold til seg selv».

Det betenkelige med en kultur som verdsetter vårt indre i den grad og på den måten mye av selvhjelps-litteraturen gjør, er kanskje ikke vendingen inn i oss selv per se, men at problemer som fundamentalt sett er sosiale – og dermed også politiske – dras med på reisen inn til «vårt egentlige selv». Ved stadig å bli pre-

sentert et suspekt og mistenkeliggjort bilde av all samfunnsendring som ikke har tatt den lange, strabasiøse – og ofte evige – omveien om vår psyke, flyttes sosiale problemer bort fra den eneste arenaen der de faktisk kan løses, nemlig den politiske

Per Øyvind Solvang er mastertstudent i Religionsvitenskap ved NTNU

REFERANSER:

- Gray, John. (1992;1997;1999):**
Men Are from Mars, Women Are from Venus; Mars and Venus in the Bedroom; Children Are From Heaven.
- Chopra, Deepak (2001):**
Suksessens sju åndslover.
- Byrne, Rhonda (2007):**
The Secret.
- Hay, Louise L. (2005)**
Du kan helbrede ditt liv.
- Furedi, Frank (2006)**
Therapy Culture.
<http://www.tonyrobbins.com>
<http://www.thesecret.tv/>

Selvhjelpsbølgen handler i stor grad om å tenke positivt. Nå settes søkelyset på negative konsekvenser i positiv tenkning.

Tekst: Norunn Kosberg

Positiv tenkning skaper overdr

I USA, selvhjelpskulturens arnested, har positiv tenkning lenge vært alfa og omega. Her er det nærmest et krav om å være optimist både i arbeidslivet og i sosiale sammenhenger, og det å være positiv blir blant annet ansett som essensielt for å bevare en god helse. Men mye tyder på at denne filosofien kan ha gått for langt, og kritikere peker på negative konsekvenser av overdreven positivitet: folk har tatt opp store banklån uten sikkerhet og satset alt på at de vil beholde jobben eller få lønnsøkning og at alt i det hele tatt vil ordne seg. Låneinstitusjoner har også gått ut fra at fremtiden blir lys, noe kritikere setter i sammenheng med at kritiske personer ikke har fått kommet innenfor veggene i banker og finanskonsern. Syke mistenkes for å være skyld i sin egen sykdom; de kan ha påført seg selv helseproblemer fordi de ikke har vært positive nok, siden negative tanker tiltrekker seg negative hendelser.

Selvhjelpskulturen har lange tradisjoner i USA, og *positiv tenkning*, som er en av hovedingrediensene i selvhjelpskulturen, er blitt en integrert del av folkesjela, gjennom utallige selvhjelpsbøker, Oprah Winfreys tv-show, og pastorer i kirkene som sprer budskapet om å tenke positivt. Allerede i 1952 kom boka *The Power of Positive Thinking* av Norman Vincent Peale, som oppnådde enorm popularitet. Seinere kom en rekke kristne pastorer med liknende budskap. Det var på 1980- og 90-tallet positivitetsbølgen tok av for fullt, etter at også næringslivet fattet interesse for tenkningen. Positiv tenkning-bevegelsen har etter hvert nådd ut i hele den amerikanske

kulturen, også styrerommene. Den gjennomsyrrer nå de fleste deler av det amerikanske samfunnet, ikke bare troslivet, men også det økonomiske området, innen medisin, på arbeidsplasser og i privatlivet.

OBLIGATORISK OPTIMISME

En av de som nå kritiserer denne tenkningen for å være overdreven og uheldig optimisme, er forfatteren Barbara Ehrenreich. Hun har forfattet en rekke samfunnskritiske bøker (som Lokket *Kjøpt og underbetalt: om (ikke) å klare seg i Amerika* – hvor hun skildrer USAs rettsløse arbeidsmarked) og ga nylig ut boken *Bright-sided – How the Relentless Promotion of Positive Thinking Has Undermined America*. Ehrenreich er bekymret for hva man overser når man bekjenner seg til positiv tenkning. Når løsningen på alle problemer handler om å se innover i seg selv og endre sin egen mentalitet, kan dette stå i veien for å kjempe for forbedringer i samfunnet på et politisk plan. Hun mener det er feil at arbeidsledige skal tro at de vil få jobb hvis de blir mer positive, når det egentlige problemet krever samfunnsmessige løsninger og politiske endringer.

I boka beskriver Ehrenreich seg selv som et offer for positiv tenkning. Da hun ble diagnostisert med brystkreft i 2000 oppsøkte hun støttegrupper og fora for brystkreftpasienter. Hun ble sjokkert over å bli møtt med forventningen – ja, det var nærmest et krav – om at hun nå burde ha godt humør. Hun fikk stadig høre at det var viktig at hun var positiv og munter. Enkelte mente at hun burde se på kreften som en gave som gav henne sjansen til å lære noe og utvikle seg. Folk sa: «Så

heldig du er, for dette kan du lære så mye av». Hun hadde fått en unik sjanse til å bli et dypere og mer sensitivt menneske. Da hun ytret seg kritisk til behandlingstilbudet for brystkreftpasienter ble hun møtt med: «Du blir ikke bedre uten å tenke positivt».

LOVEN OM TILTREKNING

Også selvhjelpsboken *The Secret* av Rhonda Byrne er en variant av positiv tenkning-filosofien, siden budskapet i hovedsak er at ingenting skjer uten at du selv har tiltrukket deg disse hendelsene. Du påfører deg selv det som skjer med deg med det du du utstråler av ønsker og energier. Man kan få gode ting til å skje ved hjelp av å utstråle de rette følelsene og ønskene. Det gjelder derfor å jobbe med seg selv og være positiv for å tiltrekke seg positive hendelser i livet sitt. Endring oppnås ved å forandre seg selv og sitt indre. Denne tankegangen har fått utbredelse langt utenfor tradisjonelle New Age-kretser. Gårdsdagens

avantgarde-tenkning er blitt allment tankegods.

Kritikere har påpekt en rekke problemer med denne tankegangen. En alvorlig anklage mot bokas budskap er at det åpner for en «blame-the-victim»-mentalitet. Ofre for sykdom og ulykker kan skyldes seg selv for sine negative tankemønstre. Som den norske

artisten og *The Secret*-fan Mira Craig nylig uttalte til VG: «Det er mange forskjellige tanker som fører til blokkeringer i hjernen, som igjen fører til sykdom et annet sted i kroppen», samt at «det sies jo at for eksempel kreft i veldig mange tilfeller forårsakes av skyldfølelse». På lignende vis svarte *The Secret*-forfatter Byrne da hun ble spurt om hvordan hun forklarte tsunamien i Asia i desember 2004. Hun bekreftet at ingenting skjer med deg uten at du selv har fremkalt det. Tsunamien var altså selvforskyldt. Hvem vet hva hun ville ha svart på spørsmål om jordskjelvet på Haiti.

Psykologer og leger advarer nå mot at offer for overgrep og sykdom får en tilleggsbyrde med tankegangen om at de har påført seg selv sin egen ulykke.

I radioprogrammet Verdibørsen på NRK P2 (19. desember 2009) snakket religionsviter Jeanett Sky og psykiater Finn Skårderud om det voldsomme fokuset positiv tenkning.

VIKTIG Å SNU NEGATIVE TANKEMØNSTER

Skårderud er enig i at det er mye vi kan gjøre for vår egen helse og at det sånn sett er viktig å være positiv. Han jobber blant annet med kognitiv terapi som handler om å snu negative tankemønstre. Men når det gjelder mennesker som har vært gjennom seksuelle overgrep, år med spiseforstyrrelser eller som har store sosiale eller økonomiske problemer, mener han det er arrogant å hevde at problemene vil løse seg bare man tenker positivt. De som hevder at det å tenke positivt vil løse alle problemer utviser en manglende kopling til livets realiteter, mener Skårderud. Vi bør heller utvikle en kompetanse til å tåle ubehag og smerte, nettopp fordi det faktisk er mye som er negativt. Han er derfor opptatt av å «beskytte det positive mot det positives karikatur». Når man slenger ut «tenk positivt, så ordner det seg» i enhver sammenheng, er det en banalisering av livets smerte, mener Skårderud.

even optimism

Sky mener *The Secret* er et grelt eksempel på hvor langt man kan gå i å tro på at man kan tenke seg frisk og tenke seg rik. Som religionsviter synes hun dette er et interessant fenomen, men samfunnsmessig mener hun det er problematisk.

Alle vil være positive, men på et tidspunkt kan det positive bli en krampaktig benektelse av negative sider av virkeligheten, mener han.

Det vi trenger i dag er kompetansen til å takle ubehag og smerte, mener Skårderud. Det hjelper ikke å snakke seg bort fra det og si at det egentlig er positivt, når noe faktisk er negativt.

Alternativet til for mye positiv tenkning er ikke negativ tenkning, men realisme, mener Barbara Ehrenreich. Vi må prøve å se verden som den er – verken farget av ønsketenkning eller av frykt. Først da kan vi gjøre noe med problemene i verden.

Positiv tenkning + velstandskristendom = finanskriser?

Kan man bli rik i en fei ved hjelp av tankens kraft? Flere av bøkene innen selvhjelps litteraturen påstår at dette er mulig. Det er et enormt fokus på økonomisk rikdom innenfor sjangeren. Ifølge selvhjelpsboka *The Secret* kan «tiltrekningens lov» brukes til å skaffe seg rikdom. Hvis du tror sterkt nok på noe, så vil det skje. I stedet for å si «jeg er fattig», skal man si «jeg er rik» – så vil dette manifestere seg. Det er nettopp denne tankegangen som var med på å frembringe finanskrisen i USA i 2008, mener flere kritikere nå. Den overdrevne optimismen på vegne av egen økonomisk fremtid fikk mange til å ta opp urealistiske høye banklån og ta for store sjanser.

Dette gjelder ikke bare for New Age-aktig tankegods, men har også sin motpart innen menighetslivet. Den amerikanske kristenheten har ikke vært upåvirket av konsumkulturen rundt seg, og allerede i oppgangstidene etter 2. verdenskrig dukket budskapet om at Jesus velsigner de troende med rikdom. Men det var først under boom'en på 1990-tallet at det tok av, og den teologien har spredd seg siden.

I det siste er det også satt fokus på kirkesamfunn preget av denne teologiske retningen har bidratt til den overdrevne økonomiske optimismen i USA. Barbara Ehrenreich argumenterer i sin nye bok *Bright-Sided* at denne teologien har mye til felles med «positive tenkning». Bladet *The Atlantic* følger opp og spør: «Er kristendommen årsaken til finanskrisen?» De fleste av disse kirkene er av en eller annen pinsekristen variant, og de lover medlemmene sine at de skal bli rike her og nå. De kalles «velstandskirker» (*prosperity churches*) og har flere titalls millioner tilhengere, over 50 av USAs 260 største kirker anses for å være velstandskirker. De blir nå beskyldt for å ha vært med på å pumpe opp boligboblen.

Tendensen er at kirkene som forkynner materiell optimisme henvender seg til immigranter og fattige. I den latinamerikanske befolkningen i USA er troen på koplingen mellom et godt forhold til Gud og økonomisk suksess blitt spesielt utbredt. Tre av fire religiøse latinamerikanere i USA sier seg enig i at «Gud vil gi finansiell suksess til de som tror sterkt nok». Så er det også latinamerikanere og svarte i USA som er blitt hardest rammet av finanskrisen, og mange har mistet husene sine etter at de ikke lenger var i stand til å betale lånene og bunnen gikk ut av boligmarkedet.

Noen kirkesamfunn har også hatt tvilsomme koplinger til aggressive låneinstitusjoner som formidlet såkalte sub-primelån (huslån til lånetakere som er usikre betalere og som derfor også må betale en skyhøy rente). Velstandskristendommen – med sitt fokus på økonomisk velstand og oppnåelse av den amerikanske drømmen – var et lett offer for sub-prime-selgere. De fikk komme og snakke på menighetenes «rikdomsbygging-seminar» mot at de lovte donasjoner til kirkene for hvert kirkemedlem som tok opp lån. I tillegg var det også noen tilfeller hvor kirkeledere var tidligere utlånere og fortsatte å promotere lån som predikanter.

Som Tony Tian-Ren Lin, en forsker ved Universitetet i Virginia, sier til *The Atlantic*: både troende og ikke-troende bedrev en form for magisk tenkning rundt lån og finansiering i forkant av finanskrisen, men kombinasjonen med velstandskristendom ble kraftig:

– Jeg er sikker på at ingen låneformidler noen gang sa «Gud ønsker at du skal ha et hus», men det har velstandskristendommen allerede lært deg. Her kommer en låneformidler og sier «signer her og huset er ditt». Det føles som en gave fra Gud. Det er det perfekte drivstoffet for krisen.

Tenk positivt! Positiv tenkning er blitt en del av den amerikanske folkesjela og gjennomsyrrer de fleste områder av samfunnet.
Foto: YAYmicro

SO nå: Yoga
Energiverkstedet
har videre
«kraniosakral terapi»
på menyen.

På 70-tallet drev studieforbundet SO med studiesirkler i marxistisk samfunnsforståelse. I dag formidler de kostbare kurs i astrologi og «kraniosakral terapi». Hva skjedde?

Tekst: Even Gran

Fra marxisme til «kraniosakral terapi»

Alle har vi en sjel – et nyskapende element i vårt sinn (...) Lytter vi innover i oss selv, er det sjelens impulser som signaliserer de spontane tankene og følelsene.

Sitatet er hentet fra nettsiden til «ArunA-akademiet», som ifølge nettsidene til SVs studieforbund SO leverer «flotte kurs». Det gjør også institusjoner som «Astrologiskolen Herkules», «Iliana-akademiet» og «Sirius Institutt». Alle disse er medlemmer i Foreningen for livsveiledning og selvutvikling, som igjen er medlem i SO.

SO – Studieforbundet Solidaritet som er dagens navn, het tidligere Sosialistisk opplysningsforbund. Derav forkortelsen. SO ble etablert i 1975 og var tiltenkt en sentral rolle i å skolele medlemmene i det nydannede partiet SV i partiets ideologi og samfunnsforståelse. Det ble arrangert studiesirkler og kurs i feminisme, miljøvern, marxistisk samfunnsforståelse og kapitalismekritikk.

Knut Kjeldstadli, historieprofessor ved Universitetet i Oslo, var med på å starte SO.

– Vi hadde et helt klart politisk mål. Vi ville fremme sosialismen på SVs premisser. Men det måtte være kvalitet i bunnen – solid kunnskap. Vi måtte kunne våre saker og ikke bli tatt på faktafeil. Det var her SO kom inn. Vi hadde en ambisiøs profil i starten. Det var studiesirkler, bøker, plater, sommeruniversitet og festivaler. Mange kor hadde også basis i SO. Alt dette skjedde i en politisk konjunktur som

gjorde det mulig. Folk brukte mye av tiden sin på dette, forteller Kjeldstadli.

Men så kom 80-tallet. Det var et dårlig tiår for SO, minnes Kjeldstadli.

– Etter hvert kom det inn en tanke om at skolering er litt autoritært. Det ble opplevd som litt gammeldags å tro på «den store sannheten». SV så heller ikke lenger på seg selv som et parti med en vesentlig annen samfunnsforståelse enn de andre partiene – en virkelighetsforståelse det var behov for å skolere folk i. Dermed ble SO mindre viktig for SV, og ble mer eller mindre overlatt til seg selv, forteller han.

En annen årsak til at SOs rolle i SV ble svekket, er at det generelle utdanningsnivået økte, mener Kjeldstadli.

– Studiesirklene er folkebevegelsens form. Studiesirklene traff dem som ikke hadde så mye skolegang. Men etter hvert som det generelle utdanningsnivået steg, sank også behovet for skolering av denne typen, sier han.

NAVNEENDRING I 1995

I løpet av 80-tallet, og i starten på 90-tallet, gikk aktiviteten i SO jevnt nedover. Det var svært lav aktivitet i studieforbundet da Bjørn Jansen tok over som daglig leder i 1995. Jansen var med på å danne SO på 70-tallet, men i løpet av 80- og første halvdel av 90-tallet hadde han ikke så mye med SO å gjøre.

– Da jeg tok over i 1995 var det så dårlig stilt at jeg ikke tror jeg ville ha søkt jobben hvis jeg hadde visst om tilstanden, sier Jansen.

I 1995 hadde nemlig SV fått pålegg fra staten om at partiets landsstyre ikke lenger kunne fungere som representantskap i SO, slik det hadde vært fram til da. Dermed måtte SO etablere egne styringsorganer. Dette åpnet for at flere enn SV og ungdomsorganisasjonen SU kunne være medlemmer.

– SV og SU ble bare to av en rekke medlemsorganisasjoner. De var ikke lenger enerådende. Det kom inn flere samarbeidspartnere. Landsforeningen for lesbiske og homofile kom inn. Det gjorde også noe som het AKKS, Aktivt kvinnekultursenter, og flere innvandrersorganisasjoner, forteller han.

Det var også i denne overgangen at studieforbundet skiftet navn.

– Ja, det var faktisk noe av det siste som skjedde mens SVs landsstyre styrte SO. Det kom et forslag om at Sosialistisk opplysningsforbund burde erstattes med Studieforbundet Solidaritet. Formålsparagrafen ble også endret. Før het det at man skulle drive «studie- og opplæringsarbeid som en del av kampen for et sosialistisk Norge». Den nye formuleringen ble «å fremme likeverdighet og et solidarisk og antirasistisk samfunn». På mange måter var dette egentlig en dreining mot det SO hadde drevet med hele tiden, og det var stor enighet om endringen, forteller Jansen.

Og så kom alternativbransjen inn. Eller gjorde den det? Bjørn Jansen er ikke enig i at SO har gått i en «alternativ» retning etter at han kom inn,

til tross for at SO i dag har medlemsorganisasjoner som Holistisk Forbund og The Art of living-foundation som bygger på læren til den indiske åndelige guruen Sri Sri Ravi Shankar.

– Det er mulig noe av dette kan kalles alternativt. Men vi er veldig strenge på at det skal være seriøst. Vi har ikke kurs i tarot-kort og slikt. Generelt vil jeg si at våre medlemsorganisasjoner i liten grad har noe med alternativbevegelsen eller new-age å gjøre. Det handler mye om selvutvikling innenfor pedagogikk-feltet og kurs i økologisk landbruk, for eksempel. Jeg kan ikke se noe galt i det, sier han.

Jansen understreker at SO ikke har forlatt den samfunnspolitiske skoleringen.

– Hvis du søker på nettet, vil du finne mange politiske skoleringsbøker gitt ut av oss ganske nylig. Rundt 2000 ga vi for eksempel ut bøkene *Aktivisthåndboka* og *Du skal ta ledelsen og makta*, i samarbeid med SU. Omrent samtidig kom det også en veiledningsbok for nyvalgte SV-politikere kalt *Folkevalgt* samt en bok om kvinnefrigjøring og feminisme med tittelen *Feminisjon*, poengterer han.

Jansen har selv vært styreleder i Holistisk Forbund. Han avviser at dette er problematisk.

– Holistisk Forbund er et livssynssamfunn på linje med Human-Ætisk Forbund. Forbundet er opptatt av menneskets åndelighet og vårt forhold til naturen. Det har ikke noe med religion å gjøre. Hvis du leter, vil

SO før: Det var studiesirkler, bøker, plater, sommeruniversitet og festivaler. Foto: Samfoto

FAKTA OM STUDIEFORBUND

Et studieforbund er en ideell organisasjon som har voksenopplæring som hovedformål. Studieforbundene er underlagt Voksenopplæringsloven. Loven sikrer studieforbundene offentlig tilskudd hvis de fyller visse kriterier. Det finnes 20 godkjente studieforbund i Norge og disse har mer enn 435 medlemsorganisasjoner. (kilde: Wikipedia)

du kanskje finne enkeltmedlemmer i Holistisk Forbund som har kontakter i alternativbransjen, men det har ingenting med SO å gjøre, sier han.

– TULL, TØYS, VÅS, FJAS OG KVAKKSALVERI

Det er ikke alle enige i. Christer Gulbrandsen er aktivt medlem i SV og har skrevet et langt blogginnlegg der han går kraftig til angrep på SOs profil. Utgangspunktet for angrepet er seks nettadresser på SOs forside som ifølge SO tilbyr «flotte kurs». Dette er Aruna.no, Astrologi.no, Energiverkstedet.com, Iliana.no, Nlpcenteret.no og Sirius-senter.com.

Det Gulbrandsen finner under disse nettadressene får ham til å konkludere med at Studieforbundet Solidaritet er en skam for SV.

– SV kan ikke være bekjent av å være i samme organisasjon som folk som driver med regelrett lureri og helseskadelig «behandling» av syke og friske mennesker. Jeg tror tiden er overmoden for at SV finner seg et annet studieforbund og lar SO seile sin egen sjø. Vi kan ikke holde på å gi en slags implisitt godkjenning av tull, tøys, vås, fjås og kvakksalveri, skriver han.

I sin gjennomgang av de seks nettstedene finner han for eksempel Aruna-Akademiet som tilbyr «dybdepsykologisk terapi» uten at noen av de involverte har psykologisk fagbakgrunn. Yoga Energiverkstedet har videre «kraniosakral terapi» på menyen. Her kan du, etter et kurs til kr. 5 500 «palperer subtile biologiske bevegelser», og jevnt over forvente deg en terapi som stort sett har «ubegrenset virkning». Energiverkstedet byr ellers på kursene «OnenessBlessing» og «Sjelens nærvær» m.fl. De andre byr på tilsvarende kurs og løfter.

– Jeg betakker meg for at glade

amatører skal drive en form for «terapi» som har «ubegrenset virkning». Det er rimelig grovt at dette kan tilbys ukontrollert i landet vårt, konstaterer Gulbrandsen i bloggen.

Han medgir at det ikke er så mange andre i SV som bryr seg.

– Det er nok ikke så mange andre enn meg som hisser seg opp over dette. SO er jo ganske marginalt for partiet. Ikke har jeg noen sentral posisjon i partiet heller. Jeg er nestleder i Alna SV, men uttaler meg først og fremst som privatperson, sier Gulbrandsen.

Gulbrandsen, som også er doktorgradsstipendiat i statsvitenskap ved Universitetet i Oslo, tror SOs overgang fra 70-tallets studiesirkler til dagens «tull, tøys, vås, fjås og kvakksalveri» handler om at SO har blitt overlatt til seg selv, i kombinasjon med at studieforbundet tilhører en motkulturell bevegelse.

– Jeg vil ikke si at venstresida har hang mot det alternative, men jeg tror bevegelser som definerer seg på utsiden av det etablerte, kan risikere å feiltolke den antielitistiske impulsen til ikke å ta vitenskap på alvor. Vitenskapen blir liksom en del av «det etablerte» som man skal være imot. Da blir det lett å gå i alternativfella. Derfor tror jeg kanskje man i større grad vil finne slikt i partier som er tuftet på motkulturelle bevegelser, som for eksempel SV, KrF og FrP, enn i mainstream-partier som Ap og Høyre, sier han.

Historieprofessor Knut Kjeldstadli understreker at Bjørn Jansen har gjort en stor og viktig innsats i flere år gjennom å engasjere organisasjoner for nasjonale minoriteter og innvandrere i studiearbeid.

– Bare å fokusere på holisme og lignende blir en fortegnning. Da SV

trakk seg ut, forstår jeg at SO trengte nye samarbeidspartnere. Jeg vil være forsiktig med å kritisere det, sier han.

Bjørn Jansen synes ikke kritikken fra Christer Gulbrandsen er så mye å bry seg om.

– Jeg ser ikke på han som en seriøs meningsbærer. I mange av de organisasjonene han trekker fram i bloggen sin er det tjuvt av SV-ere, for å si det slik. Alle disse organisasjonene er seriøse. Hvis noen hevder noe annet, vitner det om en eller annen form for fundamentalisme, eller eventuelt mang-

– Ved å opprette et eget studieforbund for SV, i samarbeid med SU, vil det bli enklere å inkorporere studiearbeidet i det faste arbeidet i partiet, heter det i sakspapiret.

Christer Gulbrandsen er fornøyd med vedtaket, men synes det er skuffende at SOs alternativprofil ikke blir nevnt.

– Jeg skulle gjerne sett at landsstyret hadde sagt noe om studieforbundets galimatias, men man kan ikke få alt heller, skriver han i bloggen sin den 30.11.

– Jeg tror bevegelser som definerer seg på utsiden av det etablerte, kan risikere å feiltolke den antielitistiske impulsen til ikke å ta vitenskap på alvor.

Christer Gulbrandsen

lende kunnskap om hva disse organisasjonene driver med, sier Jansen.

SV BRYTER MED SO

Det tok ikke lang tid før Christer Gulbrandsens blogggytrede ønske gikk i oppfyllelse. Samme dag som Gulbrandsen skrev det kritiske innlegget sitt, den 25. november i fjor, vedtok SVs landsstyre å melde seg ut av SO. Sakspapiret nevner ingen misnøye med SOs profil, men konstaterer at SV har et alt for lavt antall studietimer gjennom SO, og at dette kan bedre seg hvis SV og SU danner et nytt, eget studieforbund.

Bjørn Jansen er mindre fornøyd. I tillegg til at SV trekker seg ut, har det kommet nye statlige retningslinjer som innebærer at SO må produsere minst 40 000 studietimer i året for å bli godkjent som tilskuddsberettiget.

– Vi er ikke i nærheten av dette i dag, så dette kommer til å bli veldig vanskelig. Vi jobber med saken, men jeg kan ikke si noe om hvordan vi kommer til å løse det, sier Jansen.

Innlegget til Christer Gulbrandsen finner du på <http://blog.christergulbrandsen.com/2009/11/25/darlig-sel-skap-studieforbundet-solidaritet/>

– Jeg er håpefull for Iran

Det jeg aldri snakket om handler både om forfatter Azar Nafisis liv og hennes foreldre, men også om mangfoldige Iran.

Tekst og foto: Kirsti Bergh

Azar Nafisi:
Det jeg aldri snakket om
Humanist forlag 2009

Den eksilirske litteraturprofessoren Azar Nafisi fikk internasjonal suksess med boka *Å lese Lolita i Teheran*. Her forteller Nafisi om de hemmelige litterurmøtene hun hadde med syv av sine unge, kvinnelige studenter på slutten av nittitallet, hvor de leste forbudte klassikere og åpnet seg for hverandre. I *Det jeg aldri snakket om* er også selvbiografisk og handler om Nafisis eget liv – fra barndom og oppvekst i Teheran før den islamske revolusjonen og hennes opplevelser under og etter Khomeinis maktovertakelse. Men det er også historien til hennes mor – en begavet, men bitter kvinne som aldri fikk utdannet seg etter sine ambisjoner og som idoliserte sin avdøde første ektemann og aldri klarte å bli lykkelig med sin andre ektemann og sine to barn. Og det er fortellingen om Nafisis far, som ble den yngste borgermesteren i Teheran (under Shaen) og som i motsetning til moren, var Nafisis helt og fortrolige under oppveksten. Han introduserte henne for litteraturen og fortellingenes. Samtidig er det en historie om Iran.

– Det interessante for meg er forholdet mellom det personlige og det politiske, mellom det dokumentariske og det fiksjonelle, dette punktet hvor de møtes og forandrer hverandre, sier Nafisi da Fri tanke møter henne i forbindelse med boklansering i Norge.

– Jeg ville at boken min ikke bare skulle være en debattbok om Iran, men at folk skulle få en opplevelse av hva livet var gjennom menneskene i fortellingen. Det er en personlig historie, men deler av den personlige historien er politisk og sosial, fordi ingen av oss kan være den vi er uten det politiske, det sosiale og det kulturelle.

Livet er mer opplagt politisk i Iran enn det umiddelbart virker i Vesten.

– Ta bare oss, hvis vi går ned

gaten vil ingen stoppe oss og spørre hvorfor vi går kledd som vi gjør. Men i et land hvor dette skjer, blir selvmåten du ser ut på politikk.

Nafisi er en vakker middelaldrende kvinne som frisker opp leppestiften før vi tar bilde.

– Jeg brukte aldri leppestift før jeg dro tilbake til Iran etter revolusjonen (*Nafisi studerte i USA før revolusjonen. Red anm.*), men da begynte jeg å bruke det – og bruker det fortsatt – for å provosere, smiler hun.

IKKE NYORIENTALIST ELLER KONSERVATIV
Etter at hun ga ut *Å lese Lolita i Teheran*, hvor unge iranske kvinner kommer til erkennelse gjennom lesning av vestlige klassikere, ble Nafisi beskyldt for å være nyorientalist og nykonservativ. Det irriterer henne.

– Jeg har alltid vært kritisk overfor amerikansk politikk. Jeg var for

Denne gang er det fortrinnsvis klassikere fra iransk tradisjon. Det episke mytologiske og historiske verket *Shahnameh* (*Kongenes bok*) av den persiske poeten Ferdowsi, ble introdusert til henne av faren.

– Årsaken til at jeg skriver om persisk litteratur er ikke et svar til kritikerne. Denne boken er mine erindringer, og om jeg var nykonservativ måtte jeg ha vært det fra fødselen av, for min far leste Pinnocchio og Ferdowsi side ved side for meg. Jeg studerte engelsk litteratur da jeg var marxist, jeg underviste i engelsk litteratur, og i *Å lese Lolita i Teheran* forteller jeg om hvordan engelsk litteratur skapte en relasjon mellom meg og mine studenter. I denne boka forteller jeg om min barndom. Jeg har ikke funnet på at min far skrev om Ferdowsi.

Hun bruker *Shahnameh* til å fortelle om Iran.

eksempel åpenlyst mot krigen i Irak på forhånd, og jeg har aldri snakket om ikke å snakke med Iran. Alt jeg har skrevet om er menneskerettigheter. Hvis du drar til Iran – eller ser på internett – så vil du se at det å snakke om klassisk vestlig litteratur ikke bare var noe jeg fant på. Jeg snakket om Nabokov første gang fordi mine studenter var interessert i ham. Vi skilte ikke mellom østlig og vestlig litteratur. Folk er interessert, og en av de mest populære forfatterne i Iran akkurat nå, er en som begynte å skrive om Tarkovsky! I Iran har man – især unge folk – alltid kommet sammen gjennom bøker, filmer og musikk, sier hun.

I *Det jeg ikke snakket om* spiller litteraturen også en vesentlig rolle.

– I år feirer vi tusenårsjubileum for denne boken, og dette er boken alle iranere har i sitt hjem. Fortellingene er elsket av alle, og selv analfabeter kan dem. Irans fortid består ikke bare av en islamsk historie, men også en lang periode med zoroastrianisme. Men ikke bare det, fortiden lever i nåtiden, islam i Iran er veldig forskjellig fra islam i Saudi-Arabia og Indonesia. I Iran feirer vi fortsatt zoroastrisk nyttår 21. mars, månedene har navn etter guder fra denne tradisjonen. Det jeg prøver å si er at du kan ikke lage én stereotypi hvor du får et land, med én historie og redusere det til bare et spørsmål om en variant av en bestemt religion. Min bestemors islam var virkelig forskjellig fra Ahmadinejads islam.

Hun beskylder de som har kritisert henne for neokolonialisme for å tenke segregasjonistisk.

– De vil se en enkelt oppdelt verden, heller enn å se på den komplekse og motstridende virkeligheten. Både Vesten og Østen er i stand til det beste og det verste, fascismen oppstod i hjertet av vestlig sivilisasjon. Og det iranske regimet er dårlig. Jeg bryr meg ikke om hvor mye det sier det er islamsk, det er aspekt ved alle religioner som er dårlig og det bør forandres. Kvinner bør ikke giftes bort i ung alder, menn bør ikke være polygamister, kvinner bør ikke bli pisket. Jeg bryr meg ikke om hvor mange som mener jeg er vestlig.

Kvinneperspektivet er viktig for Nafisi, og hun i *Det jeg aldri snakket om* løfter hun også fram kvinnelige helter fra iransk historie og litteratur.

– Iranske kvinner kritiserte undertrykkningen så tidlig som i 1835, og i likhet med tyriske og egyptiske kvinner, begynte de på begynnelsen av 1900-tallet å kreve sine rettigheter.

I boken sin gir hun moren sin en «happy ending» for Iran på dødsleiet. I forhold til det som har skjedd etter valget i Iran, er hun håpefull. Ikke optimistisk, men håpefull.

– Den iranske revolusjonen bestod av mange forskjellige mennesker, nasjonalister, sekularister, religiøse, kommunister ... Vi visste hva vi ikke ville ha, men vi gjorde det ikke klart hva vi ville. Vi burde ikke samlet oss bak Khomeini og trodd ham på at han skulle trekke seg tilbake etter revolusjonen. Men det iranske samfunnet har stått mot dette systemet i tretti år. I dag er iranske kvinner samlet på en måte de aldri var før. Nå er mange av de tradisjonelle kvinnene kommet sammen med de sekulære, fordi de skjønner at de må samle kvinner om lovene. De er mange ganger hardere mot fattige, tradisjonelle kvinner som ikke har tilgang til advokater eller utdanning og som blir banket av mennene sine og blir fratatt barna. Kvinnebevegelsen gjør meg håpefull, og det at mange av de islamske revolusjonære som bekjempet sanne som meg for tretti år siden kjempe med folk som meg i dag. De er åpent for skille mellom stat og religion. Jeg håper Iran kan bli en modell hvor du ikke bare endrer regime, men endrer holdning. Ellers får man bare byttet et dårlig regime med et annet. Vi vil ikke ha et nytt Russland, vi vil utdanne folk.

Jim Herrick
Humanism
– an introduction
Rational Press
Association

Oversiktlig om humanisme

Jim Herrick (født 1944) er en veteran innen den britiske humanistbevegelsen. Han var en av stifterne av Gay Humanist Group, har vært redaktør for New Humanist og International Humanist News, og forfattet bøker om humanisme og fritenkeri. Nå skriver Herrick på bok om den indiske humanistbevegelsen.

Humanism – an introduction er ikke en ny utgivelse, men kom opprinnelig i 2003 (også utgitt av amerikanske Prometheus Books i 2005), og altså i 2. utgave i 2009. Nyutgivelsen gir likevel anledning til å løfte fram Herricks bidrag.

Humanism fremstiller det humanistiske livssynet, kampen for det sekulære samfunn og den religionskritiske tradisjonen på en balansert måte. Nå finnes det jo ingen oppskriftsbok man *må* lese for å være humanist. Humanismen forutsetter snarere en overbevisning som den enkelte kommer frem til personlig. Boken tar ikke bare for seg den brede humanismestrømningen som hyller

demokrati, toleranse og hjelpsomhet – verdier mange kan slutte seg til på tvers av ulike livssyn – men også den internasjonale, organiserte livssynshumanismen. Denne bygger på mennesket, fornuften og respekt for kunnskap, *uten* religion. Like viktig er åpenheten: det å forstå at menneskene utvikler stadig mer nøyaktige redskaper for å skaffe bedre viten. Vi kan vel neppe komme frem til absolutt sannhet, men må bruke de beste arbeidshypoteser vi til enhver tid har.

Herrick hevder humanister ikke ønsker å undergrave troen hos mennesker som finner hjelp i religiøse opplevelser. Vi samarbeider med religiøse i samfunnsnyttig arbeid, men i et fritt samfunn må ulike livssyn kunne kritisere hverandre.

Boken gir også oversikt over humanistorganisasjoner verden over. Norge får pen omtale, men feil fra førsteutgaven er ikke rettet. Bjørnstjerne Bjørnson var for eksempel medlem av Rational Press Association som utgir denne boken, men verken for- eller etternavn er korrekt stavet. Likevel ingenting som ikke kan tilgis i denne letteste oversiktsbok fra Herricks hånd.

Rolf Solheim

Sterke personlige historier

15. februar kommer *Fordi jeg fortjener det?* – En bok om mobbing, håp og ansvar på Humanist forlag. Det hele startet en kveld da Kristin Oudmayer satt og så Tabloid på TV2. I debatten fortalte en mor hva som skjedde da barnet hennes ble mobbet. En del av uttalelsene i programmet fikk Oudmayer til å tenne på alle pluggene.

– Mora fikk høre at det var hennes barn det var noe galt med – at det var datteren, mobbeofferet, som måtte endre adferd. Akkurat da stod vi midt i en slik situasjon selv, der datteren vår ble mobbet. Vi fikk signaler om mye av det samme, og at hennes reaksjoner ble for sterke for omgivelsene. Det er provoserende at det er offeret det er noe i veien med,

og ikke mobberen, sier Oudmayer.

Provokasjonen ble til engasjement. Oudmayer skrev et blogginnlegg der hun fortalte sin egen mobbehistorie, og fikk mange tilbakemeldinger fra folk som hadde opplevde tilsvarende ting. Da kom bokideen.

– Jeg skrev på Twitter at jeg hadde fått en bokidé og spurte etter tips. Arnfinn Pettersen, (*rådgiver i Human-Etisk Forbund, red.komm*), svarte at dette var en knallgod bokidé. Han tok opp saken med Humanist forlag. Forlagsredaktør Bente Pihlstrøm tente på ideen og dermed var arbeidet i gang, forteller hun.

Hele 215 bidrag har hun fått inn, etter å ha spurt etter bidrag på Twitter, Facebook og diverse blogger. Etter en del runder og utvelgelser, kom historiene på plass. 44 artikler har det blitt. De fleste er personlige beretninger om mobbing fra ulike synsvinkler, både fra oppvekstår og fra voksenlivet. I tillegg har kunnskapsminister Kristin Halvorsen, tidligere Venstre-politiker Olaf Thommesen og Aslak Borgersrud fra rap-gruppa Gatas parlament skrevet bidrag.

Viktigst er likevel de personlige historiene. Men det er ikke bare den mobbedes perspektiv som presenteres. Oudmayer har også jobbet hardt for å få historier fra de som stod og så på og ikke grep inn, samt de som stod bak det hele – sjefsmobberne. Historier fra foreldrene til de som mobber har hun også prøvd å få med.

Les hele intervjuet med Oudmayer og historier fra boka, på Fritanke.no

Gode introduksjonsbøker om humanisme på norsk:

Richard Norman:
Humanisme
(Humanist forlag 2007)

Julian Baggini:
Ateisme – en kort introduksjon
(Humanist forlag 2008)

Det nærmer seg landsmøte i Human-Etisk Forbund.

Skifte av navn på organisasjonen står på dagsordenen!

Som innspill i navnedebatten skrev jeg i 2008 boka

«SVIK – Fra humanetikk til humanisme».

Her argumenterer jeg for at vi opprettholder merkevaren humanetikk, samtidig som jeg refererer humanismetilhengernes syn.

Til medlemmer og andre som før landsmøtet i 2010 er interessert i andre resonnementer og argumenter enn dem som kommer fra Humanismens Hus, tilbyr jeg nå boka fritt tilsendt for kr. 150,-.

Boka er for øvrig også en gjennomgang av andre sider ved forbundets historie som burde ha interesse for deg som medlem – og for andre.

Bestilling kan sendes:

Kjell Horn
Skovveien 7
0257 Oslo
e-post: kjell.horn@oslo.online.no

En bok fra Kolofon Forlag

«Vi har ikke vært gode nok når det gjelder denne delen av humanismen»

Er det så farlig at flesteparten av tiltakene i rusomsorgen har kristen profil? Ja, mener Arild Knutsen, og forklarer hvorfor Human-Etisk Forbund heller burde satse på dette området enn på å bli inkludert i nasjonale kriseberedskapsplaner.

«Er det så farlig da?» Kjenner du igjen dette spørsmålet fra da vi kjempet som mest mot religiøs indoktrinering i skole og barnehage? Påtvunget religiøsitet på barn var så utbredt og selvfølgelig at de som var imot – eller følte seg rammet – sjelden turte å klage.

De selvtilfredse spørsmålsstillerne syntes alle kunne ha godt av noen Jesu ord, *det* var vel ikke noe å ta på vei for?

Men vi visste bedre.

I respekt for minoriteter, for menneskers forskjellighet og behovet for livssynsfrihet kjempet vi videre for likestilling og rettferdighet. Vi visste at det fantes ofre for praksisen og gikk til sak mot den norske staten, tapte i alle rettsinstanser i Norge, og

Arild Knutsen, leder i Foreningen for Human Narkotikapolitikk og mangeårig aktivt medlem i Human-Etisk Forbund

tok saken helt til Menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg.

Forbundet og de klagende foreldre fikk medhold.

Det *var* så farlig! Det var menneskerettighetsbrudd, det var krenking av menneskers egenart og som Levi Fragell så riktig påpekte, *det var legitimering av tilsvarende menneskerettsbrudd i andre deler av verden der slikt medfører brutalitet.*

Jeg hører stadig det samme spørsmålet stilt både til egen og andres kritikk av den livssynsmessig snevre hjelpetiltakssektoren. Både når det gjelder kriseplaner, obligatoriske fengselsprester og når det gjelder lavterskel- og behandlingsapparatet for rusavhengige:

«Er det så farlig da?»

Det er jo tross alt snilt av presten å komme deg i møte når du er i krise. Alle trenger jo noen da! Og vi leser da ofte om folk som har byttet ut dop med Jesusdyrking. Vi gleder oss over enhver som har kommet ut av et rus-helvete, gjør vi ikke?

Jo selvsagt, men skal vi nøye oss med at Jesusdyrking er mest tilgjengelige og dermed mest sannsynlige vei ut av rusproblemer?

Selvsagt ikke.

Vi vet bedre.

SMÅ OG FAMILLENDE OMSORGSTILBUD

Human-Etisk Forbund har i mange år hatt en rekke ulike omsorgstilbud, men de har vært små og stort sett har de hatt status som forsøksprosjekter. Blant forbundets medlemmer har det lenge eksistert et stort og utbredt behov for at dette arbeidet skal bli en

vedvarende og betydelig del av driften.

I mer enn ti år har omsorgsarbeid stått på agendaen på forbundets landsmøter, men slusene var først for trange. I 1999 vakte det bestyrrelse blant flere tillitsvalgte at omsorgsarbeid ikke ble en egen sak, men integrert i arbeidsprogramdebatten. I 2002 vedtok landsmøtet å innføre en landsdekkende krisetelefon. Vedtaket rakk å bli løftet fram i riksdekkende medier før det daværende sentralstyret i samråd med administrasjonen, strupet vedtaket.

Omsorg for vanskeligstilte har, her til lands, lenge blitt framstilt som praktisering av kristendom. Ordet diakoni er bibelsk og betyr tjeneste. En diakonal oppgave forstås altså som et tjenesteoppdrag fra Gud, særlig blant de som har det vanskelig.

Personlig hyller jeg diakonien, men ønsket om å hjelpe eksisterer hos mennesker uavhengig av livssyn. Det å hjelpe vanskeligstilte er allmenngyldig, og derfor forsøkt innført som spesifikt tilhørende de fleste religiøse retninger.

Human-Etisk Forbunds engasjement for sekulære omsorgstilbud er en nødvendig del av vår løsrivelse fra et religionssystem som tidligere har bundet oss på hender og føtter og forsøksvis stengt våre tanker.

Blant forbundets meritter er samtalegrupper i fengsel, sorggrupper, livssynsuavhengige samtalegrupper for tidligere rusavhengige, støttegruppe for etterlatte ved selvmord og ikke minst kriseberedskapsgrupper.

Det var behovet for kriseberedskapsgrupper som for alvor skapte

engasjement for videreutvikling av forbundets drift i denne sektoren. Human-Etisk Forbund arbeider for at det skal gis likeverdige tilbud til alle mennesker, uavhengig av livssyn. I dette arbeidet ligger en erkjennelse av at mennesker i krise svært ofte bare får tilbud med religiøs forankring.

Forbundet avventet klokkelig nok ikke at myndighetene plutselig skulle sikre at floraen av hjelpetiltak ble livssynsnøytral, men jobbet aktivt for at HEF skulle bli inkludert i offentlige kriseplaner. I 2008 vedtok landsmøtet at dette arbeidet skulle prioriteres.

At den nasjonale kriseberedskapen er livssynsnøytral er viktig, og HEFs hensikt var god. Men fordi forbundet var blendet av det sterke behovet for å likestilles med Den norske kirke, hoppet vi etter min mening bukk over noe helt essensielt: Kontinuitet og erfaring.

Human-Etisk Forbund inviterte tillitsvalgte til å delta på helgesamlinger med teoretiske innføringer og gruppeoppgaver. Deltakelse på samlingene var ofte nok til å bli oppført på kriseberedskapslista.

Her har vi både gått for fort fram og begynt i feil ende. For det første fordrer krisesituasjoner mennesker med erfaring og fagkunnskaper, teoretiske kurs og gruppeoppgaver er ikke nok. For det andre, og vel så viktig, dersom det i det hele tatt skal være relevant for HEF å ha en kriseberedskapsgruppe, må vi først ta oppgaven med å igangsette kontinuerlige omsorgstiltak for og med mennesker som lever under kritiske omstendigheter. Behovet for likeverdige krisetilbud,

uavhengig av livssyn er konstant for samfunnets vanskeligst stilte. For majoriteten er forskjellsbehandlingen stort sett kun en risiko ved en eventuell krise.

NASJONAL DUGNAD FOR INKLUDERING

I HEFs arbeidsprogram for inneværende periode står det at Human-Etisk Forbund skal utrede hvilke omsorgstjenester forbundet skal tilby og på hvilket nivå.

Religionsfriheten har sjelden så trange kår som i lavterskeltiltakene (dvs varmenstuer etc) og ellers i rusomsorgen. Noen av dem krever bekjennelse til kristendommen, andre pådytter, mens de mest moderate nøyer seg med tydelig, men åpen kristen profil.

Da jeg i desember 2009 ble kåret til Årets Oslo-borger av Aftenposten ble jeg oppringt av HEF-lesere levi Fragell som gratulerte og takket meg for at jeg var sjenerøs nok til å nevne min tilknytning til Human-Etisk Forbund også i denne forbindelse. «Vi har jo ennå ikke vært gode nok når det gjelder den delen av humanismen», sa han.

Jeg tolker kåringen som et uttrykk for at det i vårt samfunn er svært ønskelig med integreringstiltak for en gruppe som hittil har blitt utstøtt. Det kommer sannsynligvis snart en nasjonal dugnad, en folkebevegelse for inkludering og mot ekskludering av rusmiddelavhengige. De ble tidligere ansett som svake mennesker, men så endret perspektivet seg til at de kun er svakt stilte; ubrukte ressurser, ignorert potensiale.

Den utbredte hyllesten av gatemagasiner som «Oslo er også illustrerende for den store holdningsendringen som pågår. Den foregår blant befolkningen og den foregår blant Human-Etisk Forbunds medlemmer. Undersøkelser har vist at HEFs medlemmer er mer samfunnsengasjert enn folk flest.

Bedre medlemsstimuli enn å åpne for flere måter å jobbe som frivillig og tillitsvalgt i Human-Etisk Forbund, kan jeg vanskelig tenke meg. De som vil praktisere sitt livssyn utover sere moniarbeid og trivielle styreverv har lenge krevd sin plass. Nå er det på tide at de får den.

Det var forbilledlig og høyaktuelt av Humanist Forlag å gi ut boken *Uteliv*, skrevet av den profilerte kristne pastorsonnen David Åleskjær. Boken har åpnet manges øyne for hvordan det står til på gateplan i verdens rikeste land, og den belyser nytten av samarbeid på tvers av religiøse skillelinjer, til glede for de som trenger det aller mest.

De kristne tiltakene har lenge gått foran i Norge. De begynte å dele ut mat og tilby overnatting til protester fra det offentlige. Nede på kontinentet var det derimot offentlige tiltak som var frampå. Floraen av tiltak er blitt deretter. Den private og religiøst baserte sektoren på rusfeltet har sin naturlige plass.

EKSTREMRELIGIØSE HJELPETILTAK

De som mener at vi må kjempe for at myndighetene sikrer livssynsnøytralitet i tiltakssektoren heller enn å danne private sekulære alternativer, er mildt sagt historieløse. I Danmark

«De som mener at vi må kjempe for at myndighetene sikrer livssynsnøytralitet i tiltakssektoren heller enn å danne private sekulære alternativer, er mildt sagt historieløse.»

sikrer kommunene at de aller fleste stoffbrukere får den hjelpen de trenger. Kirkens Korshær og andre religiøse tiltak er mer som bonus å regne der. Her i Norge er det nærmest slik at kommunene utfyller Kirkens Bymisjon og Frelsesarmeen.

Men flere av de religiøse tiltakene, Som Evangeliesenteret og Maritastiftelsen er ekstremreligiøse. Og det offentlige hjelpeapparatet er for lite og for vanskelig tilgjengelig for mange. Ute i gatene går det daglig religiøse fanatikere rundt og advarer mot bruk av metadon og Subutex fordi disse medikamentene skal være djevelens midler til å holde dem unna Herren. De sier at slik livreddende medisiner er å velge bort Jesus. Den slags praksis er farlig.

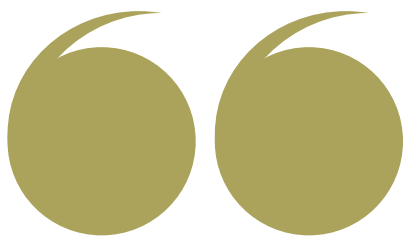
Jeg kjenner ikke til et mer meningsfylt virke å begi oss inn på, enn å engasjere oss permanent for våre mest vanskeligstilte medmennesker - som er nettopp de som har ekstremreligiøse tiltak som mest til-

gjengelige hjelp mot deres dødbringende tilstand. Hjelpetiltak for vanskeligstilte er humanitært arbeid i egen bakgård, og som de sier så klokt i Humanistisk Ungdom:

Humanitært arbeid er en svært viktig måte å uttrykke vårt livssyn gjennom konkret aktivitet. Humanitært arbeid er veldig meningsfylt da vi får vist vår omsorg for andre og utviklet det ansvaret vi alle har for hverandre. Det hjelper til å utvikle oss som medmennesker og vår empati.

I floraen av tilbud der religiøs indoktrinering dominerer, glimrer de humanistisk baserte hjelpetiltak med sitt fravær. Det er farlig det.

Si din mening:

Send oss epost på fri.tanke@human.no, men gjør det kort og konsist (ideell lengde 3000 tegn inkl mellomrom). Lengre innlegg vil i all hovedsak bli publisert på Fritanke.no/leserbrev.

Frist for å komme med i neste nummer: 1.april

Forsvar for Dawkins og religionskritikk

Yngve Gauslå skriver i sitt innlegg i Fri tanke nr. 4-2009 om sitt forhold til andre religioner og om Richard Dawkins' bok *The God delusion* som svar til Gunnar Gjengsets innlegg i nr. 3 samme år. De to tar opp en viktig debatt som jeg mener det er mer en grunn til å ta innad i Human-Etisk Forbund. Gjengset gir uttrykk for, slik jeg oppfatter det, et rolig og avslappet forhold til religion, preget av toleranse og respekt. Jeg har tidligere skrevet inn til Fri tanke med oppfordring om at vi ikke skal forstå oss i hjel. Vi som humanister og humanetikere har et ansvar for å stille spørsmålsteget ved religion, og på det grunnlaget forsvare jeg både Dawkins' nærmest militante angrep, og Gjengsets sukk. Etter min oppfatning trenger vi mennesker som dette for å stille spørsmålsteget ved ellers uangripelige fenomen. Religion stiller i en særposisjon når det kommer til kritikk, og en må trå særdeles varsomt for å unngå å bli møtt med anklager om hat og diskriminering.

Mitt forhold til religion er delt, hvor jeg på den ene siden har forståelse for at mennesker har religiøse følelser, og at disse følelsene kan være noe mennesker støtter seg på og har godt av. På den andre siden opplever jeg det som moralsk vanskelig å forholde meg til religion med respekt, nettopp fordi det involverer barn, og fordi religion blir brukt til å forsvare helt uforståelige ting. De aller fleste leserne av Fri tanke er sannsynligvis kjent med kreasjonsmedebatten som raser i USA, og en del har også lest artikkelen i et tidligere Fri tanke om at evolusjonslæren har forsvunnet fra skolen i Romania. Jeg opplever det samtidig som brutalt at mange barn aldri får et reelt valg i forhold til livssyn, og opplever det som problematisk at noen kan ta slike omfattende valg på vegne av sine barn over hodene på dem. Ved selektivt å utsette barn for religiøse tanker, forstyrrer man samtidig deres evne til å kunne ta et avbalansert og godt valg.

Samtidig må jeg bare få lov til å påpeke at Einstein ikke var religiøs, på tross av at han omtalte Gud ved flere anledninger. «The word god is for me nothing more than the expression and product of human weaknesses, the Bible a collection of honourable, but still primitive legends which are nevertheless pretty childish. No interpretation no matter how subtle can (for me) change this.» (Alberg Einstein, 03.01.1954, kilde: <http://www.guardian.co.uk/science/2008/may/12/peopleinscience.religion>)

Hvorvidt jeg anser det som et problem at academia delvis er besatt av religiøse er en annen sak. Jeg opplever det ikke som et problem så lenge det vitenskapelige arbeidet begrenses av det. Men når vitenskapsmenn og kvinner begynner å trekke sine studier i tvil om resultatene på noen måte skulle komme i tvil med deres personlige overbevisning, er det et stort problem. Samtidig anser jeg det som et omfattende problem at en omfattende og voksende mengde mennesker i USA trekker forskningen i tvil på bakgrunn av religiøs overbevisning, både når det gjelder evolusjonsteorien og global oppvarming.

Allikevel ønsker jeg Dawkins ytringer velkommen, fordi han går foran og tørr i en verden hvor dette knapt diskuteres. Vi vet at homofile og gravide kvinner diskrimineres av religiøse verden over, og det er svært få som tørr å omtale de som diskriminerer som det de er; intolerante, ignorante, fanatiske og fundamentalistiske nisser uten respekt for andre menneskers rett til å tro og mene det de vil. Mennesker som setter sitt eget livssyn over andres rett til å leve som de vil, fortjener å bli møtt med hard front, og Dawkins har rett i at moderate religiøse gir disse menneskene legitimitet og handlingsrom. Samtidig vil jeg påstå det er mer enn hold i

påstanden om at religiøs intoleranse og ignoranse er i sterk fremvekst flere steder i verden.

Fredrik Weisethaunet

Lærerstudent, Program for lærerutdanning, NTNU

En «uren» bok?

I religioner stemples gjerne dyr som «urene» når de er vanskelig å klassifisere innenfor de kjente kategoriene. Samme skjebne lider ofte populærvitenskapelige bøker, som undertegnedes bok om religion og religiøsitet, *Sjelens Sult*. Så også i *Fri Tanke* 4-09, der Helene Lindqvist forsåvidt har mye positivt å si, men bruker mye av plassen på å kritisere selve sjangeren.

For dette er ingen «debattbok», forkledd som fagbok», men en ganske vanlig populærvitenskapelig bok, der formålet er å formidle forskning fra flere fagfelter og forskere, heller enn å skape debatt (som jo dreier seg om en sak). Det blir derfor også merkelig at hun gjentatte ganger fremhever at boken er basert «på andres forskning, vel å merke», som om dette var en svakhet. *Enhver* bok som dekker et så vidt felt, må nødvendigvis være basert på andres forskning, fordi forskning i dag er så spesialisert. En bok om religion basert på en forsker, ville vært suspekt.

På noen felter blir omtalen direkte misvisende: Hun skriver at «kildehenvisningene» er «forbausende få og lite omstendelige». For en populærvitenskapelig bok er 165 noter ikke få. Boka har dessuten en rikholdig indeks, noe en ofte ikke finner verken i norske fag- eller populærvitenskapelige bøker. Så det er ikke noe problem å finne fram til kildene, som er de viktigste forskerne på de ulike feltene.

Det er også feil å påstå at jeg har «kokt sammen» en egen teori. Det jeg viser, er hvordan en evolusjonær forklaring av religion og religiøsitet har vokst fram på ulike fagområder, slik at en ny tverrfaglig forståelse er blitt mulig. At denne er annerledes enn den klassiske religionsvitenskapens, som i hovedsak er rent kulturell, og ikke tar hensyn til menneskets psykologiske eller evolusjonære basis, er kanskje problemet for religionsviteren Lindqvist?

Bjørn Vassnes

Forfatter av *Sjelens Sult*

Dødsangsten kan ikke kureres

Morten Fastvold skrev en fin artikkel til forrige Fri Tanke om døden og dødsangst. Men han kom ikke innom spørsmålet om de som opplever dødsangst faktisk er berettiget til det. Han behandlet temaet som noe som skaper ubehag og lidelser hos enkeltmennesket, og det er jo en grei synsvinkel. Men så er det spørsmål om man helst bør være redd for døden. Den medfører jo tross alt enkeltindivids utslukning, og frarøver de gjenlevende og verden for øvrig et individ, og påfører de gjenlevende savn. Bør man ikke være redd for noe

slikt – helst jævlige redd?

Hvem er det som bør hjelpes – de som er redde for å dø, eller de som prøver å overbevise andre om døden ikke er farlig? Svarene varierer om man ser dem fra psykologisk eller eksistensiell synsvinkel.

Jeg er enig med Fastvold i at det er fint å kunne «oppnå sjelefred og lykke før døden kommer og gjør oss til støv», men tror ikke det finnes noen «kronargumenter mot dødsangst» som man bare kan la «synke inn, som en sjelens medisin». En ting er om «sjelen» faktisk behøver å leges, eller for å si det bedre, om vi trenges å beskyttes imot dødsangst. For er det noe poeng å gå rundt med en innbilt trygghet? Dette grenser, slik jeg ser det, imot en religiøs virkelighetsoppfattelse, med Sugarcandy mountain-ideen som toneangivende; at alt skal bli så bra til slutt. Det er kanskje like greit å venne seg til tanken på at man skal dø, og at det egentlig ikke har noen lyse punkter knyttet til seg i det hele tatt. Og ikke minst forsone seg med tanken på at man nok må fortsette å ha dødsangst dersom man skal kalle seg ikke-religiøs.

Vegard Bakkely

Religion og økseskaft

I *Fri Tanke* nummer 4 angriper Yngve Gauslå meg for human-etisk selvgodhet. Og retter deretter hele innlegget sitt mot Richard Dawkins bok *The God Delusion*. Dermed kan jeg bare returnere til julebaksten, fordi Gauslå gikk direkte til smeden. Hans ærend innom meg er dermed svært gåtefullt. Jeg ønsket bare å informere om dette nye motedraget innom akademia – den ene etter den annen blir katolsk i hodet, for å låne litt fra Hamsun.

Deretter bruker Gauslå mye plass til å påvise at «mennesket er et religiøst vesen», uten å problematisere hva han mener med religiøsitet. Han synes å innta den samme posisjon jeg møter hos mange kristne etter at jeg forkynner min vantro for dem, at også vi ateister på et eller annet nivå er «religiøse». Hva mener de med det? De mener selvfølgelig, som de alltid har ment, at siden de tror, skal vær så god alle andre tro som dem. Også de som sier at de ikke tror som dem, gjør det egentlig allikevel, uten at de vet det. Det kaller jeg arroganse! Samt den ukristelige praksisen med å ha kristne formålsparagrafer for skoler og barnehager, mens man bedriver tvangskristning av erklærte ateister. Slik jeg oppdaget at mine to barn var innført i Kirken, Den Norske, selv om både deres mor og meg var utmeldte lenge før de ble født, og ingen av dem er døpt. Det er denne maktarrogansen jeg advarer mot når så mange kjente intellektuelle flagger sitt knefall for denne religiøsiteten, som Gauslå tydeligvis mener at også jeg lider av. Til tross for min erklærte ikke-tro. Det er arrogant, det!

Gunnar Gjengset

Behold navnet

Jeg har fulgt med i debatten om eventuelt navneskifte og har landet på at det ikke er nødvendig med et navneskifte. Jeg vil begrunne det med:

1. At Kristian Horn, allerede da HEF ble startet, hadde vurdert å kalle forbundet Humanistisk Forbund, men valgte å kalle forbundet for Human-Ætisk Forbund. Da er det respektløst mot ham og de andre som gikk i gang, jobbet gratis i alle år og oppnådde store resultater.

2. Jeg er redd for at de kristne nå sitter på gjerdet og bare håper at vi forandrer navnet i «humanistisk» retning. Hvis det blir vedtatt kommer de nok stormende og roper: – Vi er også humanister. Og så blir alt veldig ullent.

3. Jeg har oppfanget signaler om at mange vil vurdere å melde seg ut hvis vi blir bare «humanister». Det er ikke nødvendig å provosere ytterligere flere til å melde seg ut. Det holder med hijab-debatten. Vi bør i stedet bli *flere!* Da bør vi beholde navnet vårt.

4. Etik er faktisk en veldig viktig del av navnet. Viktigere enn noensinne, for trenger verden etik.

5. Det eneste argumentet jeg kan se for et navneskifte er at det blir lettere internasjonalt, men det er ikke så viktig. Det er nå min mening.

Tone Bergli Joner

Forfatter og tidligere stifter/leder av Barnehaugutvalget i Human-Ætisk Forbund.

Steinerskolen og antroposofi I

Tanken er fri. Den kan fantasere frem de mest horrible påstander. Dette er Sandberg og Kristoffersens artikkel om Steinerskolen et ypperlig eksempel på. I ulike medier har de holdt på med dette gjennom flere år, og selv om påstandene deres er blitt grundig tilbakevist, fortsetter de i samme stil. Deres hovedpåstand er at Steinerpedagogikken ikke er en alternativ pedagogikk, men et skalkeskjul for religiøs aktivitet.

I Norge brukes navnet Rudolf Steinerskoler for å påpeke at disse skolene ble startet av Rudolf Steiner. Det er allment kjent at Rudolf Steiner også grunnla antroposofien, og det er ingen hemmelighet at det er en sammenheng mellom Steinerpedagogikk og antroposofi. Men hva denne sammenhengen går ut på, kan eller vil ikke Sandberg og Kristoffersen forstå.

Den første Steinerskolen ble startet for barna til arbeiderne ved Waldorf Astoria sigarettfabrikk i 1919 som en del av en bestrebelse på å fornye samfunnet i en mer menneskelig retning (Se boka «Tregningen, Vidarforlaget 2008). Skolens mål var ikke å utdanne antroposofier, men et konkret forsøk på å fremme utviklingen av mennesker med en fri tanke, mot til selvstendighet og med moralsk fantasi og engasjement. Det kan selvsagt diskuteres i hvilken grad dette har lyktes, men mange er blitt begeistret for ideene og deres frukter, slik at det nå finnes over 1000 Steinerskoler spredd over hele verden.

Antroposofi betyr kunnskapen om det å være menneske. Gjennom sine bøker og foredrag forsøkte Rudolf Steiners å gi en helhetlig virkelighetsbeskrivelse som omfattet både fysiske og ikke-fysiske dimensjoner. Til dette hører tanker om mennesketens opprinnelse, dens utvikling og dens forhold til naturen. Studier av dette materialet kan gi en lærer økt forståelse av barnets utvikling og impulser til pedagogiske grep på forskjellige alderstrinnene.

I den grad foreldrene ønsker å gjøre seg kjent med antroposofien, er dette mulig gjennom foredrag, kurs og antroposofisk litteratur. Alle foreldre får tilsendt tidsskriftet *Steinerskolen*, hvor det jevnlig publiseres artikler om antroposofi, både spesifikt og indirekte gjennom faglig-pedagogiske betraktninger. Det er ikke noe krav om at foreldrene må interessere seg for antroposofi. Et antroposofisk studium må skje i frihet.

Sandberg og Kristoffersens hovedpåstand er at Steinerskolen utøver en form for religion, men de har aldri presisert hva de selv mener med religion. Dette er i dag et uklart og mangetydig begrep. Noen forbinder religion med rituelle handlinger, mens andre definerer det ut fra bekjennelse eller dogmatiske trosforestillinger. Ikke noe av dette skal prege Steinerskolens liv. Men når Rudolf Steiner sier at fremtidens religion vil være å se det guddommelige i hvert enkelt menneske, er dette noe vi kan stå inne for.

Lenge var det en utbredt forestilling at dagens naturvitenskap kunne besvare alle vesentlige livsspørsmål. I den utstrekning slike forestilinger blir gjort til en tro, kan vi ikke dele denne oppfatningen. Derimot gir antroposofien muligheter til å utvide erkjennelsen på områder som ligger både utenfor og innenfor naturvitenskapens nåværende arbeidsfelt. Dette er et utfordrende arbeid som krever en fri og undersøkende tenkning, hvor nye tanker hele tiden utprøves mot fakta og erfaringer slik at det oppstår en kontinuerlig utvikling av forståelsen.

I Sandberg og Kristoffersen angrep på Steinerskolen og antroposofien er et av grepene å løsrive sitater fra en sammenheng. I Rudolf Steiners *Kunsten å undervise* har de funnet følgende setninger «...den som i 14-årsalderen ikke kan lese ordentlig er heldig (...) Nettopp når det gjelder den senere åndelige utvikling gir det ganske andre ressurser dersom man blir spart for å lese flytende i åtteårsalderen». De tar ikke med den videre teksten hvor det står at «Nå lar det seg i vår tid ikke gjøre å gå frem som man egentlig skulle». I forhold til det Steiner fra en side opplever som det ideelle må man hele tiden finne kompromisser til samfunnets krav. Dette velger Sandberg og Kristoffersen ikke å vise og prøver dermed å gi et inntrykk av at man i Steinerskolen ikke tar leseopplæringen seriøst.

Det også feil når de påstår at Steiner ga en ensidig fordømmelse av Darwins lære. Tvert imot fremhevet Steiner hans evolusjonslære som et stort fremskritt i forhold til de tidligere statiske oppfatningene. En grunn-

digere studie ville også avslørt at Rudolf Steiner arbeidet aktivt mot rasisme og at eurytmi ikke er en rituell praksis.

Det er mye som kan bli bedre i de ulike Steinerskolene og mye som med rette kan kritiseres, men denne kritikken bør rettes mot Steinerskolenes reelle praksis og ikke mot eventuelle trosforestillinger som man påstår finnes der.

Arne Øgaard og Svein Bøhn

Innlegget er noe forkortet. Red.

Steinerskolen og antroposofi II

Sentralt i både antroposofien og steinerpedagogikken står idealet om den frie tenkning. Spørsmålet er hva tenkningen skal være fri fra. I lederen i nr. 4/2009 av Fri tanke advares det mot pseudokritisk tenkning, der tanken blir sittende fast i sine forestillinger om andres intensjoner og beveggrunner. Dersom man er negativt kritisk til alt som kommer fra en bestemt kilde og ikke klarer å finne noen forsonende trekk ved den, men snarere ser spøkelser ved høylys dag, mener jeg det ikke bare er pseudokritisk tenkning, men ufri tenkning.

I nevnte utgave av Fri tanke opplever jeg at Sandberg og Kristoffersen utøver en skinnkritikk av steinerskolen som det ikke er mulig å forholde seg til, ettersom det benyttes løsevisninger og fremsettes påstander av typen «eurytmi er rituell magi for å holde onde ånder borte» uten videre underbygging. Leserne av Fri tanke har grunn til å føle seg grundig undervurdert hvis artikkelforfatterne tror at noen sluker slikt vrøvl. Et minimum av research bør ligge til grunn for en slik artikkel dersom bladet som tar den inn, skal beholde sin verdighet og anseelse. Ett eksempel er hvordan antroposofien tendensiøst fremstilles som tanken om menneskerasenes utvikling og at «Ikke uventet er det den ariske rase som kommer best ut i dette systemet og jødene, 'negre' og indianere dårligst». Et tastetrykk unna ligger tonnevis med dokumentasjon på det motsatte, for eksempel fra den nederlandske kommisjonen for «Antroposofi og spørsmålet om rase» (*utgitt av Council of the Anthroposophical Society in The Netherlands*, red anm.) som i en omfattende rapport i april 2000 fastslo at Steiner kjempet mot antisemittismens farer allerede før år 1900. «Kommisjonen understreker at Rudolf Steiners menneskesyn er basert på alle individers likhet og ikke på antagelsen av noen rases overlegenhet i forhold til andre. Antroposofi står i diametral motsetning til sosialdarwinisme, hvor begrepet om 'survival of the fittest' fører til den sterkeste rases dominans.» (Gerard Kerkvliet: Rapport: «Rudolf Steiner anerkjent som motstander av antisemittisme og nasjonalisme», s.2). Tilsvarende viste en tysk undersøkelse i 2007 at fremmedfiendtlighet og høyreekstremer holdninger hadde lavest utbredelse blant steinerskoleelever. Mens 24,7 % av elevene i vanlige tyske grunnskoler hadde fremmedfiendtlige og 9,5 % høyreekstre-

me holdninger, viste de tilsvarende tallene for elever i Steinerskolen hhv 2,8 og 1,2 %.

DET FINNES INGEN STEINERSKOLE UTEN ANTROPOSOFIEN!

Steinerskolen er grunnlagt av filosofen Rudolf Steiner, mannen som fremla antroposofien, og den bygger på hans tanker om en pedagogikk basert på barnets utvikling. Men Sandberg og Kristoffersen kan ikke holde all verdens antroposofier eller steinerpedagoger ansvarlig for hva Rudolf Steiner har tenkt, sagt eller skrevet for 100 år siden. Vår motivasjon og undervisningspraksis er, i tillegg til den impuls vi selv har, knyttet til det vi opplever som inspirerende eller fruktbart i Steiners verk. Ingen er forpliktet til å ta hele pakken. Vi tillater oss også å bidra med forskning i egen praksis, og vi henter inspirasjon fra andre tenkere og fra de tusener av pedagoger som har gitt sine bidrag til utviklingen av steinerpedagogikken. Inge Eidsvåg er en yndet inspirator blant steinerskolelærere – gjør det ham mistenkelig av den grunn?

Steinerskolen er ikke en religiøs skole, ei heller en livssynsskole, og det er ikke et krav at lærerne er antroposofier. Steiners verk er ikke pensum i steinerskolen. Lærerne må forholde seg helt fritt og individuelt til Steiners uttalelser og skrifter, som de kan la seg inspirere av, men de må selv være hovedteoretikere bak sin praksis. Dette innebærer selvfølgelig en risiko, men en «komplett, godkjent tolkning» ville stride mot intensjonen. Sandberg har selv illustrert at en enkelt steinerlærer kan tolke Steiner i retninger som skolene og Steinerskoleforbundet ikke kan stille seg bak. Ettersom Sandberg har erfaring fra Steinerskolen, kunne hun kanskje bidra positivt til skolens videre utvikling. Vi er åpne for råd til den prosessen vi arbeider kontinuerlig med, nemlig å bli bedre. En slik utveksling kan vi gjerne gjøre i full offentlighet, vi har ingen behov for å arbeide i det skjulte. En slik dialog må ta utgangspunkt i realitetene i dagens praksis, vi kan ikke starte i 1919.

Men vi kommer aldri til å skrive i brosjyrene våre at vi arbeider for å «åndeliggjøre elevene», for det vet vi ikke hva er – vår bestrebelse er å hjelpe dem til å bli livsdyktige mennesker, her i denne verden. For dem som vil vite mer om dette, anbefaler vi boken *Med hjertet i skolen* av Godi Keller, som er skrevet som informasjon til foreldre.

Gry Veronica Alsos,

Styreleder i Steinerskoleforbundet, lærer ved Steinerskolen på Skjold i Bergen.

Innlegget er noe forkortet. Red.

Steinerskolen og antroposofi III

Fri tanke har en lengre artikkel om steinerbevegelsen i 4/2009. På forsiden står det «Antroposofien i steinerskolen», på side 32 er overskriften «Hva har antroposofien med Steinerskolen å gjøre?». Innholdsfortegnelsen på side 2 slår til med en litt saftigere tittel «Okkult antroposofi – fundament for

steinerbevegelsen». Hva handler egentlig artikkelen om?

Jeg måtte lese artikkelen flere ganger for å lete etter budskapet. Ved hver lesning slo det meg mer og mer hvor nedlatende og fordømmende innhold og språkbruk var, og tilsvarende hvor lite reflekterende og «tankefritt» artikkelen var. Antakelig er det meningen at lesere av Fri tanke skal oppdage at de med all grunn skal kunne føle seg lurt av en okkult antroposofisk steinerbevegelse! Som daglig leder på Steinerskolen i Hurum og som åpen-sinnet, reflekterende humanist og som «politiker» for et parti på borgerlig side, så ber jeg om å få kommentere artikkelen.

HVEM ER «STEINERBEVEGELSEN»?

Hver og en av steinerskolene er organisert som en selvstendig stiftelse, eid og styrt av foreldre i samarbeid med kollegiet. Steinerbevegelsen må i hovedsak da bestå av foreldre og kollegiet på en steinerskole, antar jeg. På vår skole er foreldre aktivt med i FAU og i skolens styre. Det er styret som vedtar budsjett, personalpolitikk og strategi, etter omfattende demokratiske prosesser i FAU, elevråd og i kollegiet. Jeg kan forsikre leserne om at «steinerbevegelsen» ved vår skole preges av åpne, reflekterende, respektfulle diskusjoner som fører frem til beslutninger. Vi er ikke opptatt av å tilsløre noen form for okkultisme, men derimot å drive en god skole til beste for våre barn.

Steinerskolen er en konfesjonsfri skole, dette er ikke noe vi bare gir inntrykk av. På vår skole er de fleste religioner og politiske synspunkter representert. Det er tross alt på grunnlag av vår alternative pedagogikk, og ikke på religiøst grunnlag, at vi har fått godkjenning for å drive friskole. Steinerskolen drives visstnok «ufortrødent» videre med ikke-godkjente læreplaner, dette er feil. Læreplanene er godkjente, ellers ville vi ikke hatt tillatelse til å drive friskole. Vi har en uløst diskusjon om tidspunktet for når elevene skal undervises i IKT, men her er vi i god dialog med «venstresidens» kunnskapsminister. Jeg kan videre forsikre leserne om at vi følger opp Kunnskapsløftet med vårt eget «løft». I vårt kvalitetssystem rapporterer vi årlig på om lag 100 forhold. Vi skiller oss fra offentlig skole ved at vår alternative pedagogikk bygger på de teorier Steiner fremsatte og de erfaringer som tusener av lærere og foreldre har gjort seg siden 1920-tallet. Vårt grunnleggende pedagogiske fundament er at vi tror at «hele mennesket» må være med for å kunne ta del i læringen, både menneskets følelser, tanker og vilje.

I artikkelen gir Fri tanke mer spalteplass til «steinerbevegelsens» holdning til språkstriden på 1950-tallet enn til diskusjon om skolen anno 2010. Man fastslår at «Steinerbevegelsens forskningsresultater kan derfor ikke ses på som uavhengig forskning». Alt som skjer av utvikling innen skolen er irrelevant og uinteressant? Mellom linjene leser jeg at utviklingen hos artikkelforfatterne har stoppet opp, mens verden går videre. Jeg kan forsikre leserne om at stein-

erskolene hele tiden befinner seg i en prosess der vi utvikler oss videre, på bakgrunn av kritiske, reflekterende, erfaringsbaserte innspill.

Siste del av artikkelen skjemmes av en del unøyaktigheter. Staten støtter driften med 85 % av kostnadene, dette er halvt riktig. Staten gir svært liten støtte til drift av skolebygning, som for vår del utgjør om lag 20 % av budsjettet. Vi opplever også at kommunene til dels gir mindre i støtte til elever med individuell opplæringsplan på vår skole enn de gir til elever i offentlig skole. Røfflig vil jeg hevde at det offentlige støtter vår skole med 65 % av våre totale kostnader. Eller sagt med andre ord, det offentlige sparer 35 % av kostnadene til lovpålagt opplæring pr elev som går på friskole. «Fremfor alt bør norske myndigheter se nærmere på Steinerskolen...», er det noe vi er bevisste på hver dag så er det innsyn. Vi blir regelmessig gransket, tidligere av Fylkesmannen, nå av Utdanningsdirektoratet, vi har hatt tilsyn av Arbeidstilsynet, foreldre observerer oss hver dag, våre elever er flinke til å uttrykke sine meninger, og ikke minst, vi er flinke til å se hverandre og gi hverandre tilbakemeldinger.

Ingen har grunn til å føle seg lurt av «steinerbevegelsen», gransk oss gjerne, ta gjerne kontakt via vår hjemmeside: www.hurum.steinerskole.no

Geir Stave

Steinerskolen og antroposofi IV

Sandberg og Kristoffersen fremstiller steinerskoleforeldre som uvitende om steinerskolens innhold i sin artikkel» Hva har antroposofien med steinerskolen å gjøre?»

Mine barn har gått seks år i offentlig skole og seks år i Steinerskolen. En stor forskjell på de to skoleslagene, er foreldrenes mulighet for innsyn i skolen og skolehverdagen. Min erfaring er at foreldre i steinerskolen er sterkt involvert i barnas skole. På foreldremøter i steinerskolen settes vi grundig inn i pedagogikkens metoder og mål. Vi får vite bakgrunn og se sammenhenger. Vi er velkomne som gjester i klasserommet og på turer. Det sitter foreldre i skolens styre, og de fleste foreldreforeninger samarbeider tett med skolens ledelse. Barna lager sine egne skolebøker der alt de skal ha med seg fra undervisningen er åpent for oss foreldre. Som nye foreldre fikk vi utdelt skolens godkjente læreplan, og vi får delta i avgjørelser som angår barna.

Hva slags bakgrunn har Kristoffersen og Sandberg (K&S) for å mene noe annet? Jeg er ansatt som daglig leder i Steinerskolenes Foreldreforbund og har jobbet tett med foreldre i alle landets steinerskoler de siste tre årene. Min opplevelse av steinerskoleforeldre er at vi er all slags folk, men spesielt bevisste og kritiske til skolens innhold og praksis. Dette stemmer dårlig med K&S påstand om at mange foreldre føler seg lurt etter møte med steinerskolen. Visst oppstår det også i steinerskolen konflikter

mellom foreldre og skole, og dessverre har ikke skolen alltid klart å løse disse konfliktene på en konstruktiv måte. Dessverre finnes det også i steinerskolene lærere som ikke skulle vært lærere, og mennesker som begår feil, og dessverre finnes det barn som har lidd under dette. Men dette er problemer som kan oppstå i alle skoler, og ikke problemer som handler om noen skjult agenda i steinerskolen. En slik påstand henger overhodet ikke på greip!

Det ligger i steinerskolens natur, at den ble etablert av Rudolf Steiner. Det er vel ingen hemmelighet at skolens pedagogikk er basert på hans gode ideer? Ideer som har blitt utprøvd, utviklet og forbedret gjennom snart 85 års erfaring i skolen. Det er heller ingen hemmelighet at Rudolf Steiner la grunnlaget for det antroposofiske arbeidet som er utført i verden siden hans død i 1924. Som foreldre i steinerskolen har vi aldri opplevd å bli pådyttet informasjon om andre sider ved Rudolf Steiners tanker eller virke, men om vi ønsker slik informasjon er den offentlig tilgjengelig. Barna våre vet knapt hvem Steiner var, og de har ikke hørt mer om antroposofi i Steinerskolen enn i offentlig skole. Men det er riktig som K&S nevner at de lærer å bry seg om andre mennesker og naturen. De går i en skole som er bevisst på valg av materialer, så vel i matlaging og bygninger, som i undervisningen. Bevisst i den forstand at det ligger kunnskap og kjærlighet bak valgene. De fleste foreldre i steinerskolen setter stor pris på at det finnes en skole med; «et verdissyn som sammenfaller med det vi kan kalle grønne verdier: vern om barndom, natur og et fokus på såkalt 'giftfri' mat og sammenheng i tilværelsen.»

Som foreldre har vi ingen garanti for at barna våre får en god skolegang, uansett hvilken skole vi velger. Jeg gikk offentlig skole og har gode og dårlige erfaringer med det. Vi som har valgt steinerskolen for våre barn, blir ekstra kritiske fordi vi har gjort et bevisst valg.

Voksne mennesker jeg har truffet som har gått steinerskolen gir meg allikevel en god pekepinn på at de i sin skoletid har fått et godt utgangspunkt for å takle livet og dets utfordringer!

Hilde Lengali

For Steinerskolenes Foreldreforbund

Steinerskolen – kaosprosjektet

Som mangeåring steinerskoleelev fikk jeg sterke reaksjoner fra lærere og medelever da jeg publiserte et par kritiske tekster om skolegangen min på bloggen: «Du har vel ikke tenkt å ta en Kristin Sandberg?» Kristin Sandberg hadde vært læreren min på Steinerskolen i Moss det første året mitt på videregående før hun gikk ut med steinerkritikken som det stod et utdrag av i siste nummer av Fri tanke. Problemet med artikkelen er at den utelukkende tar for seg den delen av de kritiske sidene ved

Steinerskolen de færreste som er tilknyttet den ser. Det er mange foreldre, elever og ansatte som ikke har fått med seg hvorfor man gjør eurytmi eller at vinklene i klasserommet er ujevne så de kosmiske energiene skal få strømme fritt. På den måten virker en legitim kritikk av skolens pedagogikk og selvfremsstilling fjern for de som står den nærmest. «Barna mine har det jo bra her! Hva er denne greia med gnomer?» «Jeg har jobbet her i mange år og har aldri hørt noe om dette!» «Jeg gikk på Steinerskolen og det ble folk av meg!» lyder responsen fra folk som burde rygget unna etter å ha fått beskjed om at de er tilknyttet en rar, religiøs sekt som driver skole under påskudd av å være pedagogisk alternativ.

Jeg tror hovedgrunnen til reaksjonene er at det eneste landets Steinerskoler har til felles utenom å være bygget på Rudolf Steiners visjoner, er at de er autonome enheter uten noe samlet kontrollorgan. Det betyr at noen skoler kan være preget av sterkt troende antroposofier som gjør alt etter boka og sender folk til helseurytmist istedenfor til helsesøster, mens andre kan være drevet av nesten utelukkende Natur og Ungdom-entusiaster uten utdanning fra noen Steinerhøyskole. De er bare gira for å jobbe på en skole uten karakterer der folk leser Shakespeare på barneskolen. Siden skolene er så autonome, er også opplevelsene ekstremt læreravhengige. Det gode med Steinerskolen er at lærerne har stor frihet. Det dårlige med Steinerskolen har at lærerne har stor frihet. Du finner folk med doktortrad i historie som morer seg med å gi elevene sitt livs læreopplevelse og tidligere elever som røyker tjall i friminuttet og lar ungene sitte og tegne hele timen – gjerne innenfor samme Steinerskole.

På samme måte er det også stor variasjon på hvor antroposofisk orienterte de ulike lærerne er. Jeg har hatt lærere som åpent sa at de hatet eurytmister fordi de var gærne og bare jobbet her som mattelærer for pengenes skyld, og lærere som fortalte jenter med voldelige foreldre at de måtte huske på at de tross alt hadde valgt sine egne foreldre da de valgte å bli reinkarnert som norsk jente, og at de pent fikk ta konsekvensene av valgene sine. Sandberg tegner et bilde av Steinerbevegelsen som en enhetlig sekt med bare en profet. En mer korrekt beskrivelse er å blande bildet av den enhetlige sekten med et allmøte på Blitz.

Ida Jackson

Velkommen til Sommerleir 2010!

Numedal folkehøgskole 31. juli - 5. august.

100 unge humanister kommer.
Kommer du?

Mer informasjon og påmelding på
humanistiskungdom.no/sommerleir10

Humanistisk Ungdom

Har du barn under 15 år?

Overføring av offentlig støtte for medlemmers barn under 15 år

Human-Etisk Forbund krever hvert år offentlig støtte for barn under 15 år. Dette er en rett vi har hatt siden 1981. Hvis du ønsker at forbundet skal motta tilskudd for ditt/dine barn må vi ha din/deres godkjenning. Dersom en av barnets/barnas foreldre står oppført i Den norske kirke er barnet også oppført der og må fjernes fra kirkens register for at Human-Etisk Forbund skal kunne motta støtten. Dette gjøres ved henvendelse til kirkerådet ved kirkens medlemsregister.

Etternavn: _____ Fornavn: _____
Fødselsnr (11 siffer): _____ Postadresse: _____

Etternavn: _____ Fornavn: _____
Fødselsnr (11 siffer): _____ Postadresse: _____

Foreldre (den/de som har daglige omsorg):

Etternavn: _____ Fornavn: _____
Fødselsnr (11 siffer): _____ Postadresse: _____
Signatur: _____

Etternavn: _____ Fornavn: _____
Fødselsnr (11 siffer): _____ Postadresse: _____

Signatur: _____

Dersom du ikke allerede har sendt inn tilsvarende skjema, send det til:
Human-Etisk Forbund, Pb. 6744 St Olavs plass, 0130 Oslo

HOVEDKONTOR:

St. Olavs gate 27
Postboks 6744 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Tlf. 23 15 60 00 Faks 23 15 60 01
Faks medlemsregister: 23 15 60 21
E-post: human@human.no
www.human.no

Hovedmedlem: kr. 350,-
Ungdom 15-26 år: Kontingentfritak
Husstandsmedlemmer, tryggede,
personer med lav inntekt: kr. 50,-
Medlemmer uten offentlig støtte: kr. 950,-
Konto: 5005.10.06000

Generalsekretær: Kristin Mile
Styreleder: Åse Kleveland (tlf. 22 02 59 00)
Nestleder: Leonid Rødsten (tlf. p: 75 05 52 64)

FYLKESKONTORER:

Østfold fylkeslag
ostfold@human.no
Tlf. 69 31 71 65
Faks 69 31 18 94
(ma-to 9-15)

Akershus fylkeslag
akershus@human.no
Tlf. 23 15 60 80
Faks 23 15 60 75
(ma-fre, sommer) 10-15
(ma-fre, vinter) 10-16

Oslo fylkeslag
oslo@human.no
Tlf. 23 15 60 60
Faks 23 15 60 75
(ma-fre) 9-15

Hedmark fylkeslag
hedmark@human.no
Tlf. 62 53 05 22
Faks 62 53 30 68
(ma-to 12-16)

Oppland fylkeslag
oppland@human.no
Tlf/faks 61 17 67 10
(ti og to 11-16)

Buskerud fylkeslag
buskerud@human.no
Tlf. 32 89 36 70
Faks 32 89 38 45
(ma-to 9-14)

Vestfold fylkeslag
vestfold@human.no
Tlf. 33 31 32 05
Faks 33 35 32 05
(ma-to 9-14)

Telemark fylkeslag
telemark@human.no
Tlf. 35 53 13 38
Faks 35 53 13 21
(ti-to 9-14)

Aust-Agder fylkeslag
aust-agder@human.no
Tlf. 37 02 41 00
(ma-fre 9-15)

Vest-Agder fylkeslag
vest-agder@human.no
Mobil 95 75 95 41

Rogaland fylkeslag
rogaland@human.no
Tlf. 51 90 64 50/52
(ma-fre 9-15)

Hordaland fylkeslag
hordaland@human.no
Tlf. 55 21 41 90
Faks 55 21 41 94
(ma, on, to 10-14)

Sogn og Fjordane fylkeslag
sognogfjordane@human.no
Tlf. 57 67 53 90
(ma-to 9-15)

Møre og Romsdal fylkeslag
moreogromsdal@human.no
Tlf/faks 71 21 56 05
(ma-to 9.30-15.30)

Sør-Trøndelag fylkeslag
sor-trondelag@human.no
Tlf. 73 80 64 80
Faks 73 80 64 91
(ma-fre 9-15.30)

Nord-Trøndelag fylkeslag
nord-trondelag@human.no
Tlf. 48 60 62 28
(ma-fre 9-14)

Nordland fylkeslag
nordland@human.no
Tlf. 75 52 97 00
Faks 75 52 97 01
(ma, ti, to 9-15, on 9-17)

Troms fylkeslag
troms@human.no
Tlf. 77 65 81 98
(ma 10-16, ti 9-15.30)

Finnmark fylkeslag
finnmark@human.no
Mobil 95 07 69 23
(ma-ti 9-15)

Gaver til Human-Etisk Forbund

Forbundet lever av offentlig tilskudd, medlemskontingent og annen støtte fra medlemmer. Med økte inntekter kan vi gjøre en enda bedre innsats for å nå våre mål, og vi setter stor pris på all støtte vi får. Du kan få skattefradrag for årlige gaver fra 500 til 12.000 kroner. Forbundets gavekonto er 1503.10.27397

Den 9.2.2010 hadde HEF
76 413 medlemmer.

Besøk Human-Etisk Forbunds nettbutikk på www.human.no/nettbutikk!

Her kan du kjøpe en rekke profileringsprodukter fra forbundet, både klær, refleks, ryggsekk, smykker, paraply og jakkemerker m.m., samt eldre utgaver av tidsskriftet Humanist og diverse bøker.

Svart hettegenser («I decide myself») til kjempepris!

Kun kr 250,- i str S M L og XL (førpris 350,-)
(Porto kr 39,- kommer i tillegg)

Krus fra Sagaform med logo i turkis eller hvit
kr 45,-

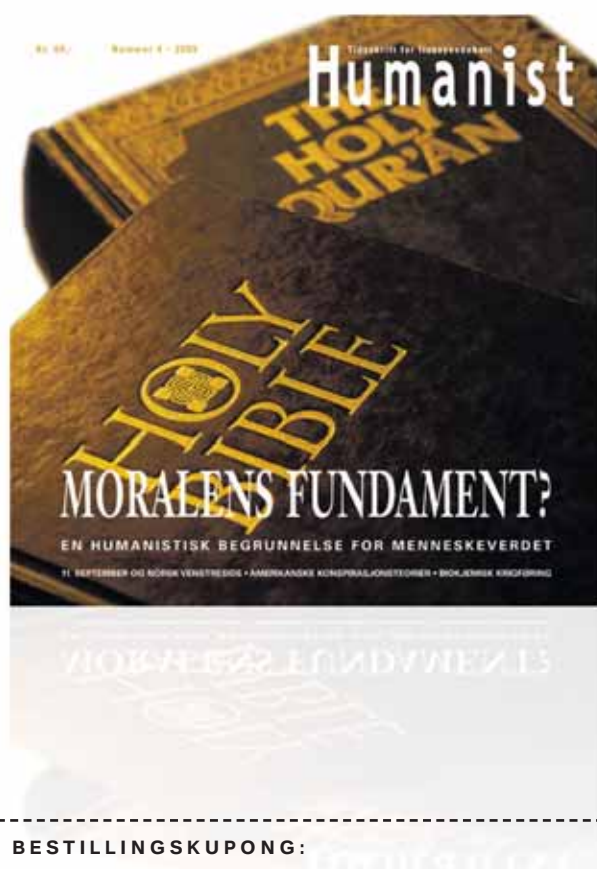

Drikkeflaske med kjølelement:
kr 85,-

Humanistsymbolet som jakkemerke
kr 10,-

Registrer deg som kunde og handle på www.human.no/nettbutikk

Livssynsdebatt i postkassen

Abonnér på Humanist, et tidsskrift for alle med et engasjement for livssynsspørsmål.

Humanist gis ut av Human-Etisk Forbund. Det er et tidsskrift for allmenn livssynsdebatt, med særlig vekt på problemstillinger som angår livssynshumanismen. Temaene varierer fra allmenne filosofiske, livssynsmessige og religionsvitenskapelige problemstillinger til de mer nærgående blikk på humanismen og dens organisering. Engasjerte skribenter presenterer temaer som sjelden får plass i andre norske medier.

Abonnementet koster kr. 200,- for fire nummer.

Bestill abonnement på e-post, humanist@human.no, eller bruk kupongen under.

BESTILLINGSKUPONG:

☐ Jeg ønsker å abonnere på Humanist

Navn:

Adresse:

Postnr./sted:

E-post:

Underskrift:

Kan sendes
ufrankert i
Norge.
Adressaten vil
betale
porto.

Human-Etisk Forbund
Svarsending 1048
0090 Oslo

Fri tanke nr. 1 - 2010

Bøker fra HUMANIST FORLAG

www.humanistforlag.no

Kjøp eller bestill direkte på www.humanistforlag.no

Det jeg aldri snakket om

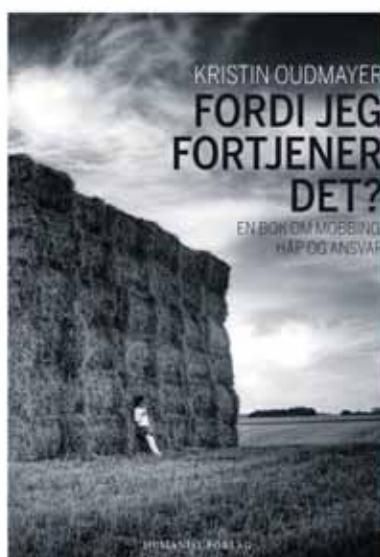
Azar Nafisi

Forfatteren bak den internasjonale suksessen *Å lese Lolita i Teheran* med ny fantastisk bok – om sin oppvekst i Iran.

«Azar Nafisis medrivende selvbiografi om sin oppvekst og sitt liv i Iran (...), er på finurlig vis blitt en bok ikke bare om henne selv, men også om familien og hjemlandet.» (VG)

Det jeg aldri snakket om

HEF-pris: kr 247,- (ord.: kr 329,-)

Fordi jeg fortjener det – en bok om mobbing, håp og ansvar

Kristin Oudmayer

Fordi jeg fortjener det? er et resultat av tidenes engasjement i norske sosiale medier. Gjennom blogging, Twitter, Facebook og Flickr, har forfatteren samlet inn over 200 historier fra kjente og ukjente. Boka lar stemmer vi vanligvis ikke hører, gi oss et hjerterått innblikk i mobbingens opphav og konsekvenser. Den gir oss kunnskap om hvilke faktorer som er avgjørende for om livet som mobbeutsatt blir levelig eller ikke. Den bringer håp og plasserer ansvaret der det hører hjemme – hos deg eller meg.

HEF-pris: kr 224,- (ord.: kr 299,-)

Å lese Lolita i Teheran

Azar Nafisi

Azar Nafisis internasjonale bestselger – nå i pocket!

«Å lese Lolita i Teheran er en av de viktigste politiske bøkene utgitt på norsk i år.» (Klassekampen)

HEF-pris: 99,-

Som medlem av Human-Etisk Forbund får du 25% på alle bøker fra Humanist forlag. Se www.humanistforlag.noBestill på www.humanistforlag.no, bruk kupongen nedenfor eller faks: 23 15 60 21. Porto kommer i tillegg.

- ☐ Jeg ønsker å bestille stk *Det jeg aldri snakket om* á kr 247,-
☐ Jeg ønsker å bestille stk *Fordi jeg fortjener det* á kr 224,-
☐ Jeg ønsker å bestille stk *Lolita i Teheran* á kr 99,-

Navn:

Adresse:

Postnr./sted:

E-post:

☐ Jeg vil ha nyhetsbrev fra Humanist forlag

Kan sendes
ufrankert i Norge.
Adressaten betaler
porto

Humanist forlag AS
Svarsending 1039
0090 Oslo